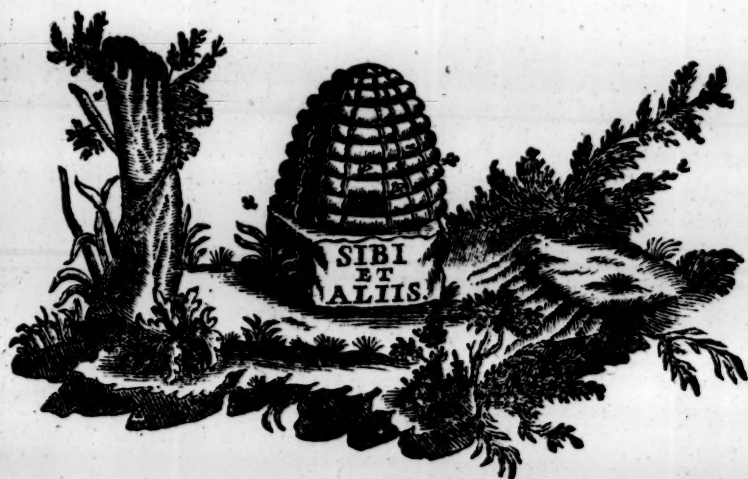

COMMENTARII
DE REBUS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

TERTIAE. DECAD. SVPPLEMENTVM III.

LIPSIAE, MDCCLXXXIII.

APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.

Venduntur etiam

Londini apud Fr. Elmsly, Edinburgi apud Io. Balfour, Lugd. Bat. apud
Fratres Luchtmann, Parisiis apud Barroi senior. Venetiis apud Io. Bapt.
Pasquali, Milano apud Ios. Galeazzi, Augustae Taurinor. apud
Laurent. Giraud, Holmiae apud Magnum Swederum.

6.

Méd

Pr

ch

7

3

m

Med

I

E

gian

tius

pos

rian

rec

con

ter

par

lan

par

nis

tat

fib

par

ne

qu

va

bi

I.

Médecine vétérinaire, par Mr. VITET, Doct. & Profess. en Médecine, Tomes III. à Lyon chez les Freres Perisse 1771. Tome I. p. 742. Tome II. pagg. 834. Tome III. pagg. 349. & l'analyse des Auteurs ajotée au Tome III. pagg. 269. sans titre & tables.

h. e.

Medicina veterinaria, auctore Cl. VITET, Vol. I-III.

Est compendium hoc in tres distributum Tomos, quorum primus Anatomen et Physiologiam; secundus Pathologiam et Therapiam, tertius denique materiam medicam, eorumque, qui post VEGETII tempora artem medicam veterinariam scriptis suis illustrarunt, Auctorum breuem recensionem tradit.

In priore tomo, cuius prima pars de externa conformatione, et tegumentis; altera de ossibus; tertia de musculis; quarta de digestionis negotio, partibusque ad hoc facientibus; quinta de circuitu sanguinis, respiratione, secretione humorum, voce, partibus ad hasce actiones necessariis, aëris, sanguinis, urinae humorisque perspirabilis indole et qualitate: sexta de cerebro, medulla spinali, nervis, sensibusque externis; septima tandem de generatione, partu, lactatione, partibus ad haec negotia pertinentibus et fetu; in specie vero de regulis ab iis, qui bene formatos fetus obtinere cupiunt, observandis, agit. Prae ceteris haec notatu digniora nobis visa sunt.

- p. 202. Necesse esse ad musculi, (cuius tendines vasa sanguiferis et nervis, in boue et equo egregie conspicuis, non destituantur; nec, quum non omnibus musculis natura tendines tribuerit, partes musculi essentialia haberi possint; et cuius vim contractilem, aequae ac elasticam, ad antagonismum requiri, satis liqueat,) structuram intelligendam; et
- p. 204. subtilius ad iniicienda vasa nervosque fluidum, efficaciorque ad macerandas fibras substantia, nec non Leuwenhoekianis meliora microscopia prius inveniantur; nec nos recentiorum, veteribus hac in re minus praestantium, more, aliquid fingamus.
- p. 206. quod non vere viderimus: causam irritabilitatis, quae non nisi levis musculorum, fibris eorum nervosis aliunde irritatis, facta contractio, adeoque contractionis illorum naturalis quasi moderamen habenda, nondumque satis evicta sit; non in glutino elementario, sed potius in calore musculorum naturali, nervos, eorumque fluidum longe adhuc post mortem agile tenente, poni, indeque ipsam nullo modo a sensilitate distingui, debere: sanguinem arteriosum, quum, arteria musculorum ligata aut secta, musculorum contractio non desinat ad motum muscularem neutiquam essentialia quid esse; nullumque musculus, corde excepto, in contractione pallere; incertum vero esse, utrum musculi contracti, an relaxati, volumen augeatur: inter varias de causa ruminationis sententias illam optimam esse, qua, alimentis, in duobus prioribus ventriculis maceratis, volumine suo ipsis molestis, isti ventriculi ad illa in oesophagum repellenda incitari; ea vero huc propulsa propter fasciculi musculosi margines, inter inferius oesophagi anteriusque tertii ventriculi orificium siti, semicanalis efficientis, dimidiamque orificii oesophagi partem ambientis contractionem, in priores hos ventriculos relati-

bi non posse, sed in os redire cogi; in eoque denuo
 diuisa, vi eiusdem fasciculi, statim in tertium ven-
 triculum propelli, dicantur: attenuationem mucii-
 laginosae substantiae, quae sola nutriat, et ex mu-
 cilagine, gummate, sapone et saccharo constet,
 quatuor diuersos habere gradus; ipsamque hanc
 substantiam, (quum eius principia in tertio gradu
 principiis corporis animalis quoad tenuitatem iam
 similia facta fuerint,) in eodem ad nutritionem mi-
 nus idoneam esse: falso et arteriis et venis tribui p. 358.
 quatuor tunicas (musculosam, glandulosam, ner-
 uosam et villosam;) macerationem enim et disse-
 ctionem duas tantum arteriarum venarumque tu-
 nicas demonstrare; et in arteriis quidem alteram
 ex albis, elasticis, partim circularibus, partim obli-
 quis, (quas multa vasa sanguifera et nervi intercur-
 rant) fibris; alteram ex transparentibus accurate
 sibi inuicem impositis laminis compositam; in ve- p. 447.
 nis autem alteram transparentem, ex laxis parum-
 que elasticis fibris conflata; alteram, quoad inter-
 nam faciem, priori arteriarum similem, minus tamen
 elasticam et contractilem, deprehendi: truncum ar- p. 413.
 teriosum, cuius diameter minor sit illo ramorum eius,
 aut pro cylindrico, aut ita pro conico tubo haben-
 dum esse, vt coni apex cor, basis vero extremas corpo-
 ris humani partes respiciat: missionem sanguinis, le-
 gibus hydraulicis id demonstrantibus, nullam esse, p. 487.
 qua sanguis reuellatur et deriuetur: maiorem par- p. 501.
 ticularum in aëre contentarum copiam vnica inspi-
 ratione a vasis pulmonalibus, quam septem vel octo
 inspirationum interuallo a cutaneis, resorberi: de
 neruorum cauis, fluidoque in his contento, omni p. 529.
 iure adhuc esse dubitandum: ad generationis my- p. 664.
 steria reuelanda vtique necesse esse, vt, quomodo
 in testiculis ex sanguine arteriarum spermaticarum
 humor ad ouum fecundandum solummodo idoneus

praeparetur, habeamus cognitum; (humorem enim in prostata et vesiculis seminalibus contentum, istum neutiquam obtinere finem,): falsam illam esse plurimorum opinionem, qua, arterias vmbilicales fetus cum vteri venis, venam vero illius vmbilicalem cum huius arteriis immediatam habere communionem, asseratur, quum materia in vasis vmbilicalia iniecta neutiquam in vterina vasa, sed potius ex arteriis vmbilicalibus in venam vmbilicalem transeat, cuius rami cum conicis illis, (in chorii externa facie conspicuis, succum nutritium, a vasis vteri sanguiferis in internam eius tunicam depositum, absorbentibus,) productionibus communionem habeant, adeoque succum nutritium ex ipsis accipiant, mediante suo trunco in corpus fetus ferant, in quo vltcrius elaboratus, deferatur per arterias vmbilicales in amnii cavitatem, ex qua in ventriculos et intestina fetus, (ipsum tenuiorem, corporisque animalis indoli magis analogum, red-dentia,) facillime transire possit.

Tom. II. Morborum, quorum indoles et curatio in secundo Tomo exponitur, alii externam laedunt superficiem, alii sunt febriles, alii inflammatorii, alii spasmodici, alii cum debilitate coniuncti, alii denique, quos Noster vocat, euacuatorii. Laeditur autem externa superficies volumine corporis, siue per vtramque plethoram, siue per feri, puris, pinguedinis, aërisue vel generalem, vel partialem abundantiam, siue in specie per vrinae retentionem aucto; vel, (quod in marasmo tum generali, tum speciali, et prae ceteris, in mammarum exsiccatione, obuenit) imminuto variis, vel in mollibus partibus, vel in ossibus, abortis excrefcentiis, ad quas etiam anchyloses referuntur; partium, v. gr. vaginae vteri, intestini recti, ossium, e sedibus suis dimotione; variis maculis, cum in oculo, teste cata-

rasta;
gang
in pe
rum
varia
plicia
traci
vulu
nem
car
rum
ma
ge
pe
co
tu
ru
ca
co
a
p
li
r
e

rassa; tum in toto corpore, teste ictero; tum etiam
 gangraenosis: inflammatione cum periculosa, velut
 in peste, (accuratius secundum diuersorum anno-
 rum epidemias descripta,) et variolis; tum leuiori
 variarum partium, vnitatisque solutione, cuius sim-
 plicioris exempla viperarum morsus, ossiumque
 fracturae; cum sanguinis profusione coniunctae,
 vulnera et hydrophobia; puris vel seri excretio-
 nem comitem habentis, vlcera, aphthae, caries, et
 carcinoma praebent. Febres in simplices paucio-
 rum dierum; putridas cum simplices, tum inflam-
 matorias, et lentas; omnes vero ex continuarum
 genere, diuiduntur. Ad inflammatorios morbos
 pertinent: vertigo, cephalalgia inflammatoria et
 contagiosa, peripneumonia simplex vel epidemica,
 tussis, membranae pituitariae narium, ventriculo-
 rum, intestinorum, hepatis, vesicae, et vteri, variis
 causis natae inflammationes. Ad spasmos cum
 continua rigiditate vniuersales tetanus, aut subito,
 aut a vulnere, aut a rheumatismo obortus; partiales
 podagricum malum, contractura, crampus, satyria-
 sis et priapismus, et furor vterinus: ad spasmos ve-
 ro cum motu inuoluntario coniunctos vniuersales
 epilepsia, tremores artuum et panniculi carnosii, va-
 riaeque ab oligochymia, repletione, peregrini flui-
 di in tracheam transitu, nerui vulnere, veneno, et
 vermibus, ortae conuulsiones; partiales autem pal-
 pitatio, oscitatio, ructus, vomituritio, fames bouina
 vel canina, morbus, quo equi vel praesepe mor-
 dent, vel in aërem eructant, morbus marinus, et
 respiratio, sine febre, impedita, referuntur. Mor-
 borum cum debilitate coniunctorum alii in visum,
 olfactum, odoratum, gustum et appetitum cadunt;
 alii integumentorum sensilitatem, velut lepra por-
 corum, imminuunt; alii generationi aduersantur;
 alii paralytici, alii apoplectici habentur. Euacua-

torii morbi ii dicuntur, in quibus retinendi humores, velut saliuā, perduntur; excernenda, vt huiusmodi perspirabilis, feces, vrina, saliuā, lac, calculi intestinales, ipse fetus, vt et secundinae, aut aliud in vtero, vel in trachea, haerens corpusculum, retinentur; alii, licet excrementitii, humores, velut lacrymae, vrina, feces, et semen, nimia copia peruerseque excernuntur; sanguis funditur, vel pus, aut puri simile quid potissimum copiose per nares effluit, et in phthisi imprimis multum periculi affert.

Quae morborum descriptio, secundum Cl. SAVAGESII systema quam maxime ordinata, ita recte principiis medicinae rationalis respondet, vt causis occasionalibus et praedisponentibus cuiuscunque morbi ratio medendi accurate accommodata sit. Quae omnia fusius recensere, exemplisque illustrare quum impossibile sit, ea tantum, quae Cl. Autor de peste refert, annotasse licebit.

- P. 249. Huius autem morbi, omnium acutorum inflammatoriorum grauissimi, quamcunque speciem
P. 250. ab altera differre; signa cum externa, tum ea, quae non nisi dissectione cadauerum pateant, aliis etiam inflammatoriis morbis competere, indolemque adeo, remediumque ipsi huic morbo specificè quasi contrarium, difficulter, vel plane nunquam, cognosci posse contendit. Suadet igitur, vt tempore contagionis instante, iubente ita magistratu, omnia animalia a medico iurato examinentur; infecta statim in stabula remotiora, in cacumine montium, vel ad ripas, sita, praetereaue profundis fossis, acutisque stipitibus munita, transferantur; vt in hisce stabulis ea, quae eodem tempore infecta fuerint, eodem etiam die, statimque tum, cum infectionis signa in iis appareant, dissecentur; (quo cognosci possit vera morbi sedes, quaenamque corporis pars primo fuerit loco laesa; quo visceribus diuersorum horum

horum animalium inter se comparatis, diuersae eorundem affectiones internae detegi, indeque quaedam probabili ratione colligi possit, quemnam in his interfectis animalibus morbus progressum, remedia adhibita effectum, habere potuerint:) vt in iisdem stabulis cum ea, quae vel morbi analogia, vel acrimoniae qualitas, vel etiam subiectorum conditiones indicare videantur; tum ea, quae indicationibus optime respondisse visa sunt, remedia, attente repetitisque vicibus tententur, diuersaeque cum toti morbo, tum inprimis tumoribus pestilentialibus medendi methodi accurate examinentur; vt denique (quum veram morbi causam sensibus acquirere vix possimus) ad diuersas illas vel aëris, vel aquae, vel alimentorum, mutationes, motusque vitia, velut certa morbi principia, omni cura et diligentia attendatur.

Quibus praemissis quatuor diuersas de causa et P. 256.
cura pestis sententias examinat, ostenditque, sententiam illam, qua materia quaedam singularis inflammatoria, solida destruendo, fluidaque coagulando, pestem gignere dicatur, ideo, quod materia haec definiri nequeat, e probatione valde indigere; acida, quae a nonnullis fictam alcalinam acrimoniam com- p. 260.
pescere dicuntur, pariter ac salia media, neutiquam acrimoniam corrigere, sed tantum per breue tempus fluidum nerueum excitare; alcalina et aromatica, v. gr. theriaca (monstra quasi pharmaceutica) spiritum vini (ab initio vsque ad finem morbi vsurpari solitum), camphoram, et acetum vini theriacale; (inter quae camphora cum nitri duplo mixta, inflammationi vltiori resistendi, coctionemque materiae morbosae adiuuandi; cortex Peruvianus, p. 262.
(in putredine auertenda non tam egregius, vti dicunt,) vim humoris contagiosi infringendi, inprimisque epidemicas diarrhoeas sistendi; radix

gentianae cum extracto iuniperi et aequali parte nitri mixta, organa digestionis et circulationis egregie roborandi, specificaeque putredinem sistendi; acetum vini (per se semper equis noxium) correctum vero aut radice gentianae, aut salviae, vel rutae, vel absynthii herbis, in eodem solutis, virum solidorum, licet in nuperrimis Galliae epidemiis adhibitum nocuerit, excitandi, antisepticeque agendi facultatem habere dicuntur) acidae, quam nonnulli statuunt, pestis acrimoniae opposita, exiguum vel plane nullam in hoc morbo ferre utilitatem; probabillimam eorum esse opinionem, qui pestilenciales morbos aut putridos, aut inflammatorios esse sentiunt, priorique speciei purgantia,

p. 257. (quorum usu tamen semper symptomata vehemen-

p. 258. tiora redduntur,) et quae, (quum rarissime crisi morbi per primas vias eueniat,) vel prorsus non, vel leniora tantum, quale infusum foliorum senae cum cremore tartari vel nitro mixtum (quod per anum iniici, magis proficuum;) adhibenda sint,

p. 265. et antiseptica: posteriori missionem sanguinis, r-

p. 260. rissime utilem, et temperantia, propter virium naturae vehementiorum moderamen laudabilia,

p. 259. diureticis et sialagogis, semper nociuis, diaphoreticisque, non nisi in fine morbi salutaribus, semper meliora, opponunt; inter omnia tandem in peste

p. 264. adhiberi solita remedia setacea, cum radice ellebori facta, vesicatoriis praestantiora, citiusque agentia; morbo vehementius agente semper in vicinia partis affectae, duoque loco vnus applicanda, summam

p. 260. mereri laudem; prae ceteris autem impuritatem humorum, ab immediata veneni pestiferi actione pendentem, solaque vi naturae, aut specifico, corrigendam, ab illa, quam solidorum debilitas produxerit, probe distinguendam esse.

Tunc

Tunc in methodos tumores pestilenciales tra- p. 266.
 bandi inquit, reprehenditque eos, qui primum p. 267.
 ventosas, gangraenam accelerantes; tunc scari-
 ficatione facta, vnguentum styracis vel basiliconis
 (suppurationem impediens) tumori applicant, et
 fuliginis splendentis vnciam dimidiam, in vitro ace-
 ti vini theriacalis, (remedium inflammationem ad-
 augens) in os animalis ingerunt; tum et eos, qui
 tumore cultri tonsorii ope aperto, eius margines
 scarificant, eique postea cataplasma ex aceto vini,
 sale ammoniaco, absynthio et ruta paratum impo-
 nunt, hacque ratione inflammationem augent, pu-
 rique pessimo occasionem praebent; deinde eos,
 qui tumorem vix natum ferro candente et caustico
 delent, quo facto et materia contagiosa et causti-
 cum sanguini sese immiscere, indeque pessimi effe-
 ctus, ipsaque gangraena et mors enasci soleant; nec p. 268.
 minus eos, qui tumorem prius emolliendo, non
 nisi fluctuatione percepta, aperiunt; laudat e con-
 tra eos, qui tumorem statim, tum, cum ad iustum
 peruenerit incrementum (quando hoc factum sit,
 addiscat Medicus, tractandum tumorem cum iis,
 quibus animalia perierunt, comparando) totum ex-
 stirpant, vulneri cataplasma ex cantharidibus vel
 ellebori radice factum imponunt, et suppuratione
 absoluta, vlcus vnguenti aegyptiaci auxilio depura-
 re student. Cura pestis cum in ea praecauenda,
 tum in eius praesentis progressu impediendo poni-
 tur. Praecauetur autem, si stabula satis alta et ampla, p. 269.
 solo lapideo instructa, et, ne fluida intus stagnent,
 declinata, pauca tantum excipiant animalia; si ex
 aduerso portae eorundem stabulorum, (quae sem-
 per, etiam frigidissimo hieme, aperiantur; et
 quocunque mense bis, contagio autem praesente
 pluribus vicibus per diem, aut saltem omni duo-
 rum dierum interuallo, mixtura ex partibus aequa-
 libus

libus spiritus vini et aceti vini, (in vitro forti, ab iis tamen non integre replendo, claudendis) in cellis subterraneis per tres vel quatuor menses custodienda, tuncque primum adhibenda, etiam mane tempore contagionis ieiunis animalibus ad bibendum, duarum vel trium vnciarum quantitate, propinanda, (cui deficienti exigua sulphuris aut aetheris vitriolici quantitas substitui possit) suffiantur; a quibus etiam fimus illiusque receptacula removeantur; conica camini tuba, igne interdum calefacienda, applicetur; si animalia nec ad pascua, morbosis plantis infecta et paludosa, nec, (praeprimis boues) nisi rore dissipato; (inprimis Iulio et Augusto mense) nec ad alia, nisi montium, et quae vel tenellis, vel aromaticis plantis gaudent, semperque prius, quam foenum colligatur, mittantur; si animalibus cum aqua pura, tum, hac deficiente, destillata, bonoque aceto vini et sale marino, aut mixtura illa ex spiritu vini et aceto vini parata, (cuius vnciae quatuor vnciis sex aquae addantur,) correctae; aestate et autumnno paucissima quantitate, et quidem ouibus semel, bouibus et equis te per diem, porrigatur; si animalia calori non exponantur, calidaque tempestate in sylvas, et ad veruacata, mittantur; si, austro per plures calidae aestatis dies flante, stabula frequentius fumigentur, equo et boui nonnulla vitra vini, plantarumque aromaticarum cum aceto vini paratum infusum, propinetur; si tandem aëre sicco et calido, animalia in stabulis e regione Septentrionis apertis retineantur, contagioque in vicinis terris grassante, setacea pectori applicentur, os vino absynthii vel chamomillae diluatur; et bolus ex nitro, camphora et melle factus ingeratur, nec animalia hyeme, bouibus tamen periculosiori, licet terra niue tecta sit, a pascuis removeantur.

Progreſſus morbi facile arcetur ſana animalia p. 275.
 ab aegrotis ſeparando; ad ſana non niſi mutatis ve-
 ſtibulis, corporeque aceti vini, cum abſynthio mixti,
 ope depurato, accedendo; foenum a ſtabulis aegro-
 torum remouendo; ſana animalia in ſtabulis, aëre
 puriori gaudentibus, et fumigatis, retinendo; nec
 ad pabula communia, nec niſi lota et pexa, mitten-
 do; iis omni mane infuſum vinoſum abſynthii vel
 ſaluiae propinando; ſetacea pectori applicando;
 mortua denique animalia non comburendo, nec
 calce viuā conſumendo, nec in viciniā ſtabulorum
 et paſcuorum diſſecando, ſed in profundis, terra
 argillacea, et maſſa ex calce et ſilicibus facta, tectis,
 ſoſſis, ſepeliendo.

Generalioribus his de peſte dictis ſubiungit tre-
 decim diuerſarum epidemiarum hiftoriam, earum-
 que ſymptomatis, ac iis, quae in mortuorum cada-
 veribus reperta ſunt, indicatis, methodum iſſis me-
 dendi adhibitam examinat et diiudicat. In quarum
 prima, anno huius ſaeculi vndecimo, (cuius hyemsp. 279.
 frigidiffimus, ver pluuiouſum, quotidianiſque caloris
 et frigoris viciffitudinibus varium; aetas calidiſſi-
 ma, inſignique ſerpentum et reptilium copia, men-
 ſe Iunio et Iulio, animalibus funeſta fuit) bouesp. 278
 Hungariae inferioris infeſtante, ibique puſtulis cu-
 taneis albis foetidis, humore cadaueroſo ex ore ef-
 fluente, reſpiratione impedita, mugitu ſenſim for-
 tiori et continuo, ſono, tunicarum inteſtinalium
 nimis diſtendarum quaſi diſrumpentium, in mori-
 bundis percepto; tumoribus, nucis iuglandis ma-
 gnitudine, pilorum plenis, tunicaque membranacea
 ita denſa, vt vix diſcindi potuerit, incluſis, poſt
 mortem in ventriculis repertis; canibus carnem
 infeſtorum vorando rabidis factis; iſſisque ab his
 morſis hominibus phrenitide et hydrophobia affe-
 ctis, canumque latratum imitantibus; manifeſta:
 (inde

inde ad Germaniam et Italiam translata, et per saliuam caustici instar fauces, ventriculos, et intestina afficientem, hasce partes, vt et omentum, linguamque vesiculis rubris plenam, inflammantem, neruisque inprimis infestam, se communicante, seque appetitu prostrato, excrementisque purulentis, foetidis, sanguinolentis, manifestante;) a variola, quum sese multo celerius finiuerit, pustulaeque saepe primo iam morbi die, materia albida et foetida repletae fuerint, admodum diuersa. Quatenus adhibita fuerint remedia, nemo Auctorum tradidit; adhibenda fuisse putat setacea copiosa pectori, humeris et femoribus applicata, acida vegetabilia, bolos ex camphora et nitro, aquam nitrosam, clysmata ex aqua, aceto vini et melle, suffimigia supra laudata, primis diebus: tertio et quarto autem praeter dicta clysmata et suffitus, quocunque mane et vespere, duas libras vini absynthii.

p. 280. In secunda, anno huius seculi duodecimo, primum equis, tunc bouibus, aliisque animalibus Augsburgeris territorii, (paucissimis ipsius vrbs) tumoribus duris, late se expandentibus, statimque letalissimis, in ano, pectore, aliisque partibus enatis, quorum causa, crabronum singulari crassitie, valde numeroforum, et in bouum praecedenti anno corruptorum cadaueribus obortorum, punctura esse dicebatur, molesta: acidula, velut cremor tartari cum absynthii, vel acetum vini cum rutae infuso mixtum, equis in specie clysmata et potiones nitrosas camphoratas, atque laudata suffimigia cum camphora facta, ad virus corrigendum; citissimam tumorum extirpationem, vulneri inde nato cataplasma ex foliis rutae applicatum, lotiones totius corporis cum infuso absynthii vinoso, et setacea, ad funestos tumorum effectus praecauendos; profutura fuisse, iudicat.

In tertia, anno huius seculi decimo tertio inter Italiae, Romanique territorii boues, (quorum nonnulli, vt subito perterriti, mugientes aufugerunt; alii, velut fulmine tacti, ceciderunt, pluri-
mi tristes, languidi, illacrymantes, per nares et os mneum et saliuam eiecerunt; primum multum bi-
berunt; tunc omnia respuerunt, vomituritionibus, foetidis sanguinolentis diarrhoeis, horripilationibus, febre, spiritu foetido, et tussi, vitam finiente, affecti fuerunt; paucissimi, iique tantum, quibus pili de- p. 282.
ciderunt, cutis aspera facta, et quorum morbus ultra septimanam primam protractus, immunes manserunt) saeuiente; iunioribus, obesis, fugenti-
bus, (vti et quarto, quinto, sexto. et decimo loco descriptae epidemiae) magis, quam senioribus, marcidis, lactantibusque, quarum mammae vlceri-
bus afficiebantur, funesta; dissectione cadauerum, nil certi demonstrante, minime illustranda, nil nisi p. 283.
insectorum interfectionem, a LANCISIO iussam, aliquid iuuisse, tradit.

In quarta, anno huius seculi trigesimo, inter boues, quorum, tristitia et tremore affectorum, appetitus prostratus, excretio alui primis duobus diebus regu-
laris, tertio autem die in diarrhoeam vehementissi-
mam (excretis aquae, qua caro abluitur, simillimis) imo in plurimis in dysenteriam, cum foetore, (illo dy-
senteriae, boues Viuarienses aliquot annis post corri-
piens, longe grauiori) coniunctam, semper lethife- p. 284.
ras, mutata; duo priores ventriculi exsiccatis alimen-
tis repleti, eorum, vti et intestinorum, tunicae inte-
riores inflammatae, maculisque gangraenosis insig-
nes, repertae fuerunt; grassante, lac consumente, ab-
ortum gignente, et animalia haec tertio quartoue die
enecante; vlcera in ore enata semper bonum prae- p. 285.
buisse signum, indeque etiam multum opis tulisse
salagogum ex sulphure, allio, sale, salviae herba,
et

et iuniperi baccis paratum, et ori, aut spongiae aut facculi per filum sustinendi, neutiquam trita ope, infriatum; sero lactis cum plantis emollientibus cocto, camphoraque in spiritu vini soluta, in forma potionum et clysmatum, insuper adhibere; praestantioris autem usus fuisse setacea, corticeque Peruvianum, pondere unciarum duarum vel trium, in decem vel duodecim libris infusi plantarum aromaticarum solutum, et in potionibus vel clysmatis propinatum; arte tamen pauciora animalia, plura sola vi naturae conualuisse, ostendit.

p. 286. In quinta, anno huius seculi trigesimo primo, in urbis Gannae, Generalitati Molinensi subiecta, parochiis, (nulla cognita communicatione progressa) vno eodemque tempore primum bona, tunc equos aggrediente, solisque vesicis ad labrum et basin linguae, primum albo, tum rubro, tandem nigerrimo colore, mox in vlceris cancrum, linguam corrodens, transeuntibus, conspicuis, manifesta; et vix vigesima quarta morbi hora audita, mortem inferente; indeque periculosissima; linguam quotidie bis vel ter disquirendo, vesicas perceptas argentei instrumenti ope premendo, earum cute eleuata, ipsas ad copiosum vsque sanguinis fluxum scarificando, vulnus fortissimo aceto vini, in quo sal, piper, allium, fortesque herbae solutae fuerint, lauando, vitriolo coeruleo fricando, subtilissimoque sale obtegendo, istamque cum scarificationem, tum vulneris tractationem, etiam in vicibus iam formatis curandis adhibitam, quotidie bis vel ter repetendo; tantam fuisse paratam utilitatem, vt animalia quarto vel quinto die iam iterum sana facta fuerint, tradit: censet tamen vesicae vel vlceris radicalem extirpationem, vulneris, mediante sale marino et aceto vini, in quo rabaci et rutae folia soluta fuerint, elotionem, praestantiorum.

In sexta anno huius seculi quadragesimo
 bouibus infesta, in quibus tristitia et languor,
 frequentiores et irregulares horrores, motus spi-
 nae conuulsius, respiratio difficilis, copiosa tenacis
 salivae per os et nares excretio, consumptio lactis,
 tussis frequens, aures et cornua frigida, oculi in-
 flammati et illacrymantes, excretiones alui primis
 diebus parum sanguinolentae, tum copiosiores, li-
 quidiores, et interdum nonnisi cum tenesmo factae,
 in primis cutis, musculos in renum regione tegens,
 desquamationi obnoxia, a musculisque facile sepa-
 randa; summa morbi praebuere signa: quorum P. 288.
 primus ventriculus, licet animalia octo ante diebus,
 nil detorauerint, multis tamen adhuc, tertius in-
 duratis, globulisque, quos *Lohkuchen* Germani vo-
 cant, simillimis alimentis plenus, quartus purpu-
 raceo violaceis maculis, et pure, insignis; huius
 interior tunica facile ab reliquis separanda, intesti-
 na gangraenosa, vti et pulmo, in quo hydatides;
 hepar nigris maculis scatens, cerebrum inflamma-
 tum, vesicula fellea bile fluidiori, obscureque vi-
 ridi, plena, papillae liuidis et purpuraceis maculis
 deturpatae, post mortem reperiiebantur; funesta,
 cutis dorsalis desquamationem, pustulas in papilla, P. 289.
 collo, prope setacea et in lingua, copiose obortas,
 et aceto vini cum sale communi mixto abluendas;
 pilos firmiores factos, lactis secretionem, excre-
 menta magis consistentia, felicitis fuisse exitus signa:
 vnicam vnaesectionem, potionem ex aqua simplici, P. 288.
 setacea, vnguentumque ex Meloë majali vel cantha-
 ridibus illitum, masticatoria ex sale, pipere longo,
 melle, et allio parata, nariumque et auris postero-
 ris, ope aceti vini aromatici factam frictionem, pa-
 niter ac suffimigia ex plantis aromaticis, fuisse ad-
 hibita; loco nutrimenti vero, vti in quacunque
 epidemia obseruari debeat, herbas recentes, farinam
 fecalis, furfuresque.

- p. 289. In septima, annis huius seculi quadragesimo quarto, quinto et sexto, inter Hollandiae boues grassante, haec notauit: bouum totum corpus intremuit, pilii horridi, cornua et aures frigidae, ex oculis inflammationis lacrymae, ex naribus, interdum etiam naturalibus gustioribus, pus, et ex ore copiosa, linguam saepius ficcā interdum obducens, et ante mortem, quarto vel sexto morbi die contingentem, sanguinolentā ac putrida saliuā effluxerunt, gingivae inflammatae, et varicibus, aphthis, liuidisque pustulis plenae; in ano, pectore, medioque colli bubones cum inflammatione; crura, potissimum posteriora, immobilia, corpus non sustinentia, et sensillima; pulsus fortis et frequens; respiratio secundo vel tertio morbidum difficilis, excrementa primum dura et nigra, tum liquida et putrida, lac breui ante mortem male olens,
- p. 291. acre, et ex albo luteum: contextus cellularis, mesenterium, ventriculi, pulmo, pectoris, cerebrique membrana, gangraenosa, intestina tenuia, aëre distenta, crassa, flaccida et collapsa; lien et hepar nigro colore et foetidum, muscoli tandem ex fusco nigri, reperiēbantur: venam iugularem non primo solum, sed et (quod tamen minus recte) secundo die sectam; animali obstructo, vel duras et nigras feces excernenti, dimidiam olei lini libram vno haustu exhibitam, et clyσμα ex duabus eiusdem olei libris, salisque marini in aceto vini soluti vna uncia, paratum (cui, quum oleum, acetumque vini se aegerime commisceant, Noster aliud ex radicis althaeae decocto, addito cremore tartari, vel partibus aequalibus aceti vini et aquae salis communis, factum praefert,) applicatum; pulueris ex libra vna ca-
- p. 292. moris tartari, libra vna nitri depurati, vnciasque duabus camphorae, facti, vnciam dimidiam omni trihorio in aqua vel sero lactis; si vehementior autem fuerit calor, febris, difficultas respirandi, et

agrypnia, vna hora cum dimidia post pulueris
vsum praelapsa, potionis ex sex libris aceti vini, to-
tidemque mellis, dimidia nitri depurati, et vncia di-
midia acidi vitriolici, per quartam horae partem
subiectis, paratae (ad tunicas ventriculorum, quum
ex acidi vitriolici et nitri mixtione acidum nitro-
sum, pariter, ac reliqua acida mineralia bouibus,
ouibus, et inprimis equis, noxium, oritur, irritan-
das magis, quam ad acre temperandum, et febrim
compescendam, idonea;) duo cochlearia fuisse
propinata: suffecisse autem acetum vini cum melle
mixtum ad linguam et gingiuas abluendas; inter-
ne medicamentum ex aceti vini et spiritus vini par-
tibus aequalibus cum nitro mixtis paratum; et ad
ventris fluxus sistendos furfures et farinam in per-
magna feri lactis quantitate solutam.

Octaua, anno huius seculi quadragesimo quinto p. 293.
inter Viuarienses boues saeuens, manifesta erat appe-
titu prostrato, ruminationis defectu, puris sanguino-
lenti, vel lacrymarum purulentarum, per nares et os
copioso effluxu, copiosa fecum antea duriorum et ni-
grarum, tum liquidiorum, obscure viridium, foetida p. 294
rum, et quinto vel sexto die sanguinolentarum,
crassaque bullulas aëreas formante oleosa crassa
obtectarum, excretionem, altero vel tertio die ap-
parente, plurimosque eodem die interficiente,
symptomatis semper prima septimana mortem in-
ferentibus; cutis oris pilorumque dorsi, sese suc-
cessive attollentium, desquamazione, puris ad pe-
ctus vel crura facta metastasi, et (quoad boues in-
ferioris Viuariae,) totius spinæ dorsi extrema sen-
silitate, exiguoque emphysemate vel ad lumbos,
non longe a vertebra, vel rarius ad femora partes-
que genitales enato; symptomatis, praeter capitis
erectionem, appetitum redeuntem, parcum potus
desiderium, morbi que ad alteram septimanam vs-

- que protractionem, felicem morbi exitum praes-
- p. 293.** gientibus; praeterea horrore totius corporis et crurum, respiratione praesertim tertio die impedita, corde in vno temporis minuto nonaginta, vel quadraginta et quinque vicibus pulsante, quum in sano statu tantum triginta et octo, vel tringinta et sex vicibus
- p. 295.** pulsauerit. Mortuorum primus ventriculus multa materia sicca liuida, et foetida; tertius adhuc magis sicca, magisque nigra, repleti; huius ventriculi villosa tunica absque vllis gangraenosis maculis liuida; illa autem quarti rosea, leniter inflammata; illa coeci et coli gangraenosis maculis obsita: per totum intestinorum tractum liquida ex nigro viridescencia; vesicula fellea naturali duplo vel triplo crassior, bilis cystica magis fusca, pulmo quam maxime infectus, et ita aëre (cui inter lobulos contento coarctatus retis illius vasorum crassi super pulmones expansi, a SAUVAGESIO reperti, color forsan tribendus sit) turgidus, vt totam pectoris cavitatem in mortuis occupauerit, reperiiebantur: medici Monspelenses, (in consilium ducti, methodumque Alesianorum sana ab aegrotis separantium, omni modo putati prospicientium, aegrotis venam iugularem secantium, iis tunc aloës extractum, vel bryoniae radicem cum succo prunorum ad euacuandas primas vias, et sequenti die praeter calidissimum regimen, theriacae vnciam vnā, aliaque aromatica, ad diaphoresin excitandam, propinantium, tandemque setacea applicantium, sequuti:) iusserunt, vt aegrotis primo die theriacae vncia vna in vini rubri libra vna soluta exhibeatur; altero die vena secetur; tertio, purgante cum carminatiuo commixto dato, excrementisque alui depositionem molientium effossis, clyσμα ex decocto maluae seu fursurum paratum applicetur; in diarrhoea theriacae recentis vel diaseordii vncia vna in decocto baccarum iuniperi

peri soluta, (medicamentum omni biduo repetendum, cui eodem, quo non adhibetur, die, aliud ex p. 297. testis ostraceis substitui debet,) porrigatur; ptyalismus baculo ori immisso promoueatur; coryza puluere tabaci vel ellebori albi excitetur; vermes in oculis conspicui sale aspergantur; emphysematis incisus oleum aliquantum calidum infundatur; et ad respirationem faciliorem reddendam aqua furfurum, in qua florum sulphuris vncia vna soluta, et cui aceti vini, cum aquae alii et salviae quinque vel sex libris mixta, portio addita fuerit, propinetur.

Nonae, anno huius seculi sexagesimo bouibus, et inprimis equis, Helvetiae paludosae fatalis, et animalia saepe quarto die interficientis, symptomata prima erant subita virium prostratio, summa tristitia, tremores, respiratio frequens et difficilis, cutis arida et sicca. In progressu morbi observanda, tussis frequens, foetidissimae ex ore exhalationes, conuulsiones lumborum, pulsus fortis, siccitas linguae et palati nigricantis, sitis vehemens, appetitus prostratus, defectus ruminationis, excretio foecum, primum durarum et nigrarum, tum liquidiorum et sanguinolentarum, vrina rubra, et cum difficultate, parcaque quantitate excreta; et inprimis aut tumores inflammatorii, ad pectus, abdomen, vertebrae colli, mammas, vel partes genitales enati, aut pustulae per totam cutim, illis scabiei et furunculorum similes; funestissima, re-p. 298. tentio vrinae, diarrhoea vel dysenteria, tumor ventris, tremores conuulsiui, lipothymiae, et mugitus; indicantia prosperum (die septimo certo expectandum, licet animalia primum die decimo quarto conualuerint) morbi exitum, vrina turbida, album deponens sedimentum, excretio alui copiosior, liquidior, nec male olens, sitis extincta, appetitus

titus rediens, ruminatio restituta, oedema crurum, elapsus pilorum, cutis humida et laxa, pustulae albissimo pure plenae, fuerunt. In cadaueribus hac epidemia correptorum reperiiebantur tumores nigri, sero, cum acido efferuescente, et liuido, pleni; musculi liuidi coloris, facileque dissoluendi; pulmones (praesertim eorum, quae quarto die mortua sunt) exsiccati, tuberculis et abscessibus paruis obstiti; maculae rubrae, mucusque tenax in ventriculo et intestinis. Cl. REGNIERIVS ad inflammationem et gangraenam tollendam et praecauendam, suffimigiis et setaceis non neglectis, aqua simplici, sero lactis, succo lactucae, et sedi minoris, decocto hordei, furfurum, seminum cucumeris et cucurbitae; malo autem vrgente, nitro, aceto vini, cum sufficiente mellis quantitate, et decocto maluae vel parietariae, mixto, in potionum et clysmatum forma: in dysenteria vel diarrhoea, minori aceti vini dosi, sed potius vnciiis duabus pulueris corticis Peruuiani, vel quatuor corticis fraxini, in sero lactis solutis, (quorum corticum puluerem, cum acido et camphora mixtum et in potionibus solutum, ipso simplici decocto praestantiores esse iudicat)

P. 300. vsus est: tumores inflammatorios autem, ne gangraenosi fierent, cultro tonsorio aperuit, ipsorum margines scarificauit, ipsis cataplasma ex absinthio, saluia, ruta, et sale ammoniaco, cum vino paratum applicuit, vlcusque vnguento aegyptiaco depuravit: cui methodo tamen Noster laudatam extirpationem praefert.

Decima, anno huius seculi sexagesimo primo boues, oues et equos simul infestans, seque in plurimis per gangraenam faucium, in aliis per dysenteriam, in aliis per alui obstructionem, et tympaniten, in aliis per apoplexiam funeste finiens, solidorum nutrimentorum auersatione, potus magno

deside-

desiderio, difficili respiratione lactis defectu, oculis tristibus et turbidis, lingua nigra et sicca, salivae mucique plus minusque foetidi continuo ex naribus et ore effluxu, vlcere a naribus ad fauces usque continuo, abscessibus in cerebro, pulmone, p. 301. hepate, ventriculis, mesenterio, deprehensis, multisque vermibus in vlceribus narium et oris detectis, se declaravit. Quos vermiculos, austro per vernale pluuiosum tempus in Germania flante, morbo occasionem praebuisse putavit Ill. PLENCIZ, ideoque etiam, (collegis suis licet contradicenti p. 302. bus, et, vt os naresque infuso absynthii lauentur, propinenturque, praeter suffitus ex cinnabari, quocunque die bis potiones et clysmata ex fuligine et ferro lactis suadentibus;) bolum ex quadraginta et octo p. 301. granis mercurii dulcis, dimidiaque drachma camphorae, ope vini, confectum, quocunque die bis, symptomatis remittentibus, tantum semel, et aquam simplicem, in qua mercurius dulcis, (mercurio sublimato corrosiuo, in spiritu frumenti soluto, etiam adhibito, praestantior) ebulliuerit; ad aluum vero aperiendam solum prunorum decoctum in p. 302. potionis et clysmatis forma exhibuit.

Vndecima, qua anno huius seculi sexagesimo secundo multi boum in Daniae regno perierunt, stipata erat symptomatis sequentibus: horrore nimirum vniuersali, calore, praesertim nuchae, tussi, oculis humidis et languidis, solidi alimenti auersatione, potus, (partibus licet inflammatis, tamen deglutiti) desiderio, puris foetidi per nares et os effluxu, obstructione, vel interdum excretionem alui liquidiori, duarum postremo p. 303. marum caudae articulationum breui ante mortem, (sexto vel septimo die insequentem) facta emollitione, pure foetido sub harum cute latente, indeque antrorsum ad cornua usque, pariter ac aures et nares, frigida, proserpente. In hac sanguis

e vena, nunquam sine noxa secta, missus, rubellus, crustaque densa obductus, venae sanguine nigro plenae, cerebrum prorsus dissolutum, ventriculi et intestina vermibus viuis, maculis nigris, et alimentis siccis, repleta; in hepate et splene tumores perduri, vesicula fellea admodum magna, bilemque urinae simillimam continens, deprehendebantur, nonnullaque cadauera nullum morbi et mortis signum praebebant. Societas regia agriculturae Parisiensis, in consilium vocata, curationem eiusdem non patefecit, quae ita forte, Nostro cense, facienda fuisset, vt partim aqua simplex nitrosa, camphora cum nitro et melle, mel in aqua multa solutum,

P. 304. cum aceto vini mixtum, serum lactis, lactucae succus, vel decoctum hordei in potionibus et clysmatis, ad inflammationem sistendam; partim potio, ex fuliginis vncia vna et libra dimidia infusi absynthii parata, quocunque die bis, setacea, caudaeque, fortis infusi absynthii vel rutae, aceto vini et sale ammoniaci saturati, ope factae lotiones, ad enecandos vermes, gangraenamque auertendam; partim etiam infusum vinosum absynthii vel rutae, ad vires naturae, quinto vel sexto die virus expellere molientes, agendas, exhiberetur.

In animalibus, duodecima epidemia, quae frequentius in Bressia et Delphinatu saeuierit, et in fine anni huius seculi sexagesimi secundi magnam fecerit bouum, parcissimam equorum, stragem, affectis, pulsum non adeo frequentem, caput et aures pendulas, pilos splendore suo destitutos, oculos illacrymantes, humoris spumosi ex ore et naribus effluxum, regionis mandibularum et colli dolorosam inflationem, alimenti et potus nauseam, alui obstructionem: tumores inflammatorios carbonibus similes, (prosperum morbi exitum denotantes;) secundo vel tertio die, conuulsiones lumborum;

summam

summamque debilitatem (signa proximae mortis;) fauces, laryngem, tracheam, et oesophagum, coloris liuidi, et inflammatum; ventriculum primum alimentis plenum, splenem tumentem, omentum affectum, pulmonemque obstructum, animaduuerunt obseruatores: in curanda vero hac epidemia Cl. BOURGELATIUS, sanis (ab aegrotis separatis, soli non expositis, ad pabula, rore tantum absente, missis, suffitisque mixtura ex baccis iuniperi et lauri in aceto vini maceratis, parata, et igni ad euaporandum subiecta;) venam iugularem secando, quae venae sectio in sola hac epidemia profuerit, locoque potus ordinarii aquam, cum aceto vini mixtam, propinando; infectis vero semel tantum venam incidendo, decoctum furfurum, cum nitri et aceti vini maiori minorius quantitate mixtum, et in clysmatis, quocunque die bis adhibiti, forma decoctum maluae et parietariae, in quop. 306. nitri vncia vna soluta fuerit, exhibendo; per os et nares vero decoctum plantaginis, rubi, et agrimoniae, vel vaporem infusi plantarum aromaticarum cum pauxillo aceti vini mixti (quibus citius tamen agant alcalina volatilia) iniiciendo; tumorum supurationem cataplasomatis emollientibus adiuvando, ipsos fluctuatione percepta, aut scalpelli, aut globuli ignei ope, aperiendo, tuncque, vt vlcera, tractando (quam methodum Noster, vt iam diximus, reprehendit) magnam sibi comparauit laudem.

In decima tertia epidemia, quae multa animalia in regione Brouagii, Generalitati Rupellensi subiecta, interfecerit, et qua affecta animalia tristitia, capite et auribus pendulis, frigidisque, pilis horridis, ventre tenso et pleno, ingressa fuerint, alimenta respuerint, non ruminauerint, clarissimam urinam frequentiori nisu, tenuemque mucum per os
et

et nares, excreuerint, aluo obstructa laborauerint, interdum tranquilla, interdum suffocata, vel gementia, vel tussientia, vel extremitates et caput convulsione leni erigentia, interdum subito, non antea morbose affecta, iugum trahentia, mortua sint; et quae dissectione cadauerum, plurimorum bouum et ouium ventriculos (inprimis primum) herbis plus minusque duris plenos, et intestina inflammata, demonstrante, illustrari non potuerit; horrores et tremores corporis semper funestos fuisse; tumores in cutis superficie obortos, modo fixos, modo vagos, (propter tunicarum et contextus cellulosi

p. 308. eorum similitudinem, facilem in gangraenam procliuitatem, humorisque saniosi ante ipsorum suppurationem et gangraenam effluxum, cum carbonibus comparandos) euanescentes, insensiles, flaccidosque, serum emittentes, et in regione pectoris equorum, narium, oris et ani bouum, obortos, mortis proximae signa: copiosos autem, sensiles, egregie suppurantes, et in regione pectoris bouum conspicuos, spem sanitatis recuperandae praebuisse: Cl. NICOLAVM, (causam pestis in paludum foetidis exhalationibus, aestate copiosis, ponentem) Cel.

p. 309. BOURGELATII consilio, variis, et sulphureis suffitibus, sanorum ab aegrotis separatione, profunda cadauerum sepultura, corruptorum alimentorum remotione, aëris; aceto vini, vel aqua riparum, aquarum impuritates corrigere tentasse; et aceti vini, in quo baccae iuniperi solutae fuerint, (medicamenti certo equis noxii,) mensuram vnā quotidie ad potandum exhibuisse; tradit: iudicatque, huius morbi epidemici curam partim vim vitalem excitando, partim sanguinem inflammatorium (cuius praesentiam crusta densissima, et ex luteo alba, in sanguine ex vena misso conspicua, satis declarauerit,) corrigendo, absoluendam fuisse; prioremque in finem fortassis Cl. BOURGELATIVM (qui

apparentes sudores calido regimine, frictionibus,
vnciae vnius theriacae vsu, adiuuit, tumorum cri- p. 310.
ticorum suppurationem vesicatoriis promouit,
iplos, percepta fluctuatione, ignis ope aperuit, vl-
cusque aequalibus vnguenti Aegyptiaci et supp-
ratorii partibus tractauit, quocunque die bis drach-
mis duabus salis communis, in libra vna aquae, di-
midiaque spiritus vini solutis, lauit, tandemque so-
lo digestiuo consueto depurauit, et in fine curatio-
nis purgantia et alumen adhibuit;) medicamen-
tum ex pulueris grossissimi gummi ammoniaci vn- p. 309.
cia dimidia, totidemque pulueris asae foetidae, in
libra dimidia aceti vini solutis, paratum, quotidie
bis; malo autem grauiori facto, aliud ex alcali vo-
latilis salis ammoniaci cochleari dimidio, in dimi-
dia vini vel infusi baccarum iuniperi libra soluto,
confectum, quocunque die ter, exhibendum, com-
mendasse putat Cl. Auctor.

Arbitratur deinde, vires vitales potius mixtu- p. 310.
ra, ex spiritu vini et aceto vini parata, partim ad
suffitus, partim pondere librae dimidiaae mane et
vesperi ad potum propinata; clysmate, ex eadem
dicta mixtura, et quinque libris infusi maluae facto,
equis applicato; vel camphora in aceto vini solu-
ta, (licet exigua tantum eius quantitas soluatur,)
vel alcali volatilis drachmis duabus, aquae nitrosae
libris tribus subactis, in clysmatis, et vncia vna ra-
dicis gentianae, in aceto vini, sale communi satura-
to, soluta, in potus forma, exhibitis, restaurandas;
plurima remedia propter noxios aromaticorum et
spirituosorum effectus, alimentorum in ventriculis
reptorum insignem copiam, ruminationis defe- p. 311.
ctum, crassorum intestinorum collapsum, magis in
clysmatum, rarissime in potionum forma, ideoque
loco nutrimenti sola furfurum decocta, (quibus cre-
mor tartari vel acetum vini addantur,) propinanda;
fetacea

setacea copiosa, propter insignem, quam tumores cutanei, (statim exstirpandi, rationeque, a Nostro praescripta, tractandi) tulerint utilitatem; pectori, abdomini, lumbis et humeris applicanda fuisse; nec non vesicatoria ex fermento panis, cantharidum pulvere, aceto vini, guttulisque quibusdam butyri antimonii, parata, egregium praestare usum.

Tom.III. Medicamenta, quorum historiam tomus tertius tradit, diuiduntur in mucilaginosae; quae vel aquosae, vt lactuca, poma, lac, et aqua; vel siccae et farinosae, vt althaea, oryza, auena, et frumentum; vel saccharata, vt mel et liquiritiae radix; vel oleosae, vt pinguedines, oua gallinacea, amygdalae dulces, oleaeque fructus: in acida, vel vegetabilia, vt cremor tartari, acetum vini, acetosae herba, et satur-nina; vel mineralia, vt spiritus salis, acidum nitrosum et vitriolicum: in narcotica vel anodyna, vt

p. 100. opium, (hanc virtutem in boue, oue, et equo, non exferens, sed vim vitalem augens, appetitum acuens, et, inprimis in oue, diuretice agens) in purgantia, vt manna, folia sennae, aloë, antimonium, salque mercuriale; in diuretica, vt lapathi, petroselinique radix, terebinthina, alcali fixum, nitrum, sal marinum et aquae minerales: in diaphoretica, vt angelicae radix, formicae, alcali volatile, et fuligo splendens: in sialagoga, vt radix pyrethri, asa foetida, mercurius, eiusque praeparata: in errhina, vt herbae nicotianae folia: in expectorantia, vt sulphur: in ea, quae pus detergant, vt absynthium, et chelidonia, calx, ex cupro praeparata, et natatio; in adstringentia, vt saniculae herba, ipecacuanhae radix, agariscus, terrae bolares, aliaeque absorbentes, alumen, martialia, et cortex Peruvianus: in aromatica, vt chamomillae, salviae et rutae herbae, gentianae radix, iuniperi laurique baccae, camphora, gummi ammoniacum et olibanum, atque vinum:
tandem

tandemque in vesicatoria, vt cantharides et meloe
maialis; et caustica, vt arsenicum, lapis causticus, et
infernalis. Quorum omnium medicamentorum,
(generali vniuscuiusque eorum generis virtutum
notione data) characteres, specialiores virtutes,
et administrationem, exponit, et cuique eorum ge-
neri aliorum minus praestantium catalogum anne-
xit Cl. Auctor.

II.

Hippocratis aphorismi ad fidem veterum mo-
numentorum castigati, latine versi, ab I. B.
LEFEBURE DE VILLEBRUNE, Constantinopoli
1779. in 12. 371 pag.

Ingens editionum horum aphorismorum copia,
I quae olim prodiit, hanc qualemcunque editio-
nem nequaquam facit superfluam, sed potius com-
mendabilem, quum has cum nostra conferendo in-
telligamus probe, quantum studii in illa adornan-
da, emendanda atque perficienda impenderit Cl.
Editor, suosque si non superauerit antecessores,
aequaauerit tamen haud dubie. Melius vt haec
perspiciantur, commemorandum potissimum nobis
est, quibus praesidiis instructus, quibus copiis in-
genii et doctrinae ornatus, qua assiduitatis laude
et laboris patientia praeditus Cl. LEFEBURE hanc
susceperit laudandam atque commendabilem ope-
ram; ipse siquidem profitetur, se per plurimos
annos in eo fuisse multum atque totum, vt nonnul-
lorum codicum ope in obscuriora loca inquirendo,
atque coniectando emendandoque ea illustraret, et
monitis, consiliis atque incitamenti Cl. LORRY
obtemperaret. Quum autem fundamenti loco
quaedam editio esset ponenda, Francofurtanam de
anno

anno 1595. FOESII elegit editionem, qua cum ZWINGERI opusculorum aphoristicorum Basileae 1747. emissum exemplar contulit. Deinde adiit Codices interpretesque Graecos, Arabes, Hebraeos, Latinosque, atque varias lectiones excerptit, et Galenum in subsidium aliosque vocavit; sed, eheu! Galenum non de meliori commendat nota, quippe qui, ordine sectionum mutato, opinionibusque Peripateticorum haud raro in textum illatis, temerario in textum grassatus sua dogmata pro Hippocratis lectoribus obtrudere ausus est, aliosque reprehendit, qui blandulae gloriae fumo capti et audacia seducti critica vel sententiis spuris in textum inuectis, vel notis margini codicum a prudentissimis scilicet sapientissimisque librariis adscriptis nimium tribuendo venustatem Hippocratis adulterarunt. Celsi autem in Hippocratem merita, prouti fas est, extollit quam maxime, cuius quidem opera se admodum in recudendo textu fuisse felicem gratus praedicat. Reliquos vero interpretes quod attinet, et quos consuluit, etiam commemorat, inter quos principem locum occupat Honain Arabs, qui ipsi ex versione Hebraea alius Arabis Iudaei Nathanis Amatheii innotuit, et qui fidem codicum Graecorum Coi assequutus optime interpretatus est. Versio quoque Hebraea Romae a Gaiotio edita non minorem vtilitatem Editori attulit. Codicem alium Hebraeum manu exaratum in Bibliotheca Regia Parisina asseruatum quoque inspexit, parum autem se ex illo profecisse profitetur, quum Galeni textum minus contum, tersum ac genuinum sit sequutus accurate. Graeca autem inter exemplaria laudat codicem Meletii, quem Philotheus impudentissime spoliauit, sed Philothei versio non admodum probatur, quia ex codice non accurato et versus finem

deficiente est concinnata et Galeni opinionibus referta. Duo praeterea exemplaria Alexandrina, quibus plurimum a quibusdam doctis tribuitur viris, ad suos transtulit vsus, verum parum ex iis ad rem suam potuit traducere. Damascii exemplar, quo vsus est, cum Arabum exemplaribus prae caeteris consentiens, Galenumque presse sequens, nonnulla tamen ipsi suppeditauit, ex quibus vtilitatem aliquam capere potuit. Constantini Carthaginensis aphorismi Hippocratis ex ignoto interprete tralati, et ab Azzone, eius discipulo, emendati, optimas lectiones Cl. Editori suppeditarunt, magni propterea aestimandas, quia a codicum Graecorum fide non ita longe recedunt. Nec versionem latinam e Graeco sermone depromptam atque in Bibliotheca regia exstantem reliquit intactam, et quamquam admodum corruptam inuenerit, tamen non sine vsu dimisit; nullus etenim liber tam malus est, in quo non aliquid insit boni. Verum et impressa exemplaria erant adeunda, igitur FOESII editionem, quia quamplurimas exhibet varias lectiones, quas cum Isingriana editione composuit, primum laudat; LINDENII contra improbat propter malam huius fidem, fallaciasque et ex suopte ingenio emendandi libidinem praeposteram. Neque multum CHARTERIO tribuit, quippe qui admodum parum praestitit, et multa consarcinavit, quae quidem in re nos habet consentientes; experti enim sumus multoties tanti viri hallucinationes. RIGERII tandem opus perlustravit, atque ex eo quaedam ad suam rem facientia depromere nifus est, verum in eo ingenii acumen, et veram eruditionem medicam desideravit, quod quidem eo minus miramur, quum Germanus natione sit, quae natio non ita culta ac polita huic Interpreti videtur, vt ex ea proficere potuerit. Quod reliquum est, se in recu-

dendo

dendo textu ita versatum fuisse testatur, vt ope codicum omnia ad Ionicum sermonem reuocauerit, idiotismos; ac orthographiam Ionibus propriam grammaticisque Graecis assertam restituerit, atque e variis textus corrupti lectionibus sententias claras, disertaque artis principia ab ipso Coor alibi asserta proferre studuerit. Laudat quoque Clarissimorum LORRY, BEJOT, MULOT, fauorem, quo ex Bibliothecis ipsi lubentissime codices Mss. vt eos consuleret, beneuole suppeditarunt.

Itaque his adminiculis instructus arrepto calamo Noster ad emendandum Hippocratem sese accinxit, suasque animaduersiones publici fecit iuris. Nostrum iam est, vt, de hoc labore quid sentiamus, libere dicamus: at veremur, nos non satisfacturos esse Cl. Editori, quum Germani simus, quos inclementia coeli et vitae genus obtusiori hebetiorique ingenio esse iussit, vt non acute cernant atque perspiciant, etsi etiam perspicilla Parisina adhibeant, quae ingeniis Francogallis perspicacissimis ac sagacissimis vltro et absque mora in oculos incurrant. Vt tamen arbitri rerum periti intelligant, nos a partium studio, nationalismi amore et improbandi contradicendique studio esse remotissimos, in interiora ipsa penetrare, operamque impendere cupimus, numne aliquid talparum (vtor verbo Editoris) more eruamus, quod melius redeat lutum. Nos sane magnæ cepit admiratio, Cl. Editorem, suis laudibus alias non defraudandum, inter tot egregia subsidia, quibus in edendis usus est hisce aphorismis, alia penitus reiecisisse, quae revocando illustrandoque textui inseruire potuissent quam maxime. Dolemus inprimis, eum fontem aliquem limpidiissimum, ex quo rigare potuisset suum hortulum Hippocraticum, praeteriisse penitus, neque ex eo saltem aliquid delibasse. Latuit enim

enim Cl. Editorem illud egregium opus quod in Bibliotheca regia Parisina *) asseruatur, et sic inscribitur: *Abdalahman ben Ali, ben Abisadeck, Fof-soul Bokrath*, in quo sane haud spernendae observationes continentur. Neque EVSTACHII notae erant praetereundae in Erotiani Glossas, quippe quibus multa ex Aphorismis loca docte atque eleganter restituuntur. Mitto iam HERINGAE, TRILLERI, KRAVSII Nostri, aliorumque merita in HIPPOCRATEM, atque prae reliquis nos mordet, Cl. Editorem tam abiecte et minus honorifice atque petulanter de KRAVSIO iudicasse; sic enim in praefatione: **) *Quantae in recudendo textu mihi fuerit utilitati (Celsus), quamquam immerito vapulet in notis eruditi KRAVSE talpa caecutioris in pluribus locis restituendis, meis in animaduersionibus patebit.* An non virga critica sit merito dignus, penes alios iudicium esto, quibus merita KRAVSII in Celsum fuerunt probata ac perspecta. Missis his, examinabimus quaedam loca, ut appareat, quale sit ingenium Editoris Cl. qualesque notae criticae, quibus emendationes confirmantur. Ad S.I. aph. 2. *εὐπετέως*. *Vulgata εὐφόρως.* Sic etiam plurimi antiqui hic. Sed *εὐπετέως* verum idioma auctoris tueor. Loca addit a FOESIO laudata, quae etiam EVSTACHIVS collegit ad Erotianum in voce *εὐπετέστερον*, qui reddit *εὐαδτερον*, GALENVS autem *εὐαδίως, εὐαίμως*. Ex quibus apparet *εὐπετέως* praepremis esse vocabulum HIPPOCRATI peculiare in deiectionibus usurpatum, quod et loca declarant; unde et colligitur, v. *εὐφόρως* ceu spuriam esse extrudendam et pro glossemate irrepto atque textui intruso habendam. Sect. II. aph. 43. Nimis audacter pro τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων in textum recepit ἀλύντων, et post ἀναφύρουσι inser-

p. 13.

p. 64.

*) v. Catal. Mss. Biblioth. Reg. Par. T. I. p. 212. 218.

**) v. p. VIII.

inseruit voces τὰ πολλὰ, refragantibus codicibus manu exaratis et editis. Nititur autem auctoritate Nathanis, qui reddidit ἡγνῆ, in obseruationibus vero mauult ἀλυσμένων, pro καταλ. quod sane non tanti momenti est, quum tyronibus constet, composita verba habere interdum potestatem simplicium tantum. Ἀλύοντων autem quoque ferri potest, quum ἀλύζειν et actiue et passiue vsurpatur, auctore Galeno in Glossis: ἀλύζει ἀπορεῖ, ἐπιτάζεται. Ergo neque cum Nathane: *qui ad animi deliquii terminum peruenunt*; neque cum Nostro: *qui spe deplorata consueciuntur, nondum tamen mortui, verterem, sed qui prae-focantur et iactantur* (ex Galeno), *nec dum tamen mortui sunt*, sed morti propinqui. Nam iactatio prae-focationis est effectus; igitur nihil temere mutandum. Deinde voces τὰ πολλὰ non sunt inferendae; nam, quamquam Hippocratem non ignorasse concedamus, quosdam saeuo mortis trabali eripi vel febre, vel prompto auxilio; concisae structurae orationis Hippocrateae tales ellipses, quae faciles subintelligi possunt, quum nulla regula sit sine exceptione, sunt condonandae. Sect. III. aph. 24. post βῆχες, ἀφθαι, inferendam esse cum Arabe Constantini vocem φάεγγες, contendit Cl. Editor, quae quidem glossematis loco esse potest, nam ex fero lactis penes nuper natos puerulos exulcerationes fiunt oris, ergo quoque φάεγγες iisdem afficitur, quod per se patet; vno enim nominato, non excluditur alterum. Magis autem necessarium fuisset monere vocem νεογνοῖσι esse genuinam, quam νεογονοῖσι a quibusdam legatur, quod non est Ionicum, et Iul. Pollucem *) de infante recens nato loquentem; ἄμεινον δ' αὐτοῦ τὸ παρ' Ἡροδότου νεογονον, ἀλλὰ τοῦτο καὶ Ἰωνικόν: esse emendandum aequae lectionem Hippocrateam, quae his verbis pos-

*) Lib. II. sect. 8.

set defendi. Herodotus *) siquidem sic scribit :
 παῖδια δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ
 ποιμένι τρέφειν, et Homerus **) sic cecinit: Πῶς
 ἰδύνω, δολομῆτα, δύο βόε δειροτομῆσαι ὧδε νεογνὸς
 ἦεν καὶ νῆπιος. Neognos quidem contractum est ex
 νέγονος, non autem Ionicum. Sect. IV. Aph. 21. p. 149.

ita immutauit Cl. Ed. audacter et licenter, vt actum
 plane esset de textu quamplurimorum auctorum, si
 ita versari velimus. Iudicium penes lectores nostros
 esto: quorum gratia et aphorismus ipsum et anim-
 aduersiōnem subiicimus. In vulgatis sic legitur: Ὑπο-
 χρωρήματα μέλανα, ὀκοῖον αἷμα μέλαν ἀπ' αὐτομά-
 του ἰόντα, καὶ ζὺν πυρετῶ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ. κάκιστα p. 121.

καὶ ὀκόσω ἂν τὰ χρώματα ὑποχρωρημάτων πλείω πο-
 ηρέστερα ἢ, μᾶλλον κάκιον, ζὺν Φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον.
 καὶ ὀκόσω ἂν χρώματα πλείω ἢ οὐ πονηρόν. Sic re-
 fingit eum Cl. Ed. Ὑποχρωρήματα μέλανα αἱματώ-
 δια, ἀπὸ ταῦτομάτου ἰόντα, καὶ ζὺν πυρετῶ, καὶ
 ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα καὶ ὀκόσον ἂν πλέω ἢ τὰ
 χρώματα τὰ πονηρὰ, μᾶλλον κακόν. ζὺν Φαρμά-
 κῳ δὲ ἄμεινον, ὀκόσον ἂν μὴ πλέω ἢ τὰ πονηρὰ.

De hoc aphorismo ita fermocinatur Cl. Editor: „Hic
 ita corruptus in codicibus, vt ex multiplicibus le-
 ctionibus ne quidem possit intelligi in vulgatis, nisi
 castigetur e Czac. 608. vnde desumitur, collato
 enim ibid. 612. Plures lectiones notauit Foësius.
 alias quoque illi ignotas collegi, sed frustra. Te-
 xtum ad incudem reuocaui, omnibus glossis reie-
 ctis.„ Qua vero fortuna, alii viderint; ingeniosas
 enim interpretationes minime veras ac genuinas
 esse omnes norunt. „ib. ἀπὸ τ' αὐτομάτου, id est,
 αὐτοματίζοντα, sponte prodeuntia, non repentina; vt
 male Cellus L. II. c. 8. p. 76. Quae enim sponte
 sunt, id est, ὑπὸ αὐτοματισμοῦ, vt sect. 4. p. 76.
 non semper repentina contingunt, ἐξαπίνης. Neu-

D d 2

trum

*) L. II. c. 2.

**) Hymn. in Mercur. v. 405.

trum tamen legitur in Coacis. Confer *Praenot.* 66. 67. Non immorabor variis interpretum versionibus quae, quam textus, tam ipsae vitiosae., En Criticum dictatorem! „*ἐν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον*. Ne credas tamen, haec a pharmaco educta semper vacare periculo, etsi dicatur Coac. 608. *ἀνιδύον*. Additur enim *si nimia quantitate non exsuperent*, et idem stat in aphorismo glossis reiectis. Vide historiam Apellaei Epid. V. p. 240. Foef. Profunt quidem melancholicis *haemorrhoides* aph. 11. f. VI. Ac nec tutas esse sanguinis nigri profusiones haec via docet exemplum Eudemi, Epid. V. p. 238. Vide Coac. p. 346. et ipse exemplum nuper vidi in latione, qui in extremo periculo versatus est. Nec minus timendum a sanguine rutilo, Coac. p. 605. Libenter subscriberemus interpretationi Cl. Editoris, nisi textus vulgaris pateretur aliam aequae commodam explicationem, quam paraphrasi illustravit IO. CVNR. DIETERICVS *), quam tamen brevitatis causa hic loci non repetimus. Sect. V. aph. 38. mirum in modum sese exercuit ingenium Cl. Editor et immutavit hunc aphorismum *γυνὴ ἀμφοδελξίος οὐ γίνεται* sic: „Glossas a Foefio et antiquis, ignare praeceunte GALENO, adlatas negligere, et lege pro falsa opinione veterum, non HIPPOCRATIS, *γυνὴ ἀμφοδελξίος οὐ γίνεται*, id est *ἐν δελξίῳ*. Querror ipsi GALENO non perspectus, factus ignorantia regiminis vocis *ἀμφο*. „Sed nihil mutandum, neque Glossae Erotiani aliorumque temere sunt reiiciendae. STEPHANVS enim et EVSTACHIUS *ἀμφοδελξίος* pro genuina lectione agnouerunt, et explicatio Editoris, quae **) EVSTACHIO iam cognita fuit et perspecta, minime vera. Potius sic sensus congruus

*) Vid. Hippocrat. Aphorismos ab ipso editos, Giesiae 1656. quaternis p. 57.

**) v. animaduers. ad Erotiani Gloss.

grus erit: *mulier non fit ambidextra*, i. e. quae utraque manu tamquam dextra utatur. Hoc ex physiognomonicis principiis HIPPOCRATIS patet, quibus docet, sexus feminei imbecillitatem et in eo esse conspicuam, quod et in sinistra manu influxus caloris et spirituum sentiant; quia et in sinistra parte vteri gestentur. Auctoritate nitor ipsius COI*), THEOPHILI PROTOSPATHARII**), FOLLINI***) et QVELLMALTZII****). Quae autem ad aph. 39 de lacte mulieris non foetae prodidit, eleganter illustravit SCHACHERVS *****). Sect. VI. p. 321. aph. 34. qui in vulgatis sic legitur: *ὁκόσοι φαλακροὶ τοῦτέουσι κισσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται. Ὀκόσοισι δὲ ἂν Φαλακροῖσιν εἴουσι κισσοὶ ἐπιγίνονται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασεῖς*, ita refingit: *Ὀκόσοισι κισσοὶ μεγάλοι, εἴσον φαλακροὶ γίνονται. Κῆν φαλακροῖσιν εἴουσι κισσοὶ μεγάλοι ἐπιγίνονται, ἐνιοὶ αὐτὶς γίνονται δασεῖς*. Si tales emendationes audaciae imaginem non prae se ferre videntur, sane quidlibet ex quolibet loco erit ex ingenio fingendum. Stat enim aphorismo vulgato, si modo omnia probe expendantur, sua sententia, sua veritas, ergo a nimia emendandi libidine est abstinendum. ARISTOTELIS locus ab Editore prolatus nihil facit ad stabilendam sententiam Editoris, quum alia ratione aequae vera rem propositam declaret, neque contradicat directe HIPPOCRATI. Ad aph. 46. vbi rap. 327. chiticos non ex gibbositate, sed ex asthma aut tussificatione, mori asserit, confer, quae nuper docte

Dd 3 et

*) v. aph. 48.

**) v. de fabrica C. H. L. IV. c. 30.

***) v. Speculum naturae hum. c. 8. prop. I - 4.

****) In peculiari dissertatione de prosoposcopia medica.

*****) in prolusione de lacte virginum et virorum num illud nutriendo infanti sufficiat. Lips. 1742.

et eleganter de hac re differuit Cl. BOSIVS *) in binis prolusionibus. Circa sectionem septimanam eodem modo grassatur Cl. Ed. multosque aphorismos tamquam spurios extirpat, qui tamen servandi esse videntur, consentientibus quamplurimis codicibus; quid enim fieret, si, relictis iis, et quidem optimae notae, pro lubitu vel detruncare vel adiacere vellemus; breui sane tempore HIPPOCRATEM alia forma indutum acciperemus, qui aliquot annis praeterlapsis aliter decoratus, prouti temporis ratio aut morum mutatio pateretur, prodire deberet. Multa quidem eaque egregie dicta in Edit. Cl. observationibus inuenimus, sed quamplurima cum grano salis sunt accipienda, et sub incudem vocanda, cultroque critico vel amputanda, vel puriora reddenda. Verum fateor, nisi ad manus fuissent aliae editiones aphorismorum, novos plane legere aphorismos mihi persuasissem; αὐτοψία siquidem vnum quemque docebit tot mutationes hic occurrere, quot annus complectitur dies.

III.

Delectus dissertationum medicarum Ienensium, Vol. I. collegit, praefatus est indicemque rerum adiecit D. CHRIST. GODOFR. GRVNER, cum fig. aen. Altenburgi, sumtibus G. E. Richteri, MDCCLXXVIII. 4 pagg. 268.

Cl. GRVNERVS in vtili hac collectione a Cl. RICKMANNO et BALDINGERO incipit, eorumque dissertationibus NEUBAVERI specimina suasque prolusiones et dissertationes adiungit. Quae hoc volumine comprehendantur paucis indicabimus, 1) RICKMANNI diss. de partu. 2) NEUBAVER

*) de gibbositate ex rachitide et gibbosorum exemplis. Lips. 1781.

BAVER de epiplooo - oscheocele, cuius receptaculum p. 22.
 mentiebatur processum, testem et epididymidem
 simul continentem. 3) BALDINGERI commenta-p. 36.
 tiones tres, quae IANI CORNARII, primi quondam
 ordinis Medicorum in Academia Ienensi Decani,
 restauratoris Hippocraticae medicinae, memoriam
 recolunt. Rei literariae amicis gratissima erunt ac
 iucundissima, quae hic de tanti huius viri scriptis
 et studiis leguntur. 4) EIVSDEM prolusio de cor-p. 47.
 tici Peruvianii connubiis, et exhibendi eum modis.
 5) EIVSDEM diff. de partu laborioso et causis, quae p. 50.
 caput in pelui retinent, praecipuis. 6) EIVSDEMP. 75.
 prolusio de camphorae connubiis. 7) EIVSDEMP. 78.
 de professore medico eiusque officiis praecipuis.
 8) EIVSDEM de febrium acutarum differentiis. p. 97.
 9) EIVSDEM de filicum feminibus. 10) EIVSDEMP. 115.
 de doloribus post partum et agendi modo remedio-p. 131.
 rum, eos aut lenientium aut excitantium. 11) EIVS-p. 143.
 DEM commentationes tres de sede pleuritidis. 12) p. 157.
 EIVSDEM de epilepsia et capitis dolore ex tumore
 durae matris scirrhuso et carie cranii ortis. 13) p. 170.
 EIVSDEM de metastasi in morbis. 14) EIVSDEMP. 205.
 commentatio, qua secale cornutum perperam a
 nonnullis ab infamia liberari ostenditur. 15) EIVS-p. 209.
 DEM prolusio in ARETAEI L. II. c. 8. de venae ca-
 uae acuto morbo. 16) EIVSDEM de irritabilitate p. 214.
 morborum genitrice. 17) NEUBAVERI descriptio p. 236.
 anatomica arteriae innominatae et Thyroideae imae.
 Addidit his Cl. Editor praefationem, in qua vberius
 de instituti ratione differit, atque promittit indice iis
 potissimum consulere, qui de materia quadam bre-
 viori via erudiri cupiunt.

IV.

Composition du remede de M. DARAN, Ecuyer, Conseiller, Chirurgien ordinaire du Roi, servant par quartier, & Maître en Chirurgie de Paris; remede qu'il pratique avec succès cinquante ans pour la guérison des difficultés d'uriner, & des causes qui les produisent; publiée par lui-meme; précédée d'une préface où l'on expose les raisons qui ont fait différer iusqu'à présent cette publication, & les motifs qui engagent aujourd'hui à la rendre publique; Suivie d'un discours sur la théorie des maladies de l'Urethre, des preuves qui constatent l'efficacité du remede qui les guérit, & des moyens de faire connoître le mal même aux personnes qui en sont attaquées. à Paris. Chez Didot, Libraire, quai des Augustins. Cailleau, Libraire, rue Saint Severin. Méquignon, Libraire, rue des Cordeliers. 1779. 12. pagg. 312.

i. e.

Cl. DARAND compositio remedii, quod per quinquaginta annos in dysuriis cet. cum felici successu adhibuit, ab Ipso publici iuris facta.

Praemissa praefatione, quae attinet huius remedii, quod in cereis bacillis *) cernitur, publicam commendationem, theoria morborum urethrae et effectus horum cereorum in iis fausti traduntur. Ac primum quidem de candelis suis rite
 p. 35. praeparandis differit Cl. DARAN, quorum tria constituit genera, quorum primum ratione pretii et

*) v. comm. nostr. Imae decad. Suppl. II. p. 364

et effectus reliqua superans optimum, alterum *mediocres*, tertium demum *vile* nominat, simulque partium earum, ex quibus componuntur accuratam nobis exhibet notitiam. *Primi generis* praeparatio haec fere est: Rec. herbae cicutae, foliorum nicotianae, meliloti, florum et foliorum hyperici aa manipulum, ouium stercoris libram vnam. Concisa contusa coquantur leni igne in lebetes cum nucum olei X libris, tam diu, donec plantae colorem rufum induant. His peractis, oleum fortiter per linteam exprimatur, atque cum axungiae porcinae et sobi veruecini aa libris tribus commisceatur. Cum haec penitus liquefacta sunt, iis adiiciantur per temporum intervalla librae octo lithargyrii in pulverem subtilissimum redacti, et, ut ne hic pulvis fundum petat, neque adhaereat cacabo, sub diligenti cum spatulo ligneo agitatione per horam coquatur. Additis denique cerae citrinae libris duabus, pergatur coquendo usque ad bonam iustamque consistentiam. In hoc malagma immittatur linteam tenue et nonnihil obsolete factum, quod discissum deinde in fascias, vel latas, vel minus latas, pro varia candelarum ex illis formandarum magnitudine, cultris dorso abraditur et politur. Praeterea bacilli digitis, ut ora efformentur, et ut laeves fiant, in tabula polita voluantur. Sint autem ita comparati, ut sensim decrescetes, vnam extremitatem altera habeant debiliorem, attamen subrotundam, ne eorum punctio aegris sit molesta. Nunc iam confecti bacilli et efformati, separatim ponantur, exsiccantur et ad usum conseruentur.

Alterum bacillorum cereorum genus ex vna modo commemorati malagmatis parte et duabus cerae citrinae partibus; *tertium* autem ex quatuor cerae citrinae partibus et vna earum, ex quibus primum genus componitur, partium paratur.

Vnguentum, quo illinit bacillos optimos ant
vsum, consistit ex quatuor vnciis balsami copayuae,
et duabus vnciis emplastri diapalmae ignis op
in balsamo liquefacti, cui versus finem unum
stercoris pulverisati vncia sub continua agitatione
adiicitur. Reliqua candelarum genera, quo eorum
in vrethram immissio facilitetur, nudo oleo irro
re iussit. Si autem obstacula in vrethra haerentia
remota sunt, candelaeque facili negotio se immitti
patiuntur, exhibet Cl. Auctor aegris suis pilulas,
quas *antiuenerneas* vocat. Paratur ex mercurii dul
cis, ialappae, scammoniei et gummi guaiaci aa v
cia cum syrupo rosarum solutio pilularum massa
indeque formantur pilulae ad pondus quinque gr
norum. Exhibet illarum aegris duas vel tres aut
matutino aut vespertino tempore, quinque autem
vel sex aegris propinat pilulas, si euacuandi vim de
siderant. Decocta ex demulcentibus emollientibus
et leniter aperitiuis, vt floribus althaeae, verbasci, trif
lagine, maluae, parietaria aliisque cum adiectis ali
quibus nitri granis parari iubet.

- p. 40. Tum sequuntur *pilulae antiuenerneas*, mercuria
les et leniter aluum mouentes, quas sumunt aegri
p. 41. facile, immixtis cereis et obstaculis leuatis. Deco
ctum est simul adhibendum, ex floribus videlicet
maluae, verbasci, cet. sub finem sanationis in sub
sidium sunt vocandae aquae minerales. Excipiunt
hoc obseruationes a medico ratione aegrorum in
stituendae.
- p. 1. Quibus praemissis, ad ipsam accedit Cl. Auctor
tractationem, atque in vniuersum morbos vrethrae
p. 2. describit, eosque examinat. Inquirat in causas dif
ficultatis vrinae varias, easque declarat, multum ta
men in hoc negotio contractioni fibrarum tribuit,
p. 3. qualicunque etiam de causa fiat. Reiciit adstrin
p. 5. gentia, atque noxas inde metuendas narrat. De
inde

inde de c
tatibus, c
ribus vre
dat. Ha
eide solu
tionem v
quam na
tuit Indu
ram sem
duo mer
prostat
gositates
eundem
LARS, A
Concret
inter ca
Cau
gnae m
riam ha
scripta,
ta prog
quam v
de sexus

Teore
usar
les
te d
aver
tud
dad
to l
CAP
4 P

inde de callositatibus, siue cicatricibus, de carnosif. p. 11.
 tatibus, carunculis siue excrescentiis atque de vlce. p. 13.
 ribus vrethrae agit, et suam methodum medendi lau. p. 37.
 dat. Hac occasione etiam quasdam *quaestiones* dilu. p. 53.
 eide soluit, ad easque respondet. Venit ad inflamma. p. 54.
 tionem verumontani scirrhosam indolem nonnun-
 quam nacti, quae causam difficultatis vrinae consti-
 tuit. Indurationem autem prostaticarum siue vesicula. p. 66.
 rum seminalium aliam esse causam stranguriae dicit,
 duo memorans exempla, quorum alterum probat,
 prostaticas callosas, alterum fistulosas fieri posse. Fun. p. 70.
 gositates prostaticarum et vesicularum seminalium
 eundem exserunt effectum, et hac in re Cll. vi-
 LARS, ASTRUC et FAGIVS cum eo consentiunt.
 Concretionibus autem peculiaribus etiam locump. 73.
 inter causas assignat.

Causis enumeratis, effectus gonorrhoeae mali. p. 74.
 gnae male sanatae recenset, ad quos refert strangu-
 riam habitualement, ischuriam. *Ischuria venerea* de. p. 81.
 scripta, ad remedia aduersus ischuriam commenda. p. 88.
 ta progreditur. Neque *punctionem perinaei* ali. p. 100.
 quam vtilitatem afferre posse statuit. Agit dein p. 165.
 de serus sequioris stranguriis venereis.

V.

Teoremas, i problemas, para examinar, i saber
 usar qualesquiera aguas minerales, los qua-
 les pueden servir de instituciones desta par-
 te de la medicina, i por medio de ellos se
 averigua con especialidad la naturaleza, i vir-
 tudes del agua mineral del Pilaz de la Ciu-
 dad de Chinchilla, i de la acreditada de Puer-
 to Llano. Despuestos por D. ANTONIO
 CAPDEVILA Medico. En Madrid, 1775.
 4 pagg. 45.

i. e.

Theoremata et problemata ad examinandas
aquas minerales, eorumque usum cognos-
cendum: quae inseruiant instar institutio-
num huius medicae partis, et quibus naturae
et virtutes aquarum mineralium iuxta pilam
urbis Chinchillae et prope ab urbe Puerto
Llano scaturientium illustrantur, auctore AN-
TONIO CAPDEVILA.

Ex relatione CL. DE MVRRI huius libri cogniti-
onem accepimus. Etenim rarissima sunt apud
nos Hispanorum producta erudita. Alio iam tem-
pore CL. IOAN. GAMEZ aquas foterias de Aran-
juez *) et IOAN. ANTONIVS PASQUAL eas quae
in Vado-Canas **) scaturiunt, descripsit. Deinde
etiam CL. CAPDEVILA tractatum de recto usu aquarum
mineralium Marmoleianarum ***) scripsit:
in hoc autem libro axiomata et regulas proponit,
quibus aquae minerales indagari et recte in usum
trahi debeant.

Igitur primum salinas aquas, earumque partes
constitutivas ex CAROLO LE ROY considerat, usum-
que medicum tum internum, tum balnei loco adhibi-
tum docet: sic aquae ab *Azarague, Fortune, Malaga*

Alcala

*) Ensayo sobre las aguas medicinales de Aranjuez.
En Madrid. 1771. 4.

**) Diff. de las Virtudes medicinales, Vfo, y Abuso de
aguas minerales de la Fuente de Vado-Canas, en
las en el termino de la Villa de Reguena. &c. En
Murcia. 1769. 8. Est, Auctore CAPDEVILA, ego-
gius liber.

***) Diff. de las Aguas minerales de Marmoleio, i de
vna enfermedad endemica de la Andalucia con la
historia literaria Critica de los Autores, que han
tratado de las agu. miner. de Espana.

Alama Murciana hominibus apoplexiae et rheumatismis subditis profunt. Posterioribus praefertim thermarum Mombuyanarum in Catalonia conueniunt. Aquas deinde martiales iuxta Cl. CASIMIRVM GOM. ORTEGA describit Cl. CAPDEVILA. Maxime celebris est fons, in *Elido* vel *Prado de San Gregorio* prope ab vrbe *Puerto Llano* scaturiens. Aqua Marmoleiana eadem fere fama insignitur. Tum aquas minerales *Monistrol*i in Catalonia, *Archenae* et *Mulac*, *Graenae* et *Alamae* in Granadae regno, et *Ledersmae* iuxta Salamancam scaturientes contemplatur. Archenenses sigillatim Cl. LVDOVICVS IOSEPHVS PEREIRA anno 1767 et 1768 disquisiuit. Aquam salinam a Pila vrbis Chinchillae magna vi etiam in venereis morbis praeditam esse, si vel bibatur, vel balnei loco adhibeatur. Subiungit Auctor in hoc libro catalogum scriptorum suorum, tum impressorum, tum manuscriptorum. Insunt praeter medicos et mathematici libri: numerus eorum est 45.

VI.

ANTONII GVILIELMI PLAZII Orationes quaedam. Lipsiae apud Langenhemium 1774.

Omnis fere ars ac disciplina ita est comparata, vt habeat in se quid, quod eos, quorum mens nec acuta satis et firma est, nec singulari quadam propensione ad eam trahitur quasi, et deterrence facile, et taedium sui illis iniicere valeat. Accidit hoc et imprimis Medicinae, quod tum ex aliis multis patet exemplis, tum quoque ex tam variis iisque quam maxime absurdis, quae de ea iactantur quotidie, opinionibus, facile apparet. Quamobrem, si de arte medica bene meriti dicuntur ii, qui illam summo cum studio et acri cum labore commendant,

dant, et docent alios, non minus hac laude digni
iudicauerimus, qui contra imperitorum incurfiones
defendere medicinam conantur ea ratione, vt de-
monstrent et ostendant aliis, huic quoque discipu-
nae inesse quaedam, quae sat suauitatis in se ha-
beant; nec Medici frontem rugis semper esse ob-
ductam, sed huic quoque licere iocis aliquam par-
tem concedere ingenuis. Hunc finem spectant
sine dubio Celeb. PLAZIVS, quum ederet has
orationes, quae praecipue eiusmodi sunt argu-
menti, vt hilaritatis et festiuitatis plurimum in se
contineant. Cum vero se maximopere commen-
dent eo, quod a Viro habitae sint, laudibus nostris
superiore, atque de arte sua ante alios praeclare me-
rito, tum etiam ob genus dicendi elegans et ad rem
omnino aptum, et ob salis, quo conditae sunt, plu-
rimum, haud exigua laude dignae sunt. Prima
ex his orationibus, quarum sunt nouem, agit *de femi-
narum in medicinam imperio*, ita vt primum demon-
stretur, in quibus rebus liceat omnino dominari
feminas, et tum ostendatur, quomodo in re medica,
inprimis in puerperio, illicitum imperium exer-
ceant. Altera, quae inscribitur *ridiculas vestium
formas nec hominem nec doctorem facere*, et mo-
res vestium et opiniones eorum perstringit, qui
doctorem ex veste iudicant. Tertia exponit *de
splendida medicorum miseria* et est bipartita, ita, vt
primum de honoribus, in quibus medicina et est
et fuerit, disseratur, et post, tum ex ingenti rerum
addiscendarum farragine, tum ex laboribus et sudo-
ribus grauiissimis et ex mercede parcissima demon-
stretur, quam miser sit medicus, honoribus etiam si
ornatus sit quam maximis. Quartae argumentum
est *Thalia medicinae ministrans*: vbi commoda enu-
merantur, ex theatris in rem medicam redundantis,
qualia sunt hilaritas, risus, amores, medicorum mo-
res

res emendati, et alia. Quinta de GALENO opes dante ostendit varias in medicina vias opes sibi compandendi. Sexta habita de praepostero rationalem medicinam addiscendi consilio per ironiam extollit medicinam empiricam et respuit rationalem. Septima de arte naturam superante enumerat merita artis in naturae defectibus emendandis. Octava tractat de medico omnium audacissimo, et nona demonstratur foeminas esse homines. Vtrumque argumentum variis usque lepidis monstratur rationibus, neque sunt hae duae ultimae orationes minori laude dignae, quam caeterae, ita, vt persuasi simus, iis omnes egregie delectatum iri, qui ad earum lectionem, tanquam ad grauiorum laborum dulce lenimen, accedant.

VII.

C. G. POETSCHENS *mineralogische Beschreibung der Gegend um Meissen etc. Dresden bey Walter*
1779. 8. II. Bogen m. K.

h. e.

Descriptio mineralogica exacta agri Misenensis,
auctore C. G. POETSCHIO.

Quod iam anno MDCCCLXXIII specimen mineralogiae Misenensis Cl. Auctor Societati Oeconomicae Lipsiensi tradiderat, et ab hac scriptis eius insertum est, id nunc multo auctius et ornati-
us produisse ex praefatione intelligitur. Natura p. 1.
huius agri breuiter descripta, eundem quinque itineribus peragrat Cl. Auctor. Et primo quidem itinere p. 5.
persequitur *Albim*; inde a radicibus montis *Martini* Scharfenbergam vsque, *vallem*, quae ibi est, et metalla continet, vnde per montem, dictum *der Bloffe*, domum redit. Montes sunt *granitei*, e quar-

- p. 6. zo albo, petrospato rufo rhomboidali, et mica fusca. Granitem alterius Dresdam versus strata calcarea tegunt. Ipse, stratis veluti seiunctis, versus septentrionem et occidentem vergit, quae quum sub dio fatiscencia et soluta reperiuntur, agrum
- p. 7. optimum vitibus praebent. Si nudus non est, lu-
- p. 9. to obtegitur. *Scharfenbergae* sunt minerae argenti in eodem *granite*, id quod nusquam alibi in Saxonia.
- p. 10. *Venae* ex septentrione et ortu in meridiem et occasum tendunt, atque mineram argenti albam, pyritem,
- p. 11. galenam, pseudogalenam nigram, luteam, phosphorescentem, et rubram, in quarzo, argilla, spato calcareo, gypseo, nonnunquam et petrospato continent. Comitatur eas plerumque vtrinque *fimbria* e *stearite* subuiridi, cum granis quarzi, variatio illa quidem *granitae*. Harum minerarum historia paucis enarratur;
- p. 13. nam pluribus id fecit *Renckewitz* singulari libello,
- p. 16. et de eorum statu quaedam exponuntur.
- p. 25. *Altero* itinere vallem *Tribisci* fluminis, usque ad *Munzig* lustrat, atque inde dextrorsum per cacumen montium reuertitur. Primum reperit montes graniteos, usque dum dextrorsum valle, *das Rauhethal*, sinistrorsum valle, *der Goldgrund* dicta, veluti abscinduntur. Inde enim porphyrei montes existunt, in quibus veluti venulae chalcidonii et achatis passim vagantur. Hic Cl. Auctor variorum proponit de porphyro sententias, quem ipse *granitae* variationem esse iudicat: quod autem, nostra ex sententia, esse nequit, quum aperte differat massa ista argillacea s. iaspidea, cui inspersi sunt reliqui lapides; sitque certe recentioris, quam granites, aevi. Inter eosdem eleuantur montes e lapide piceo, cuius notae externae ab Auctore inuestigantur.
- p. 36. Constat terra alcalina vel silicea acido salis immutata, et pauxillo terrae ochraceae. Tum enarratur variae, quae alii de eo tradiderint, quae quidem
- p. 50. ratione

ratione diducitur auctor ad ea, quae DELIVS de lapi. p. 52.
de hydrophano, s. Oculo Mundi tradidit, quem ipse
non fatiscendo corruptum, sed inchoatum potius ef-
se opalum contra illum (atque, vt nobis videtur, re-
ste) contendit. Hi *porphyrei* montes iterum excipiun-
tur *graniteis*, hi inde a pago *Roitschen* montibus e p. 74.
gneisso, de cuius cum granite affinitate Auctor pauca
dissertit. In hoc prope villam *Miltitz* est stratum la- p. 75.
pidis *calcarei*, prope *Munzig* metalla plumbi argen- p. 76.
tiferi, pyrite arsenicali crystallisato maxime nobilia.

Itinere *tertio* contemplatur vallem *die Meissa* p. 85.
dictum, vnde egressus per ipsos montes ad Albim
fluvium tendit, eiusque ripam legit Misniam vsque.
Teguntur montes luto, argilla, arena, turfa, in qua p. 87.
lignum bituminosum, etiam succinum, repertum
est. Argillam auctor suspicatur, e lapide piceo p. 91.
soluto natam, qui hic non nusquam apparet. Tum,
quum saxa eminent, modo granites, modo porphy- p. 92.
rum reperitur. Prope *Gasfern* est fons medicatus p. 96.
martialis.

Itinere *quarto* persequitur partem eam, quae p. 105.
est trans Albim versus orientem et septentrionem.
Etiam hi montes, vt in opposito latere, de quo di-
ximus, sunt et porphyrei et granitei. In vico
Ockrilla sunt strata argillae rubrae in varios vsus p. 107.
adhibitae, ibidem saxa ex argilla indurata cum p. 109.
quarzo similia lapidibus, *Puddingstone* ab Anglis
dictis, ingentis magnitudinis, in quibus Auctor et
lignum petrefactum agateum, (cuius magnam vidi p. 110.
mus copiam in collectione Auctoris, Dresdae,) re-
perit, et, quod magis etiam memorandum, *clauum*
ferreum, quem eundem seruat apud se. Prope p. 112.
Bonitsch occurrunt strata *margae* induratae. In p. 118.
monte *der Zscheilenberg* iterum *granites* se ostendit. p. 120.

Iter *quintum* et vltimum obit regionem trans p. 121.
Albim versus meridiem et orientem. Ad piscinam,

- der Fürstentrich*, nunc exsiccatam, iterum *granites*,
 p. 123. et quae ad *Okrillam saxa* reperiuntur. *Obera-*
viam attingunt montes granitei, quorum tra-
 ctus e Lusatia superiori, et Bohemia, per *Stolpan*
 et *Grossenhainiam* vsque deducitur. Est autem hic
 granites diuersae ab altero, quem saepe commo-
 rauimus, structurae, e quarzi albi magna parte,
 petrospato albo et mica grisea, compositus paruis
 p. 124. in granulis. Inter *Weinboehle* et *Zaschendorf* est mi-
 p. 125. nera ferri calciformis aruorum. Mons, *das Spar-*
gebirge, inprimis celebrer vitibus, e granite exur-
 p. 134. git. Denique Auctor vno quasi intuitu regiones
 - 138. descriptas ante oculos ponit.

E *tabulis aeneis* adiectis, *prima* tabulam geogra-
 phicam regionis descriptae, *altera* tabulam metalli-
 fodinae Scharfenbergensis, *tertia* et *quarta* conspe-
 ctum montis e lapide piceo, *quinta* elauum saxo
 inclusum exhibet.

Quae quidem sufficient, opinamur, vt pateat,
 librum hunc et obseruationum diligentia, et do-
 ctrinae elegantia insigniter commendari.

VIII.

Epistola anatomica ad WILHELMVM HVNT-
 RVM, de venis oculi summatis, et in specie
 de venis oculi profundis, retinae, corporis
 ciliaris, capsulae lentis, corporis vitrei, et
 denique de arteria centrali retinae, auctore
 IOHANNE GOTTLIEB WALTER, Med. Docto-
 re, Anatom. et Physf. Professore primario,
 collegii medico-chirurgici et academiae sci-
 entiarum Berolinensis membro ordinario,
 Berolini 1778. 4. 6½ pl. c. f.

C. l. WALTER persequitur summa cum assiduitate
 et doctrina suum de venis capitis inchoatum
 opus,

opus, hic potissimum de oculi venis differens, et
cautelae in repletionem venarum oculi, quae omnium
optime vena caua caeterisque pectoris et extremi-
tatum venis ligatis absolvitur, adhibendas descri-
bit. Oritur vena oculi centralis ex ophthalmicae P. 10.
cerebralis propagine inter musculos rectos, et lar-
gitur prius pinguedini venas varias, quam ad bul-
bum ipsum properet, legit porro ante ingressum
in bulbum ipsum vnam cum arteria viam, et dispec-
tatur se in bulbo in plures venas, quae antea cum
venis corporis ciliaris coniunguntur. Mox insper- p. 12.
git Cl. Auctor sollicitum arteriae centralis examen,
atque hac occasione monet, iniectione venarum
per arterias non accurate satis venarum fines de-
terminari. Arteria centralis recta progreditur, et
terminatur in membrana corporis vitrei. In adul- p. 13.
to contemplatus est in retina nullas huius arteriae
propagines, verum in cellulis demum corporis
vitrei, et imprimis in tunica hyaloidea, ibi, ubi lens
crystallina vitreo imponitur corpori, multas con-
spexit ramificationes.

In fetus autem oculo arteriam centalem pri- p. 16.
mum in ambitu humoris vitrei, dein in ambitu
capsulae lentis, et denique in parte postica mem-
branae pupillaris distributam inuenit. Ex quibus
clare patet, in fetu vasa multo melius, quam in
adulto iam homine, conspici. Sic quoque Cl. Au- p. 19.
tor anatomen oculi Aethiopum ex parte confide-
rat. Dissectione nimirum cadaueris Aethiopis fa-
cta, fibras cerebri tenaciores, substantiam eiusdem
externam obscuriorem, scleroticam ibi, ubi cum
coniunctiva connectitur subfuscam, corneae exter-
nae circulum nigrum, iridem nullam atque reti-
nam firmiorem inuenit. Postea membranae pu- p. 24.
pillaris et choroideas venas, earumque cum retinae
venis coniunctionem et ex his egregie formata re-

tia describit, ex quibus saepe apparet, ZINNIVM arterias et venas promiscue descripsisse atque depinxisse.

- P. 30. Demonstrat quoque, operationem cataractae per
P. 33. extractionem esse tutissimam. Iam vero ipsos maiores venarum oculi ramos indicat: oriuntur nempe ex vena profunda faciali interna duae venae, nasalis posterior interna et ophthalmica facialis, ex quo iterum vnus ramus ad antrum HIGMOIRI abiens, alter venam infraorbitalem constituens, et tertius, qui venam ciliarem inferiorem externam et ramum anastomaticum offert, originem ducunt. Ophthalmica facialis caeterum progreditur, cum vena cerebri ophthalmica connectitur atque ciliarem anteriorem largitur. Vena autem ophthalmica cerebri ex sinu cauernoso orta generat venam centalem, ethmoideam, venulas ciliares, musculares, lacrymalem, ciliarem superiorem, ramum descendentem anastomaticum, ciliarem interum nasalem, supraorbitarium et frontalem. Caeterum huic epistolae, cui quoque germanicum idioma appositum est, adiecit Ill. Auctor iconum, summa cum acribia et arte ab HOEFFERO sculptarum, explicationem.

IX.

D. GOTTLIEB KONRAD CHRISTIAN STORR, der
*Arzneugel. ord. öffentl. Lehrers auf der Eberh.
 Carls hohen Schule, Entwurf einer Folge von Unterhaltungen zur Einleitung in die Naturgeschichte. Ersten Bandes Erster Theil. Frf. und Leipzig bey Aug. Lebrecht Stettin. 1776. 10 Bog. 8. Ersten Bandes Zweiter Theil. 1777. 23 Bog. nebst 5 Bogen Vorrede und Inhalt.*

i. e.

G. C. CH. STORR primae lineae physiographiae,
 10

in commentationum serie descriptae. Vol.
I. P. I. II.

Dudum indicandi operis eo plenior nunc tandem tradimus notitiam, quo magis persuasum habemus, haud superuacaneum esse studium, in quo omnis Auctor est, ut disciplinae, non amoenae magis, quam utilis ac sublimis, cum maxime muniatur dignitas, tot impedita moliminibus empiricorum vndequaue inuolitantium physiophilorum, ludere in re seria cupientium, legumque omnium impatientium. Prima commentatio auctoris nostri *genuini studii naturae commoda* exponit, poenasque, spurios in physiophilos ex operis tractandi peruerso plane more redundantes. II. *Naturae* vocem explicat; III. *Scientiam naturalem*, eiusque partes, a) *physiographiam*, s. historiam naturalem, b) *physicam*, seu *physiologiam*, c) *magiam*, siue *physiurgiam*, distinguit. IV. *Adminicula* indicat ad perficiendam physiographiam necessaria: nimirum *observandi artem*, tum *generalem*, tum *specialem*, singulis nempe obiectorum classibus accommodatam, experiendi arte' instruendam, deinde *logicam physiographiae*, quae pertinet in commetiendis operum naturae similitudinibus adhibendam subministrat, demum *denominationibus* aptis obiecta indicandi artificium. V. *Speſtaculi naturae maiores ſcenas* primo quasi oculi ictu petens tellurem nostram ad systema planetarium nostro soli subiectum refert, ab hoc ad caeterorum systematum ampliores orbes subinde adscendens, immensam vniuersi compositionem e longinquo persequitur, vnde demum redux circumscriptos physiographiae, quam homo glebae huic adscriptus moliri valeat, non potest non agnoscere cancellos. VI. *Commemoratis fabulis celebrioribus telluris ortum et vicissitudines can-*

re ausis, inanem spem pronuntiat, certi quid circa haec eruturum vllum vnquam fore terricolam. VII. *Tellurem*, qualis nunc habetur, spectans, eius *materiam, formam, mensuras* atque *motus* considerat. Et propius iam accessurus auctor, ante omnia perpendit, qua via liceat tutissime progredi; itaque comm. VIII. collatis methodis adhuc tentatis, nonnisi eam naturalem praedicandam censet, quae sua operum naturae recensione seriem quorumcunque iis inditorum similitudinis graduum fideli stylo reddat; cognoscendis istis similitudinum gradibus hanc legem statuit, vt singularum dotium complexus in singulis spectetur, momentum autem cuiuscunque dotis ex virtute colligatur, qua polleat in corporum eadem praeditorum adstruenda similitudine. C. IX. Phaenomenorum omne genus in tellure obuium ad triplex huius naturae imperii theatrum renocat, quod *corticis telluris tria strata* constituunt, extimum quidem volatilis indolis, firmæ imum, fluidae intermedium. Praemissa generaliori stratorum consideratione, in sequentibus per singula itur; C. X. *Phaenomena strato volatili propria* exponens, ea primum recenset, quae ad *aërem* pertinent, deinde ea, quae ad *lumen* referri possunt, demum quaecunque *inhospitantibus* corporibus tribuuntur. Sic et C. XI. *aquae et inhospitantium*, XII. *continentis* eiusque *incolarum* memorabilia praecursorie perstringit. C. XIII. *Mutuas singulorum stratorum relationes et cooperationes* tractat ad complendam oeconomiae telluris generatim spectatae sciagraphiam. C. XIV. iaciendis scalae operum naturae fundamentis impenditur; haec commentatio, vberimam, quam nunc rerum natura offert, *varietatem a simplicissimis primordiis* repetitura, subtilioribus physicae sublimioris tris nonnihil implicauit nostrum, *simplicis* quippe ac
corpora.

corporei primum naturam inuestigantem, *corporum-*
que adstruentem *originem ex simplicibus*, virtute
atque nisu, ad statum modum ad se accedendi,
praeditis, sic in congeries sensibus percipiendas
concedentibus. Deducta inde *vi cohaesionis, resi-*
stantiae, elasticitatis, contiguorum corporum *attra-*
ctio ex eodem fonte deriuatur; qua stabilita, cen-
trum petens *grauitatio* momento vindicatur, quod
resistentiae corporis in centro locati ex vndequa-
que fulciente reliquorum actione non possit non
accedere. *Gravitatio* porro intelligendae adhibe-
tur *conglobationi* molis vniuersae congestorum cor-
porum, tum et horum vi, quam ab *inertia* denomi-
nant, suam in globo sedem sustinendi. Globi dein
circumacti, sic et occurrentium extraneorum cor-
porum sollicitationes experientis, *rotatorius* ille
motus centrifugae vis rationem reddit. *Confligans*
haec cum *grauitatione* primum instrumentum
praebet varietatis ex ingenita simplicitate emer-
gentis, iamiam *elementorum triga* prodeunte, dum
terreo accedat *aqueum, aëreumque*, quae, vt cohae-
sione laxiore potissimum ab illo distant, sic et strato-
rum corticis telluris supra memorato ordine te-
norem legum modo expositarum ad amussim sus-
tinent, eminente in extimo strato et aëris impe-
rio et vis centrifugae efficacia, in proximo praeua-
lente aqua, cuius natura dubium quasi centrum
petentis atque fugientis vis conflictum exprimat,
illa demum inde ab imi strati limitibus magis ma-
gisque centrum versus praeponderante. Postre-
mo loco quartum *elementum igneum*, obscuro in se
planetae alienum, ex astris accedens materiae
penum absoluit, cuius multiplici dein connubio
immensa *mixtorum* vis debetur. Sed et *fruenti*
potestate praeditae vires quaedam nouo labori ma-
teriem subiiciunt, fabrefactisque suis sibi habitacu-

lis et organis, iiscum *opera naturae organica* constituunt, omni oeconomiae apparatu ab antedictis inorganicis quam distinctissima. Organicorum operum naturae pars nobilior, *percipiente praeterea vi animata*, supra ea, quae sui nescia absque sensu vegetant, euecta, *animantium* nomine nota; horum tamen pleraque, *bruta* inde dicta, insuperabili, corporis vnice commodis prospiciente, *instinctu* reguntur, exemto solo *genere humano*, liberi, nec illimitati tamen, arbitrii insigni praerogativa donato, summumque scalae fastigium hoc sibi titulo vindicante.

Altera Pars, ad specialem operum naturae considerationem pergens, *inorganica* primum tractat, quorum itaque *naturam* I. commentatio exponit. II. Disciplinam huic obiecto consecratam explicat, docetque, vniuersum corticem telluris in hac disciplina, monticolis metallurgisque primum exulta, veluti immensum *montium systema* spectari consueuisse. Eius nunc *fabricam* C. III. persequitur; IV. *materiem*, cuius legitimam recessionem C. V. parat, tradens *fundamenta commensurationis* singulorum corporum inorganicorum, montuosi corticis telluris multiuariam compositionem ingredientium. Omnis istorum corporum *varietas* ad *duplicem fontem* reducitur, alterum in *materiae diuersitate*, alterum in *compositionis modis* quaerendum; *prioris* quidem potior in dotes horum corporum praecipuas potestas eiusdem in significandis necessitudinis eorum gradibus statuere videtur *praepollentiam*. Ad id momentum porro illustrandum expenduntur *rationes particularum* corporis cuiusque inorganici magis magisque simplicium, tum *integrantium*, quae *partes aggregationis* audiunt, tum *constituentium*, quas *mixture* partes vocant, *elementorum* quoque *singulorum peculiarium*

rium quarundam dotium feracium, et chemicae adfinitatis adnotatur efficacia. In compositionis modis disquirendum venit, quo ordine particulae dispositae, quo gradu sint unitae? Vtraque consideratio vel superficiem, vel nucleum, partesque vel integrantes, vel constituentes spectat. Particularum constituentium inuestigatur dispositionis ordo ex ratione corporum ad lucem transmittendam aestimatur, quousque vel pellucida, vel transparentia, vel opaca deprehenduntur; intimae texturae nomine hunc corporum habitum distinguit Auctor ab exteriori textura, qua ordinem dispositionis nuclei quoad partes integrantes notatum vult; exteriorem hanc texturam vel continuam praedicat, nullo quippe particularum observabili discrimine, vel interstitiis distinctam, magnitudine, proportionem, directionem, figuram, cet. variis. Ordinem in superficie obtinentem formae nomen significat, quae externa, aut interna Auctori dicitur, prout totum corpus, vel partes integrantes spectat; Considerationi utriusque eadem praefixa norma est: Singularum nempe facierum, ad efformandam superficiem collineantium, figurae areaeque observandae, tum omnium, ad numerum, proportionem, magnitudinem, omnemque situs rationem, exploranda coordinatio.

Generatim formarum inorganicorum corporum varietas ad has refertur: 1) *Forma crystallina*, (*Drusegestalt*) agnoscenda nitore ac figura regulari facierum, in canthia atque angulos collineantium; 2) *Forma dyscrystallina*, (*Misverdrusung*) quae nitore facierum, quin et regularis figurae, angulorumque atque canthiorum passim occurrentibus primordiis, inchoatum quidem crystallisationis opus, nusquam autem absolutum, sistit, imperfectis quippe relictis facierum figuris, angulorumque atque canthiorum suffocata quasi elaboratione; 3) *Forma lu-*

dicra (*Spielgestalt*), qua regularis quaecunque configuratio comprehenditur, ab indole crystallisationis aliena, aliisque fortuitis extraneisque causis illata, cuiusmodi sunt vegetationum nomine notae variae ramosae, gibbosaeque corporum inorganicorum efflorescentiae, pori, tophi, stalagmitae atque stalactitae, attritu rotundata, vel stillicidio erosa corpora mineralia, graptolithi, lithoglyphi, typolithi, impressione, incrustatione, praecipitatione, petrificatione aliena forma donata omnis generis fossilia;

4) *Forma rudis* (*Rohgestalt*), quam et *amorpham* vocant, nullam quasi habentes, quae dispositione regulari quacunque prorsus carent.

Volumen corporum prout ad dimensionum, in *longum, latum, profundumve*, aliam aliamque magis se componit, memoratis formarum generibus praecipuam modificationem addit, habitu nempe sic vel concentrato, vel elongato, vel dilatato. Distinguuntur inde crystalli tesseroideae, pyramidales, prismaticae, cuneatae, radiiformes, tabulares. Et in reliquis formarum generibus dicta dimensionum discrepantia triplicem habitus rationem praestat. Pergit nunc Auctor magis magisque, in singula eundo, in ulteriore formarum ex nouis modificationibus emergente varietate computanda, expensa singularum facierum in crystallis figura, numero, similitudine, magnitudine, proportionem, modisque combinationis, tum et reliquis formarum generibus propius spectandis; quam quidem specialem tractationem ex ipso libro cognoscendam relinquimus. In aestimandis *unionis gradibus* ad *partes integrantes* et *constituentes*, *propiores*, ac *remotiores* primum attendit, tum *unionis gradus principales* tres distinguit, *firmorum, fluidorum, ac contiguorum*; postremo nempe loco corpora habet ad adspectum quidem in *vnam massam collecta*, *particulis tamen liberis*, neque

que obseruabilem diuulſioni reſiſtentiam opponen-
tibus; ex corporum cohaeſionis hiſce gradibus di-
verſis praedictorum varia miſcela demum multiplex
cohaeſionis temperatura, *gradusque ſecundarii* cum
dotibus inde profluſis eliciuntur. Colophonem ad-
dit *denſitatum ponderisque* ſpecifici conſideratio.
Poſitis hiſ fundamentis ſuperſtruitur aeſtimatio
momenti ſingularum memoratarum dotium in
corporum inorganicorum ſignificandis neceſſitu-
dinibus.

Vniuerſum *regnum inorganicum* in *tria agmina*
diuiditur, *terrarum, ſalium, inflammabilium*; negat
enim Auſtor, dotem allegari poſſe, qua aequipol-
lens naturae ſalium atque inflammabilium a terris
maniſeſto discrimini doceri poſſit metallorum ab
iisdem diſcrepantia. *Terrarum tres claſſes* conſti-
tuit: primam *vitriinarum (Glaserden)*, quas ſiliceas
alii appellant, duriffimarum, rigidarum, neque aqua
emolliendarum, primitiuam terrei elementi indo-
lem ſic prae reliquis ſuſtinentium; ſecundam *mol-
lium (Weicherden)*, nunquam priorum duritiem
attingentium, aqua emolliendarum, acidis ſolubi-
lium; tertiam *metallicarum (Erze)*, pondere, opaci-
tate, nitore proprio diſtinctarum, plus minus ducti-
lium aqua non emolliendarum. *Metallorum* in-
doles terreo elemento ſalium atque inflammabilium
ope temperato, *terrarum mollium*, ſalini maxime
acidi aërei in terram poteſtati, *vitriinarum* maiori
terrei elementi puritati ingenium tribuitur. Vi-
trinae terrae primitivae praerogatiua vindicatur.
Triplex in hac claſſe *puritatis gradus* adnotatur, vt
primam phalangem meraciores, pellucidae conſti-
tuant, *ſecundam mixtae*, quarum pelluciditas, vna
cum reliquo puritatis charactere, ſuſcepta peregrina
materie, turbata ſit, *tertiam interpolatae*, maniſe-
ſto heterogeneorum conſortio variegatae. Sum-
mum

mum puritatis fastigium affecutum Auctori videtur
quarzum pellucidum excolor, quod, ceu exemplar
 praerogatiuas classis omnes integerrime sistens, a
 colorato et pelluciditate iam orbato quarzo remo-
 vere, primumque classis genus constituere visum
 fuerit Auctori, iiscum tamen curis posterioribus
 coniunctum intelleximus. Duritiae eminentes *gem-
 mae* cum *colorato quarzo pellucido* in secundam ter-
 rarum vitrinarum puriorum sectionem seponuntur.
 Mixtarum terrarum vitrinarum agmen ducit *Quar-
 zum pelluciditate exutum*, terra calcarea inquinatum;
 vltior iuxta calcaream peregrina admixtio quinque
 generibus tribuitur, quorum primum est *Silex pyro-
 machus vulgaris*, vermium marinorum glutine fe-
 tus, II. *Petrostlex aequabilis WALLERII*, magnesiā
 continens, III. *Lapis corneus Germanorum CRO-
 STEDII*, margam suscipiens, IV. *Spatum scintillans
 WALLERII*, cui Auctor noster acidum fluoris in-
 esse, cum MARGGRAPHIO et PINI existimat, V. *La-
 pis Lazuli*, et gypseo, et martiali pigmento tin-
 ctus. Terra aluminari sola imbutis terris vitrinis
 nomen *Flint* ponitur, magnesia praeterea portio-
 nem admittentibus *Asterflint etc.* calcareo inquina-
 mento fetis *Kalkflint*, terram vegetabilem fouentibus
Holzflint. Magnesia fetae terrae vitrinae *Flins* vo-
 cantur, *Asterflins*, cum terra aluminaris, *Kalkflins*,
 cum calcarea superaddita fuerit. Ferro aucta ter-
 ra vitrina granatum constituit, pseudogranatum,
 cum immixta sit magnesia, *Eisenschlag*, cum ter-
 rae aluminaris additamentum obtineat. Subiun-
 guntur aliis metallis fetae terrae vitrinae. Demum
 vulcanica quaedam producta haecenus seponuntur,
 quamuis ea terris vitrinis, magnesia, calce ac ferro
 imbutis, adscribi posse, verosimillimum habeat Au-
 ctor. Interpolatae terrae vitrinae ad easdem le-
 ges disponuntur. Singula genera ita tractantur, ut
 primum

primum partes constituentes ipsis essentielles vna cum dotibus inde profluis toti generi competentibus exponantur, tum species ex accessoriis inquinamenti, varietates, lususque ex formae discrepantiis definiantur, adiectis demum adnotationibus circa locum natalem, originem, copiam, alia memorabilia. Nomina Auctorum eo studiosius collecta sunt, quo magis nostri genera aeque ac denominationes ab aliis haud raro desectentes talem cautelam deposcere viderentur.

Idem auctor sui operis ipse rationem reddidit in libro sic inscripto :

X.

Ueber seine Bearbeitungsart der Naturgeschichte.

Von G. K. CH. STORR. Stuttgart. 1780. II 2

S. 8.

Quam vehementer suae methodi diligens examen optet, pluribus in fronte libri testatur Auctor noster. Memorata dein in transcurfu variorum de superiore libro sententia, consilii sui rationes fusius exponit. Nominum paulo frequentius propositorum antea inusitatorum in necessitate plane ineluctabili veniam quaerit. Perspicuitati adiectis vbique explicationibus prospectum fuisse docet. Vniuersam porro operis indicati contignationem ita persequitur, vt rationes instituti vbique argumentis firmatas lectori sistat, aliquando etiam experimentis chemicis primum nunc in lucem editis indolem aliis aliisque corporibus ab Ipso adscriptam comprobet. Postremo loco, specimen editurus, quam longe absit a subterfugiendo scrupulosiore suae methodi examine, modum proponit, quo illud ita sit instituendum, vt fabrica systematis plenius exploretur, pateatque, quousque eius vsus, in tradendis

dis certis, plenis atque rite ordinatis operum naturae delineationibus, aequorum arbitrorum se iudiciis comprobaturus sit? Exempli loco ipse periculum facit reuocandae ad examen quarzi speciei, quam Ill. BORNIVS Quarzum vocat hexaëdram diaphanum acaule, pyramide vna hexangulari, prismate nullo. Tale quarzum Auctor noster ad dūctum suae methodi a summo partitionis fastigio ad infimum persequitur, experturus, numne genuini iudices scalam Auctoris aptam sint deprehensuri, reddendae naturali ac perspicuae recensitioni totius seriei quarumcunque dicti corporis cum reliquis relationum?

XI.

Prodromus methodi mammalium — Praef. G.
C. C. STORR. Respondente F. Wolffer. Tüb.
1780. plagg. 6 $\frac{1}{2}$. 4.

Differtatio haec inseruit penitus intelligendae methodo Cl. Auctoris. Prima consideratio differtationis huius spectat methodi vere naturalis rite intellectam ideam, vindicandam a contemptu artis, abusu nimium exosae redditae plurimis etiam praestantioribus naturae consultis. Consilium, in quo spem maximam successus Auctor collocat, hoc est, ut caute statutarum legum moderamini vniuersum opus submittatur. Primarium huius instrumentum *pertica* constituit, qua in commetiendis operum naturae organicorum similitudinibus tuto vbique vti liceat. Perticam in hoc naturae regno aliam, quam in regno inorganico, requiri, collata vtriusque docet oeconomia. *Pensis* quibusdam operum naturae organicorum quodcunque adhiberi, consentaneo adeoque *instrumentorum apparatu* gaudere, ante omnia statuitur. Instrumento-
rum

rum nunc in significandis animalium necessitudinibus momenta ex pensorum, quibus famulentur, grauitate aestimantur. In animalis machinae oeconomia praecipue illius apparatus partes celebrantur, qui sanguinis naturam atque circuitum spectat; quod principalis ac vniuersalis huius laticis ingenium quamplurimum in omnem valeat et fluidam et firmam reliqui corporis partem.

Discrimen in hoc apparatu obuium *rempublicam animalium* in duo agmina diuidit, et veteribus agnita, qui sanguinea et exsanguia distinguere conueuerunt. *Rubrifanguium* itaque *primum agmen* est; animalium nimirum rubrum sanguinem auri-
to corde mouentium, respirantium, ossea compage mollioribus partibus subiecta praeditorum. Noui porro sanguinehi apparatus modi diuisionem huius agminis praecipiunt, *primaque eius acies* animalia habet calido sanguine, corde gemino, discreta vtriusque cordis auricula, binis artuum paribus, humore perspirabili, ac ossibus praefirmis gaudentia. *Calida haec animalia* ex vltiori oeconomiae suae discrepantia ad duplex vitae genus diuergunt, vnde eorum *duae classes* constituuntur.

Prima *mammalia* complectitur, quae, piliferis integumentis, tectis his maxillis osseis, dentiferis plerumque, artubusque sibi subsimilibus praedita, maturos fetus nudos in lucem edunt, lactiferis mammarum mammis enutriendos. *Sedes* mammalibus non eadem omnibus facta est: Maxima quidem eorum pars in terra potius vitam agit, quam in aquis, quibusdam tamen aquam magis, quam terram, habitantibus, aliquibus et aequori perpetuo commissis. Triplici itaque vitae generi haud parciore respondet fabricae mammalium varietas, in *tribus* huius *classis phalangibus* manifesta. *Terrena* nempe absolutissima artuum fabrica eminent, qui, ab
exortu

exortu liberi, commodeque trunco nexi, multiplici et artificiosissimo perficiendo motui aptati sunt: haec *phalanx pedatorum*. *Aquatili magis, quam terrestri, vitae deditis* minus in artubus habilitatem est, quum integumentis trunci ultra medietatem includantur, postremique praecipue artus ad imum ventrem reuincti, qua parte demum solutiores prodeunt, apices porrigant ad incessum minus idoneos, ad remigandum contra magis aptatos, complanatos, expansosque. Corpus praeterea circa pectus ampliatum, hinc magis magisque extenuatum, sic quoque piscium quandam habitudinem induit. *Altera haec phalanx pinnipeda* comprehendit.

Magis etiam ab artuum perfectione terrestribus mammalibus familiari ea distant, quae perpetuo in aquis degunt. Anteriores horum artus potiore parte intra integumenta delitescunt, exsertoque apice in pinnarum modum efformantur, postremi abdita portione retrorsum tracti porrectis finibus horizontalem caudam referunt, reliqua etiam corporis facie ad piscium externam speciem adeo accedente, ut pisces vocare vulgus ea consueuerit. *Pinnatorum phalangem* haec constituunt. *Mammalia pedata* in ipsa artuum conformatione noui crescentis varietatis specimen exhibent, teste *cohorte unguiculorum* atque *altera unguulorum*. Momento in oeconomia animalium perquam notabili, victui ut artuum magnopere inseruit ministerium, sic proxime manducationis et digestionis organa, mire et inuicem et cum nutrimento singulis expenso congruentia, famulantur. *Maxillarum* contemplatio determinandis ordinibus commode adhibetur: *Primus unguiculorum ordo* manducationis apparatu instructissimo et perfectissimo eminet, vtraque maxilla dentium primorum, angularium, postre-

postremorum omni genere munita. Intelligendis passim obuiis anomaliis hic occurrentibus peculiaris dicata est consideratio, observationibus hoc momentum variis, etiam nouis, illustrans. *Primum* nomen LINNAEI dudum auctoritate stabilitum primo huic ordini seruator. *Secundus roforum ordo* dentibus angularibus destitutus primorum fabrica, victui horum animalium exquisite accommodata, satis superque distinctus est. Manca dentarii apparatus conditio *tertium ordinem* signat, cui subiecta animalia *muticorum* nomine comprehendit Auctor. *Vngulorum cohors tres* aequae ordines sistit, primum *iuventorum*, quae cum vnguiculorum primo ordine commune habent, quod dentium omni genere ambae maxillae polleant. *Ruminantium ordo*, alter, notissima maxillarum ac ventriculi conditione omnibus agnoscitur. *Tertium belluae* constituunt, maxilloso ore, dentosisque maxillis eminentes.

Primum ordo peculiarem artuum difformitatem exhibet, quum aliis in manus efformentur artuum apices, remoto et prae reliquis digitis extensibili pollice, aliis manuum subsidio orbatis. Sic ordo hic in *missus binos* abit, *primum manuorum*, alterum *emanuatorum*. Manuatorum missus denuo, prout vel palmae, vel plantae, vel vtraeque manuatae sunt, *tres sectiones* dimittit, primam *palmarium*, cui palmae solae manuatae sunt, nec plantae; *unum palmarium hominis genus* est. *Palmoplantarium* sectio genera complectitur *Simiae*, *Prosimiae* BRISSONII, *Procebi*, (quod genus Lemur Catta LINNAEI statuendum postulat,) *Tarfi*, *Lemuris* (volantis illius animalis, Lemur volans auctoribus dicti, at generico discrimine a reliquis distantis, quae alias ad idem genus reuocari solent.) *Plantarium* sectioni duo genera subsunt: *Didelphis* et *Phalanger*.

Emanuatorum missus prima sectione nocturnam complectitur animalia, *vespertilionem*, *foricem*, *talpam*, *erinaceum*, *melem*, *gulonem*, *melliorem*, *ursum*, *nasuam*. Ad secundam sectionem referuntur *procyon* (versus *lotor* LINN.) *canis*, *hyaena*, *felis*; postremum genus in peculiarem scissionem a reliquis secedit, vncis hamatis, retractilibus distinctum, istis contra fixis, patentibusque vnguibus praeditis. *Tertiae sectioni* subsunt *viuerra*, *mustela*, *lutra*.

In *rosorum ordine* genera distinguuntur haec: *hystrix*, *castor*, *mus*, *glis*, *sciurus*, *lagomys*, *cauia*, *procauia*, *lepus*. *Muticorum ordinis* genera sunt *bradypus*, *cataphractus*, *pholydotus*, *myrmecophaga*. *Vngulatum primum ordinem*, iumentorum nomine insignitum, vnicum *equi* genus constituit; alterum *pectora*, quo referuntur *camelus*, *giraffa*, *aries*, *antilope*, *taurus*, *ceruus*, *moschus*. *Tertius ordo*, *bellui* dicatus, generibus componitur suis, *hydrochaeri*, *rhinocerotis*, *elephantis*, *hippopotami*.

Pinnipedum phalanx quatuor saltem genera sistit, *phocam* nempe, *rosmarum*, *trichechum*, atque *manatum*. Nec plura haecenus in *Pinnatorum phalange* innotuerunt, his quidem: *Delphinus*, *Diodon*, *Physeter*, *Balaena*. Adiectae tabulae adnotatorum similitudinis graduum scalam faciliori negotio lustrandam oculo exhibent: Prima quidem generalior ad ordines usque descendit, tres speciliores ordinum subdiuisiones ad genera usque persequuntur, omnes autem ita distributae sunt, ut specialioribus ad generalem inferne adfixis in communem mappam colligi possint.

XII.

Eclogae botanicae e dictionario regni vegetabilis Bucholziano collectae, exhibentes plantarum antea ineditarum icones ad prototypa accuratissime expressas cura A. L. WIRSING, Chalcographi Norimbergensis, cum descriptionibus et adnotationibus necessariis. Manipulus. I. Norimb. MDCCLXXVII. plag. I. tabb. aen. X.

Laudandum omnino est Editoris consilium, quo, praetermissis plantis iam cognitis, et vel centies depictis, ex vasto et sumtuoso opere Bucholziano delegit rariores, parum cognitae, vel nouiter detectae, easque diligenter et fide depictas tradidit. Plantarum integrarum effigiei adiunctae sunt plerumque partes fructificationis naturali et aucta magnitudine. Quum omnibus botanicis haec collectio utilis sit, atque eius praestantia praecipue in iconismis cernatur, superfluum foret descriptionibus plantarum immorari: sufficit potius nomina earundem indicasse. Delineatur itaque

Tab. I. *Gardenia florida.*

Tab. II. *Salvia coccinea.*

Tab. III. *Aletris bifolia.*

Tab. IV. *Moraea vegeta.*

Tab. V. *Saxifraga crassifolia.*

Tab. VI. *Dalechampia scandens.*

Tab. VII. *Ononis crispa.*

Tab. VIII. *Andromeda racemosa.*

Tab. IX. *Arum balearicum.*

Tab. X. *Pedicularis Labradorica.* Haec quidem planta in Bucholziano opere non continetur, sed cum antea neque descripta, nec depicta sit, et noviter

viter detecta, addita est. Color corollae flauus est. Accedit ad *Pedicularum* caule ramoso, calicibus oblongis quinquefidis crenatis, floribus laxè spicatis. GMELIN flor. Sibir. tom. 4. p. 203. t. 3. Optamus continuationem harum eclogarum.

XIII.

Plantae rariores, quarum primam decadem accurauit et illustrauit D. CHRISTOPHORVS IACOBVS TREW, S. R. I. Nobilis et comes Palatinus ac rell. posteriorum curam et illustrationem suscepit D. BENEDICTVS CHRISTIANVS VOGEL, Med. et Bot. Prof. Publ. Altorfinus, auxiliante arte sua et toleratis sumibus ADAMO LVDOVICO WIRSING, Decas II. Norimbergae, ex officina Gustau Philippi Iacobi Bieling. MDCCLXXIX. fol.

Accepta erit omnibus botanicis haec operis splendori continuatio, suscepta a Cl^o. vogel, aliis botanicis operibus iam Clarissimo, atque adeo feliciter exsecuta, vt laudibus omnibus digna sit. Cui quidem felici successui profuit etiam plausu omni celebranda munificentia perillustrium et generosissimorum Academiae Altdorfinae Curatorum, inprimis PAULI CAROLI WELSNERI, qua pictor plantarum, artis suae gnarus, adesset, qui plantas raras in horto Altdorfino florentes pulchre et accurate depingeret: tum etiam cura atque ars, quibus WIRSINGIUS eas in aes incideret, et imagines ad naturam viuís coloribus ornaret. Adest igitur iam penus pro tertia decade, quam absque intermissione secuturam esse pollicetur Cl. Auctor.

In illustrandis plantis secutus est TREWII normam ac methodum Cl. vogel, subinde tamen ab
illo

illa recessit, conferens partes fructificis cuiusvis plantae cum charactere generis naturalis. Praeter LINNEI genericum characterem, etiam ADAMSONIANVM, tum quoque ordinem LINNEI artificialem, et Eiusdem ordinem naturalem cum BÜTNERIANO titulo attulit: LUDWIGII autem classem, ordinem et genericum characterem breuiter tantum attingit, vel plane omisit. His generatim ex Auctoris Cl. praefatione excerptis, de singulis iam plantis videamus.

Traditur igitur

Tab. XI. *Crassula obuallata* LINN. Circa genus p. 2.
hoc monet, se non posse adsentiri Cl. SCOPOLI, qui genus *Crassulae* cum generibus *Semperuiui*, *Rhodiolae* et *Sedi* ob conformem fructificationis partium habitum suo *Sedo* subdidit. Etenim, si ita limites generum protendantur, genera fierent familiae, quae rursus in genera inferiora diuidi deberent, atque sic specierum cognitio difficilior redderetur: qua quidem in re non possumus non, quin cum Cl. VOGEL faciamus.

Tab. XII. *Crassula cultrata* LINN. quae differt p. 3.
a *Cr. obuallata*, cui valde affinis, caulibus maioribus, inferius ultra eorum medietatem nudis, semper tortuosis; foliis duplo fere minoribus, obtusioribus, laeuioribus, obliquis, remotioribus; florum panicula magis arctata; petalis absque lamina ouali in vngue, germinibus magis gibbis et breuioribus. At conuenit cum eadem toto habitu, panicula glomerata, floribus minimis subluteis; petalis spatulatis globulo terminali, staminibus inter petala enatis et pistillis conniuentibus, recuruis. Etsi haec planta iam bene in DILLENI horto Elthamensi depicta est, tamen, vt ne confundatur cum *Cr. obuallata*, utrasque depingi curauit.

p. 5. Tab. XIII. *Lepidium perfoliatum* LINN. Monet Cl. Auctor, in LINNEI caractere generico esse *filiculam*, non *emarginatam*, sed *subemarginatam*, non *cordatam*, sed *subcordatam*, nec *polyspermam*, sed *oligospermam*, *valuulasque* *naiculares* dicendas: aliter enim haec planta Lepidii characteri non respondet.

p. 6. Tab XIV. *Sophora coerulea*, foliis ternatis petiolatis, foliolis ellipticis glaucis, stipulis petiolo maioribus ensiformibus: a MILLERO *Crotalaria alba* in *Dist.* 5. num. II. dicitur: facta est haec icon iuxta EHRETI iconem originalem. Legumen vidimus in hortis nostris; non est, ut LINNEVS dicit, longissimum et tenue; sed breuiusculum, pollicis longitudine, et subovale.

Tab. XV. *Tragia volubilis* LINN. Historiam et descriptionem huius plantae bonam tradit Cl. Auctor: icon tradita, ad EHRETI prototypum facta est.

Tab. XVI. *Atropa solanacea* LINN. Syst. veg. 13. p. 185. Ex caractere proprio tamen apparet, hanc plantam cum atropae caractere generico combinari non posse; sed potius ad solani characterem accedere. Corolla enim est magis *rotata*, quam *campanulata*, stamina corolla non longiora, nec distantia, sed *multo breviora*, et *antherae connuenter*, *subcontiguae*, apice poro *gemino dehiscentes*; *bacca* non *globosa*, sed *subrotunda* et apice *punctato* notata. Itaque, cum nec *fructificatione*, nec *habitu*, a solanis *semoueat*, recte Noster colligit, hanc plantam solano, cui olim *subdita* erat, restituendam esse.

Tab. XVII. *Mespilus crus galli* foliis cuneiformi-
ouatis subincisis serratis glabris, ramis subspinosis:
ita dicit *Crataegum crus galli* LINN. sed forte ex
errore typographico: etenim, quamuis Cl. Auctor
cum HALLERO sentiat, qui genus *Crataegi*, *Sorbi*
et

et *Mespili* coniungendum esse putavit; tamen in tabula nomen Linneanum mansit, neque mutationis rationem Cl. Auctor indicavit. Caeterum in distinguenda hac specie omnem curam posuit Cl. Auctor.

Tab. XVIII. *Anchusa italica*, foliis lanceolatis undulatis, summis acuminatis; squamulis faucis corollae penicilliformibus. Magna est Auctorum in hac planta confusio, cum in nonnullis *Anchusae officinali* sit perquam similis. Differt autem ab *A. officinali*, haec *A. italica*, habitu stricto, strigoso, foliis undulatis, summis semper acuminatis, bracteis flore minoribus, floribus pedunculatis, calicibus florum longitudine, quinquepartitis, laciniis linearibus, seminiferis non inflatis, conniuentibus, corollae limbo quinquepartito, squamulis penicilliformibus, seminibus maximis. Synonymiam huius plantae studiose determinare est annisus Cl. Auctor.

Tab. XIX. *Salvia Canariensis* LINN. Distinguitur ab aliis salviae speciebus, quod capulis sit niuea laxa et multa lana obductus, foliorum figura triangulari hastata et calix quasi trifidus.

Tab. XX. *Impatiens noli tangere* LINN. nempe p. 22. varietas *Virginiana*, ab EHRETO solo depicta, ad cuius prototypum haec imago facta est.

Caeterum praeterire nos oportuit doctas historicas et litterarias observationes, et ipsas concinnas descriptiones, quas Cl. Auctor proposuit, quae a Lectoribus ex libro ipso sunt repetendae: optamus modo, ut Cl. Auctor promissis suis stet, atque tertiam decadem proxime publici iuris reddat.

XIV.

FRANZ SALVATOR MORAND *vermischte chirurgische Schriften. Aus dem Französischen. Nebst einer Vorrede von Herrn D. ERNST PLATNER. Leipzig bey Christian Gottlob Hilscher, 1776. 8. Seitt. 449. praeter praefationem et summam capitum.*

i. e.

Miscellanea chirurgica scripta, auctore Cl. FRANCISCO SALVATORE MORAND.

Vri profecto in arte chirurgica periti scripta, duobus voluminibus comprehensa, ab ERNESTO PLATNERO in vnum coacta et collecta sunt volumen. Quod quidem, cum nihil vtile, sed amplius dicta tantum omissa sint, Lectoribus pergratum erit. Quinque capitibus hoc opus constat, quorum primum observationes varias, secundum super variis lithotomiae species animadversiones, tertium practicas annotationes, quartum observata diario Regiae Academiae Parisiensi scientiarum inserta, et quintum vulnera sclopetorum complectuntur.

Primo capite sunt hae observationes: De vulnere capitis per bombardam manuariam. De abscessibus in cerebro. Carie cranii detecta et abcessu cerebri explorato trepanatio tentabatur, et pus dein feliciter cum corrupto cerebro euocabatur. **P. 12.** Aeger quinquaginta et vnius annorum sanitati prorsus restituebatur. Hoc exemplo insensibilitatem totius cerebri demonstrari affirmat Noster, excepto centro ovali, cuius sentiendi facultas nota Nostro est ex aliis casibus; inprimis vero demonstrat hic sensibilitatem meningum ex injectionibus, quae ingratum sensum effecerunt. Porro

ro hic disputatur de abscessibus internis capitis, minime semper letalibus, modo pus possit evacuari, quod quidem hoc in exemplo naturae vi penetratum est. Omnino meningum extensio et vasorum compressio in pia matre, accumulatis interne impuritatibus, periculosiores a Nostro iudicantur, omni cerebri mutatione. Quatuor annos et quinque menses iamiam sanitate plena fruebatur hio vir, cum haec scriberet Cl. Auctor.

De magna fractura cranii. Frustra ossea in am-p. 16. bitu nouem pollicum erant.

De amputatione femoris ex articulatione supe-p. 21. riori. Est ea, uti Nostro videtur, tum instituenda, cum in ea cernitur vnicum remedium mortem arceri. Persequitur hic Cl. Auctor difficultates huius operationis. Ac primum quidem est valde crudelis operatio, vulneris magnitudo consideratur, difficilis est haec amputatio, noxa etiam ex retractione musculorum oritur, de haemorrhagia praeterea timendum et denique de resorptione. Qui-p. 33. bus illustratis, memoratu digna exempla animalium Noster enarrat, in quibus haec operatio facta est, additque hic Cllorum VOLHER et PUTHOD de eadem operatione scripta. Prior hanc operationem, in vitae periculo fieri posse ratur, cum haemorrhagia sedari et integumentorum ratio ita haberi possit, ut sanatio acceleretur et aditus aëris impediatur. Posterioris tractatus sex sectionibus absolui-p. 53. tur, quarum prima ostendit, quo modo inter operationem sit temperanda haemorrhagia: secunda, quo modo totum femur amputandum et limbus carnis resectae sufficiens sit relinquendus: tertia, quo modo, finita amputatione, sanguinis effluxus sit impediendus: quarta, quo modo vulnus et symptomata superuenientia sint tractanda: quinta, quando ea sit suscipienda, et sexta, quae bonae et malae in-

de sint expectandae sequelae. His bene expensis, concludit Cl. PUTHOD, hac operatione posse succurri eiusmodi aegris, atque de eadem multa peratilliter collegit.

p. 92. De humero cum scapula auulso a rota molae. Auctore Cl. BEICHIER. Aeger, etiamsi magnum sanguinis profluuium passus, et auxilium commune aequae, ac chirurgicum diu dilatum est, tamen prorsus restituebatur sanitati.

p. 96. Examen scripti de amputatione membrorum per Cl. BILGVER *). Non ubique consensit Auctor cum Cl. BILGVER, cuius tractatum Cl. TISSOT in linguam Francogallicam transtulit, qui quidem refutatur, quod quaestionem ab Academia Parisina **) propositam aliter explicuerit, quam voluit Academia. Quae nempe minime omnino urgebat in hac quaestione amputationem. Id quod quoque ex duobus commentariis praemio ornatis et a Cl. LE COMTE ***) et LE FAVRE perdoctis elaboratis facile intelligitur.

p. 123. In secundo capite de variis lithotomiae speciebus disputatur. Malumus hic Lectores ad doctam, diligentem et completam tractationem, quam quoque a Cl. MORAND facile expectabit quilibet, legendam inuitare, quam quaedam breuiter tantum hic commemorare.

p. 306. Progrediamur ad practicas graues observationes, quae simplicitate se commendant, quapropter quoque parcebat operationibus, easque, si instituendae erant, quantum fieri poterat, mitigabat. In prima sectione chirurgici morbi abdominis et eorum operationes continentur. Ventriculo cibis pleno gladio perforato, vomitorium bis cum fructu propi-

*) v. comm. nostr. Vol. X. p. 714.

**) v. comm. nostr. Vol. II. p. 173. Vol. IV. p. 356, Vol. VI. p. 171.

***) ibid. Vol. IX. p. 81.

propinabatur. Suadet hic Noster vomitoria ad
vulnus imminuendum. Enarrat vero aliquot ca-
sus, ubi hoc remedium plane nullum habet locum,
e. gr. vomitu spontaneo s. sanguineo praesentibus,
in quibus tamen quoque aliis remediis sanatio est
recuperata.

Abscessus hepatis apertis, Noster album p. 311.

pus reperit, id quod raro accidit, plerumque colo-
rem habet hepatis similem. Tumores fungosi in p. 313:

testini recti eius ambitum ita angustant; aucta tu-
morum horum magnitudine, ut id prorsus clauda-
tur. Abeunt quoque in carcinomaticam indolem, nec
villam tum admittunt sanationem. Ruptum inde
quoque esse intestinum Noster observavit. Fistu- p. 314:
las ani et vreae cet. iam considerat, iisque suc-
currendi difficultatem demonstrat, et peregrina cor-
pora interdum in iis observavit, ut globum, acum cet.

Herniotomiam saepe et feliciter fecit Cl. MO- p. 323.

RAND, et recte huius operationis felicem succes-
sum illi tribuit proposito, quod non diu eam distu-
lit. Nimis coacta repositione rupturas intestino-
rum Cl. MARECHAL animadvertit. Enarrat No- p. 324:

ster exemplum viri quadraginta et sex annorum,
qui, praesentibus symptomatibus malignissimis, hanc
operationem feliciter passus est, eoque probat et
tum posse eam suscipi. In hernia, mortuo et dis- p. 329:

secto aegro, inuenti sunt ossicula parva suilla et nu-
clei ceraforum, collecta in massam quandam et in-
durata. Alio tempore ossicula veruecina sunt reperta. p. 331.

De sarcocoele et impuritatibus variis in scroto p. 338.

et eius operatione. In iuuenis testiculo obdurato, p. 340:

castratione exempto, vnus eius locus vere osseus erat.

De magnis latentibus abscessibus in renibus p. 343:

et vicinis partibus. Nonnullis sponte externe-
que sese aperientibus, calculi exierunt *).

De

*) Vid. simile nec adeo crebrum exemplum icone il-
lustratum

- p. 347. De hydrope et hydrocele. Loco feri Noster inuenit gelatinam spissiore. Hydropem factum in feminas solas cadere et plerumque ovarium occupare miramur. Detegitur ab initio in vno latere. Intra decem menses 427 mensurae aquae euocatae sunt ex femina vna. Singula vice viginti mensurae emanarunt. Morte appropinquante paracentesin crebrius instituire oportebat Nostrium, et copia aquae subinde imminuebatur.
- p. 351. De retentione vrinae, quae casu ab alto orta erat. De alia, quae per commorationem in oculi curabatur. Non plura, quam tria exempla feminarum calculosarum Noster obseruauit.
- p. 353. De vñlneribus thoracis. Per ventriculũ cordis dextrum, diaphragma et hepar gladio quis perfodiebatur, et per nouem dies adhuc vixit.
- p. 357. De vulneribus capitis. Trepanationem instituit in sutura squamosa cum felici successu. Urgente necessitate fontanella est aperienda. Cl. MARY intra sexaginta annorum spatium ne vnum quidem trepanatione restituit. Id quod Nostro mirum videtur. Cl. MARECHAL dimidiam partem eorum, quos trepanauit, amisit in nosocomio. Alio tempore plus quam vices operationem hanc fecit, et fere non in vno frustra.
- p. 366. Ter feliciter nasi polypos Noster extraxit. Si vuula nimis propendet, eam aliquoties dissectauit.
- p. 373. Femina ob ipsam hanc causam ita lentescibat, denegato victu, vt de morte timeret. Noster arcessitus laesionem deglutitionis ab vuula nimis longa pendere sentiens, suadebat operationem, quae votis et expectationi aegrae satis respondebat. Saepenumero
Noster,

Iustratum in dissertatione, obseruationes de calculis renalibus sistente, quae Lipsiae prodit, Auctore IO-
ANNE DANIELE REICHEL. v. comm. nostr. Vol. XX
p. 425.

Noster, et semper feliciter hanc operationem perfecit. Amputationis humeri ex articulo inuentio p. 386. non in Cl. DRAN, sed in patrem Cl. Auctoris cadit.

Finiunt hoc opus obseruata iam, vti supra monuimus, diario Parisino inserta et a nobis in nostris commentariis indicata *).

XV.

D. CARL LEBRECHT SCHEFFLERS, *Churfürstl. Sächs. Hofmedici, Amts - Land - und Bergphysici, und Med. Practici zu St. Annaberg, Abhandlung von der Gesundheit der Bergleute. Chemnitz bey Joh. Dav. Stößels Erben und Putscher, 1770. 3. Seitt. 243.*

i. e.

Tractatus de sanitate metallifossorum, auctore CAROLO LEBRECHT SCHEFFLER.

De sanitate monticularum, et praesertim eorum, qui mineris effodiendis operam dant, vti in praefatione narratur, HIPPOCRATES et GALENVS, SENNERTVS, RAMAZZINI, PARACELSVS, PANSA et MATTHEVS KLINGEISEN, poliatri Annabergenses, STOCKHAVSEN, AGRICOLA, RAMLOV, VRSINVS, KOCHLATSCH, ALBERTI, HENCKEL, HOFFMANN, alique, quos Noster breuitatis ergo silentio praeteriit, tractarunt. Summa huius libri cernitur in sex sectionibus, quarum *prima* agit de sanitate in vniuersum, *altera* persequitur rationes, cur sua aequae ac metallifossorum sanitas curari debeat? *tertia* spectat differentiam sanitatis metallurgorum et aliorum; *quarta* respicit ad consuetudinem metallurgorum, quippe qua laesio sanitatis a metallurgo non tam facile et subito sentitur;

*) v. comm. nostr. Indic. tripl. Imae et Ildae decadis.

titur; in *quinta* proponitur modus sanitatem metallurgorum conseruandi, additis diaetae regulis, et in *sexta* horum morbi in essentiales et accidentales dispefcuntur.

- p. 23. Missis iis, quae in prima atque secunda sectione differuntur, ad sectionem tertiam progredimur. Hic quaerit Noster discrimen sanitatis inter fossiores et alios homines in aere, vaporibus subterraneis variis mineralibus impraegnato, item in motu, porro in quiete et somno. Aer in fodinis vel est copiosus ac superfluous, vel deest, vel subterraneis vaporibus singularibus mixtus. Differt itaque aer fossorum ab aere atmosphaerico.
- p. 82. Remedia, quibus fossiores sanitatem conseruant, et quae iis morbos arcent, repetit Noster ex dietetico fonte. Ac primum quidem vrget Cl. Auctor accuratam corporis disquisitionem, num illud iis viribus validis praeditum sit, quae necessariae sunt fossoribus. Id quod plerumque tam hic negligitur, quam in aliis vitae generibus: quemadmodum enim eorum corporum, qui militiae seruire cupiunt, natura accurate perlustratur, num huic vitae generi conueniat: sic quoque fossiores, et omnes omnino aliquod vitae genus electuri, deberent explorari, num corpus aptum atque idoneum habeant.
- p. 85. Quapropter Noster hic in modum inquit, quo corpora eorum, qui fossorum vitae genus eligunt, debeant explorari. Fortes, validi et sani sint iis imprimis parentes. Ab infantia nullis grauibz morbis, vti sunt arthritidis, scorbutus cet. subditi, sed et omnino robusto corpore praediti. Nec serius ociose fodinas petant. Porro respiciendum est in iis ad robur vitale et ad mechanicum, hoc disquirendum est metallurgis ipsis, illud physico medico. Non aetas quidem, sed vires definiunt tempus, quando

ad hos metallurgicos labores sese accingere possint, interim tamen ante annum decimum et quartum seu quintum aetatis eos Noster non admittit.

Iam disquiritur, quid fossoribus sit obseruan- p. 93.
dum, et ad quasnam diaetae regulas sit iis attendendum. Omnes omnino subitaneae aeris vicissitudines sunt vitandae. Respiratione tarda sunt fodinae adeundae, nec salua est deglutienda. Non diu ibidem immorandum, neque ventriculo vacuo, sed absque timore iis laborandum. Antidotis contra noxias exhalationes est vtendum.

Item quaerit Noster, num venena possint ar- p. 107.
ceri, et num iis, si in corpus ingesta sunt, queat resisti? Omne id, quod seruat humorum aequilibrium, arcet venena et omne id, quod aequilibrium humorum amissum restituit, venenis officit. Huc pertinet animi tranquillitas, mundities, balnea domestica et aquae minerales; motus lenis, antequam ad fodinas accedunt fossores, aqua pura fontana cet.

Inter optima remedia praeferuatiua, si fossores p. 119.
iam cobalti exhalationibus infecti sunt, refert hoc infusum, quod paratur ex herbis salviae, veronicae, floribus primularum veris, radicibus scorzonerae, bardanae, acetosae, helenii, polypodii, liquiritiae, pimpinellae albae, leuistici, petasitidis, dulcamarae, chinae ponderosae. Item collutiones oris ex her- p. 170.
bis veronicae, capillorum veneris, radicibus diptamni albi et peucedani. Radici ipecacuanhae insignem vim hic tribuit. Acidum antidotum contra saturnina a nonnullis insigniter laudatum prorsus reiicit Noster, quoniam tantum venenum per solutionem sistit.

Ad diaetam fossorum nunc sese conuertit No- p. 123.
ster, quae cernitur in diligenti ciborum masticatione, nec in nimia repletione ventriculi, in ciborum

rum electione accurata quoad sanitatem fossorum, in potulentorum modico usu, imprimis quod spectat vinum et cereuisiam, et calida potulentorum genera, vt Coffea et Thea. Puram aquam fontanam, quam inter praeferuatia remedia fossorum supra iam Noster retulit, omnibus reliquis potius

p. 146. generibus praefert Cl. Auctor. Somnum nocturnum quoque valde laudat, et imprimis iis fuset

p. 151. fossoribus, qui aegrotare incipiunt. Excretiones duplici modo Noster contemplatur, primo alui, vrinae et perspirationis insensibilis, quae potissimum apud fossores facillime turbatur, dein salivae,

p. 165. sanguinis et seminis. Ad animi commotiones attendere oportet fossores, quarum moderationem inter praeferuatia remedia numerat Cl. Auctor.

p. 172. Venimus iam ad ultimam sectionem, qua morbos fossorum Cl. Auctor persequitur. Essentialis morbus eorum est asthma, quam ob causam a nonnullis asthma metallicum s. montanum appellatur.

p. 184. Morbus fossoribus valde communis, qui dicitur Germanice *die Bergsucht*, secundum Nostri opinionem est febris lenta chronica cum glandularum atque pulmonum obstructione, et defectu elaborationis, secretionis, nutritionis et appositionis, quae partim ab arsenicalibus particulis deglutitis, lympham in glandulis pulmonum et asperae arteriae exsiccantibus, et proximam causam circulationis et densitatis sanguinis sal catholicum in pulmonibus corrumpentibus, pendet, partim a diatae et omnino regiminis erroribus proficiscitur. Nutritionis enim defectus cernitur in laesa digestionem, quoniam in liquore gastrico, bile cystica et hepatica, succo pancreatico, liquore intestinali, moco et saliva, nec non in lymphis glandularum conglobatarum, vires sufficientes defunt. Atque ita vires a sale vitali, seu eo sale, quod regulares motus

tus tuetur et vitae inimicis officit, pendentes, adeo sunt dissipatae, vt summe irregularis motus intestinus seu irregularis motus humorum inde oriri debeat. Excretiones sunt, deficientibus secretionibus, ita vehementes in hac febre lenta chronica fossorum, vt, viribus subinde dissipatis, lymphæ nutritia et vis nutriens prorsus defint, breuiter vt desit lumen et vita, vita in fluidis, lumen in solidis partibus.

Descripta hac febre lenta chronica fossorum, p. 133. ad causas occasionales et symptomata huius morbi Noster progreditur. Causae occasionales cernuntur in vigiliis nimis, in excretionibus nimis copiosis humorum nobilium, vt seminis, in variorum vaporum inhalationibus, in repentina aeris mutatione cet. Fossoris genitalia, vt in carcinomate, erofa vidit. Id quod pluries Noster obseruauit, et adscribit particulis arsenicalibus, et omnino mineralibus, quae hanc partem inprimis petunt, et erosiones ibidem efficiunt. Vertiginem Noster, quae prodit defectum plenum fluidi neruei cerebri, signum mortis proximae certum iudicat in hoc morbo.

Quod remedia attinet, radici chinae ponderosae multum virium tribuit in hac febre lenta fossorum; item radici cichorei hortensis. Corticis Peruuiani vsum in hac febre lenta prorsus reiicit Noster, et loco eius multo vtilius radicem dictamni albi suadet. Ad dolores compescendos et somnum conciliandum sequentem puluerem laudat. Recipe radicis dictamni albi drachmas duas, castorei scrupulum vnum, nitri depurati scrupulum dimidium, massae pilularum de cynoglossa grana sex. Misce, diuide in sex partes aequales.

Iam ad colicam saturninam Noster venit, cuius diuersitatem quoad symptomata quaerit in varie-

tate vaporum, arsenicalium, mercurialium, saturni-
norum, antimonialium, sulphureorum cet. Arseni-
calibus vero et saturninis vaporibus plurimum tri-
buit ad colicam saturninam efficiendam, quoniam
in his fodinis hic morbus maxime grassatur. Fa-
cilis est arcere hunc morbum, quam sanare. Os
et nares sunt defendenda, ut vapores non adeo fa-
cile intrare queant; salia non est deglutienda, so-
mmo in his vaporibus plane non est indulgendum;
non ieiuno ventriculo adeundae sunt fodinae et
inprimis antea et postea suadet lac tepidum, etiam
aquam fontanam; spiritum vini, quem *НЕНСКА-*
*ЛИВЪ **) praedicavit, hic plane interdicat, eumque
potius ad causas huius colicae refert.

p. 220. Inter remedia contra hunc morbum memora-
t Noster saponacea, herbas lactescentes, antimonium
diaphoreticum cet. Unguenta vero et linimenta,
a nonnullis hic laudata, prorsus reiiciuntur.

p. 222. Ad accidentales morbos, partim externos, par-
tim internos, ut grauedo, catarrhales febres beni-
gnae, inflammationes, inprimis angina inflamma-
toria et erysipelas, obstructiones hepatis et lienis
e. f. p., Noster progreditur, et cum alibi de reli-
quis morbis dicere secum constituerit, inprimis
hic de angina inflammatoria (*Bräune*) tractat. Lac
in hac angina non conducit, et anginae eiusmodi
curationem sine usu lactis et sanguinis missione
commemorat Cl. Auctor.

p. 231. Narratur exemplum, ubi arteria cruralis laesa
erat sine subsequente haemorrhagia, atque ita inscio
chirurgo, suppuratione autem facta, liberabatur
vulnus arteriae a compressione et haemorrhagia
lethalis sequebatur.

*) *Von der Bergsucht und Hüttenkatze, Freyberg 1728*
g. c. f.

XVI.

FRANCISCI GEBHARD, Medicinae et Chirurgiae
Doctoris, Professor. Anatomiae Friburg. Publ.
Ord. Artis obstetriciae Magistri, aduersaria
medica. Cum tabula aenea, Basil. apud Io.
Iacob. Flick. 1777. 8. pagg. 39.

Hic de hyperostosi tractatus complectitur de-
scriptionem, differentiam, diuisionem, cau-
sas, diagnosin et rationem medendi, additis non-
nullis consecrariis et adiecta tabula aenea.

Hyperostosis est praeternaturalis, longitudinem p. 2.
totam, latitudinem ossis, sphaeram, vel illius par-
tem ad fines minus expandens, durus, renitens,
osteocopo dolore obtuso fixo magis vel minus co-
mitatus tumor. Substantiam ossis bracteata
omnem, plurimasque ossis regiones pro sede ac-
commodare sibi posse obseruatur.

Nonnullis de substantia ossis solida praemissis, p. 4.
hyperostoseos traditur differentia ab exostosi,
nodis, tophis, carie vulgari, spina ventosa, paedar-
throace cet.

Causa est virulenta semper a lue venerea. Me. p. 16.
modus medendi cernitur in mercurio, potissimum-
que Noster suadet inunctionem praeter reliquis mer-
curium exhibendi formis, quarum nonnullarum
facit mentionem. Ac primum respondet ad obie-
ctiones contra inunctionem, quae partim dosin,
actionem incertam, dubiam cet. concernunt: Qui-
bus absolutis, non negat prudentia et cautione
magna exhibendi mercurium opus esse, nec omni-
bus hanc methodum destitui difficultatibus, atque
asserit inunctionem mercurialem esse efficacem,
potentem, et sub certo respectu infallibilem sanan-
di methodum, quae quidem suas habet difficulta-
tes, sed aliae aliis certe maioribus non carent cet.

Icones sistunt frustum tibiae, in quo substantiae ossis compactae monstrantur bracteolae separatae, portionem intestini ilei ex puellula vnius anni cum hernia appendiculari eaque noua specie. Est enim in Nostri exemplo appendix a natura fabricata; tota intestini peripheria in processum praeternaturalem abit, qui cum reliquo intestino vnum continuum est et eandem habet cavitatem. Quapropter hernias appendiculares dispescit in originarias et factitias, vt eae herniae appendiculares iamiam obseruatae distingui queant a Nostri specie noua, quam ideo herniam appendicularem originariam nominat. In eadem puellula ren vnicus inueniebatur, qui in corpore vertebrae lumborum vltimae ita situs fuerat. vt margo excavatus sursum spectaret, conuexus deorsum, quem hic in icone cum itinere vasorum rel. sistit.

XVII.

D. ADOLPH FRIEDRICH VOGELS *chirurgische Wahrnehmungen. Erste Sammlung. Lübeck, bey Christian Iversen und Comp. 1778. 8. Seitt. 78.*

i. e.

Chirurgicarum obseruationum fasciculus primus, auctore D. ADOLPHO FRIDERICO VOGEL *).

- p. 11. 1) **D**e methodo Nostri cataractae operationis per extractionem, additis octo obseruationibus. Conuenit plerumque haec cum Cl. RICH. ERI methodo. Depurat e.g. quotidie oculum cet. a.
- p. 27. 2) De aperta fistula lacrymali cum cancroso aegylope. Aegra erat puella nouem annorum cui scabies fuerat retropressa. Quo facto, aliis malis obortis,

*) v. comm. nostr. Vol. XXV. p. 29.

abortis, oculus quoque incepit illacrymari, et sensim, iniustis praeterea adhibitis medicamentis, haec fistula apparebat. Exstirpationem noluit Noster admittere ob impuritatem humorum, cui propterea internis humores corrigendi remediis succurrit, et carcinoma externis tentavit. Quod in melius vergebat, et interea scabies redierat. Decima octava septimana praeterlapsa haec puella sanitati est restituta, qua, uti Nostro breue ante tempus relatum est, hactenus gaudet.

3) De oculi morborum exstirpatione in puerop. 30.
quinque annorum post variolas relictis. Oculo toto exstirpato, choroidea erat degenerata in fungosam substantiam, et opticus nervus adipe indurata erat circumdatus. Orbita propemodum omnis carne sana erat impleta et operatio bene facta. Nihilominus moriebatur aeger ex causa verminosa, ad quam Noster, viro adhuc aegro, quoque respexit. Nam dissecto cadauere, intestina cum ventriculo inflammata et sphacelosa et duos lumbricos inuenit, per quos haec destructio in abdomine erat effecta. Sedes mali et causa symptomatum multorum et grauium mortisque erat aperta in abdomine.

4) De cancro labii inferioris oris. Erat can. p. 33.
cer apertus, qui, cum externis remediis cedere nollet, feliciter exstirpabatur et sanabatur.

5) Tumor maxillae inferioris durus oriebatur p. 38.
a carie dentis cum fistula. Remota dentis radice et particulis maxillae exemptis, hic tumor euauit.

6) De amputatione mammae cancrisae, quae p. 39.
ponderabat viginti uncias. Varia etiam si accedebant mala, inprimis nervosa, tamen euentus amputationis respondere videbatur votis. At enim vero indurata glandula subaxillaris, ante amputationem non praesens, apparebat, quae adhibitis remediis non solum non cedebat, sed magis ma-

gisque crescebat, et cicatrix vulneris bene consolidata sponte aperiebatur. Rebus ita sese habentibus, aegra quotidie in peius vergebat et moriebatur Iunio 1777.

Noster putat, si amputatio, quae Iulio 1773 erat facta, non adeo dilata et fonticulo, qui suadebatur, ab initio denegato sensibilitas et irritabilitas nimia aegrae imminuta ac selectior diutius servata fuisset, hanc aegram amputationis operi potuisse sanitati restitui.

P. 49.

7) Officulum veruecinum inter esum oesophago sese impingebat. Id quod quidem noto instrumento protrudebatur, attamen non poterat in ventriculum immitti. Multis incassum adhibitis remediis, aegra insigniter debilis et anxiosa ob dolores cet. morti sese maxime appropinquabat. In mentem Nostro autem incidebat vncus, quem nonnulli, ut TISSOTVS, proposuerunt, quem ideo emendatum ita feliciter applicuit, ut corpus peregrinum, quod per oesophagum extrahi nequibat, penetraret in ventriculum. Filum ferreum nempe CL. VOGEL fabricari curavit cubitale, acus textoriae crassitie dupla, quod candefactum est ad eius asperitatem impediendam, cuius utraque extrema reflectebantur, et acumini cuiuslibet extremi reflexi parvus plumbeus globulus ferruminabatur, ne oesophagus laederetur. Utraque extrema huius filii versus vnum idemque latus flexa erant ut eius directio in oesophago observari posset. Quo itaque emendato vncus feliciter applicato, aegra insigniter lacta deglutire poterat sine convulsionibus, et alia crudelia symptomata quoque cessabant. Quamquam autem multis remediis inflammationi officiebatur, tamen primo instrumento imprudenter applicato, abscessus parvi oriebantur, et quaedam symptomata non diu post redibant, cum corpus peregrinum

num

rum penetrauerat. Quibus vero ruptis, quarta in septimana purgante medicamine magna purulentae sanguinolentae materie copia est per anum eiecta, et aegra octaua septimana huius morbi diaeta et vulnerariis cum cortice Peruuiano cet. decoctis ita sanitati est restituta, vt plane nihil haberet, de quo conquereretur. Laudat Noster admirandam huius aegrae obedientiam.

8) Castrationem testiculi, qui, equitando et tussi p. 55. accedente, per tres annos valde doleret, et in carcinomaticam vergebat indolem, cui multis remediis interniset externis, et ob suspicionem luis etiam antisiphyliticis frustra succurrebatur, ita feliciter Noster fecit, vt, decima septimana praeterlapsa, aeger sanus euaderet. Conuulsiones, vti Nostro videtur, non p. 59. proficiscuntur a ligatura nerui et vasis ipsa, ea enim est necessaria, sed a nimis magna elasticitate vasis, qua subito et valde sese retrahit. Itaque ligatura ipsa non efficit conuulsiones, sed methodus, qua ligetur.

9) De amputato antibrachio. Abrasio peri p. 63. ossei est superflua et inutilis. Ligaturam praefert Noster agarico cet.

10) De exstirpata in intestino recto excrescentia, quam ortam esse putat Noster a sinu mucoso intestini recti, qui per annum crescebat et tandem per grauitatem sensim partem intestini protrahebat. Qua feliciter et funditus exstirpata excrescentia, post horam praeterlapsam magna copia feculentae materie cum sanguine emittebatur, de nullo doloribus aeger conquerebatur, edebat et dormiebat, instar sani, aluum quotidie deponebat, et nonnullis diebus praeterlapsis lectulum reliquit.

11) Miscellas inter obseruationes haec leguntur: 1) Vulnus colli a melancholico sibi illatum lethale; 2) monstrosam infantem describit Noster

sine suspitione imaginationis laesae matris; 3) decoctum sassaparillae in venereis morbis externis est vtile; 4) emplastrum Bechholzianum in oedemate et duritie post scirrhos est vtile; 5) extracti aconiti vsus in rheumaticis et arthriticis doloribus exemplis a Nostro confirmatur. Paruam dosin primum exhibebat Noster, et simul monet, extractum aconiti anno vetustius efficacia sua destitui.

XVIII.

*Berlinische Sammlungen VII^{ter} Band, 1—6tes Stück. Berlin bey Joachim Pauli, 1775. 8. Seitt. 608. m. K. *). VIII^{ter} Band, 1776. Seitt. 724. m. K. IX^{ter} Band, 1777. Seitt. 724. 8. X^{ter} Band, 1779. Seitt. 724. 8.*

i. e.

Collectanea Berolinensia, Vol. VII. VIII. IX. X.

- Vol. VII. **I**n primo fasciculo: 1) *Tentamen, quo modo causae de mutatione climatis explicari possint, quae in America meridionali adnotata est.* Auctore HOG. WILLIAMSON **). Causas ponit Cl. Auctor in mutata telluris superficie, a cuius cultura, silvarum imminutione, et paludum exsiccatione temperies pendet. 2) *Miscellae relationes de nonnullis rari conchyliis.* Cl. MARTINI ex PALLASSII spicilegiorum zoologicorum fasciculo decimo icones priorum conchyliorum repetit: nempe *Turbinis principalis, Ruccini Geuerfiani, et Helicis Lyonetinae.* His subiungit iconem *Helicis decollatae* LINN. atque de priorum raritate et posterioris natura varias notatu dignas obseruationes. 3) *De ratione ceram dealbandi tentamina* Cl. BECKMANNI referuntur.
- p. 5.
- p. 22.
- p. 44.

*) Praecedentes tomos, instituti rationem et plenum titulum v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 307.

**) v. Journal de Sçavans Octobr. 1773.

p. 147. produci existimat. 4) De nonnullis Islandiae notabilioribus naturae productis: excerptum ex itinerario TREMARECII. De ligno fossili, nigro, quod findi et instar ligni tractari potest, nec tamen vegetat: certe nihil aliud videtur, quam lignum bitumine penetratum et induratum. *Lichens Islandico* cum lacte fruuntur incolae, eumque cibum gratum habent. Ouium culturae maxime incolae operam dant, quae magnum frigus perpeti valent, ita, ut saepe sub niue sepultae sint. *Anatis mollissima* plumis eo tempore potiuntur incolae, quo femina ouis incumbere incipit. Tum enim his plumis nidum molliorem reddunt. Praeterea magna

p. 165. piscium copia in insulae oris capitur. 5) *Collectio medicarum rerum memorabilium*. De morbo nervoso peculiari. Non edit aegra, nec bibit, nec dormit, calet vero et olet, oculi lucent, labia rubent, lingua est uti sani, facies non ingrata, anima non foetet, etiamsi per unius anni spatium neque alui, neque urinae excretionem habuerit. Similia exempla in alibi *) proposuimus.

p. 229. In tertio fasciculo traditur 1) relatio de molestiis a pluvia et insectis in Guiana obortis: ex descriptione BARRERII excerpta; 2) litterae SONNETI ad Cl^{um} RIEM, subiunctis a posteriore annotationibus. Concernunt eae naturam apum mellificae, atque controuersas de iisdem opiniones combinare operam dant Auctores. Notemus quaedam. Cl^{us} RIEM affirmat, apes mellificas, neutras habitas, oua ponere, e quibus mares s. fuci gignantur. Negat iterum RIEMIVS, ex qualibet apis larua posse

p. 271. educi apem reginam. 3) NEEDHAMII observationes microscopicae versae a Cl^o GOEZE, cum quibusdam annotationibus. 4) De brassica oleracea botryte s. cauliflora, hieme producta, colenda. Vbe-

Vberior tractatio, quae in quarto fasciculo continetur. Regulae clare distincteque proponuntur.

Ex quarto fasciculo notamus tractatum, in quo p. 383. infecta libris noxia, variaque iis occurrendi admicula recensentur. Depinguntur ossicula, Raiarum cuti instar squamarum spinosarum innata. Quae p. 397. praeterea ex Gallorum diariis excerpta sunt, ea quidem, cum non satis definita sint, si vel noua videantur, praeterire cogimur.

Quinto fasciculo traditur diatribe de vtilitate p. 476. pomorum, quam, vti satis cognitam, hic demonstrare nolumus. Sequitur continuata nouorum remedium enumeratio, inter quae reperitur oleum p. 511. oliuarum, quo, si corpori illinatur, hydrops tolli dicitur. Sit fides penes Auctorem! De ferro na- p. 514. tiuo. Colliguntur variae Auctorum sententiae, atque qui illud assumerunt nominantur, quibus etiam Auctor anonymus adsentitur, refert.

Sexto fasciculo CL. TITIVS, Prof. Witeb. vtilita- p. 583. tem cygnorum demonstrat; atque excrescentiam, a cynipe productam, in gemma quercus vberius describit. Amenta coryli oleum sapidum praebere narratur. RAMICH, chirurgus, sub arena circum Spandouiam margam esse reconditam, atque corticem pinus siluestris vtile esse remedium in diarrhoea, fluore albo et gonorrhoea, refert.

In octauo volumine haec continentur: Vol. I

In primo fasciculo haec notanda inuenimus: VIII.

1) Exemplis lectu dignis vtilitas historiae naturalis p. 1. demonstratur, quae quidem exempla ex LINNEI dissertatione de hac materie excerpta sunt; 2) re- p. 56. feruntur exempla, quibus imaginationis maternae gravidarum vis in fetum demonstrari videtur: quae quidem iis sunt similia, quorum saepe iam mentionem inieci- mus *); 3) ERXLEBENII disquisitio p. 63. alu-

*) vid. comm. nostr. dec. I. et II. ind. tripl. sub voce *imaginatio*.

aluminis Grauenhorstiani ex comment. Soc. Göttingensis repetitur.

- p. 118. Fasciculo secundo 1) describitur lampas in
qui litterarum studiis operam dant, commoda: cuius
addita est icon; 2) de variis animalibus in regno
Siamensi inueniendis notatu dignissima ex TURPINI
historia de hoc regno *) referuntur. De Elephantante
inter alia notemus varietatem eiusdem albam et
nigram dari, easque magni haberi. Sympathia
singulari erga homines, qui ei cibos offerunt,
vti etiam erga simias fertur: magnam contra
antipathiam fouet erga Tigrides, Crocodilos et
Gallinas. Varia de ratione eum venandi atque
mandi. Adduntur alia, sed satis cognita de Rhinocerotem,
de Tigride, de Felibus, Onca et Pardalide, de
Vierra zibetha, quam translator male pro Moscho
moschifero LINN. venditat, Mure moschifero et Bubalide;
3) nouorum remediorum collectio continuatur.
Inter alia clysmata ex Coffea in morbis
soporosis multum prodesse, atque exemplum apoplectici
aegri illis sanati refertur.
- p. 229. In tertio fasciculo traditur 1) brevis historia
de Ammodyte Tobiano et Esace Belone LINN. iunctis
eorum iconibus, quae ex ASCANII iconibus translatae
sunt. Prior praebet Delphino nutrimentum;
- p. 237. 2) BORNEMANNI tractatus de carbonibus et in
qui tam ex ligno, quam turfa arte vruntur, et de
fossilibus, nempe lithanthrace vulgari, et anthrace
minerali; ita enim lignum fossile bituminosum
appellat. De modo hos carbones parandi iisque
vtendi differit; 3) MURRAYI de Peloria obseruata
breuiter recensentur, e quibus eam non plantam
hybridam, sed varietatem Antirrhini, esse patet;
- p. 254. 4) de animalibus Siamensibus continuata relatio:
nempe

*) Histoire civile & naturelle du Royaume de Siam,
publ. par Mr. TURPIN. Paris 1771.

dempe *Vrsum arcton, Suem scrofam, Cervos, Capreolus, Moschum pigmaeum, Simiarum* diuerfas species, quae tamen non diligenter satis definiuntur, *Leuorem volantem*, nisi sit *Sciurus*, *Draconem volantem*, *Lacertarum* varias species, *Chamaeleontem*, *Testudines*, *Erinaceos*, *Hystrices* et *Dasyodes* illic habitare refertur. Caeterum nec descriptiones, neque obseruationes notatu digni quid continent; §) *Oeconomicophyfica* obseruata: e quibus notemus, adipem cetaceorum cum aqua mixtam *chrysomelis oleraceis* infestam esse, easque a plantis, quibus vescuntur, abigere: Cl^{um} *IACOBI* ex carbonibus vitis viniferae obtinuisse colorem coeruleum, qui ex alcali fixo, quod cum phlogisto vitis proprio vnitur, oriatur, hunc colorem pictoribus vtilem fore putat.

Ex quarto fasciculo notemus, historiam *Corui* p. 359. *borealis* albi cum icone ex *ASCANIO* tradi, deinde collecta esse varia plantarum genera, e quorum seminibus, vel corticibus, vel radicibus, variae gentes panem parare solitae sint. Praeterea nouo p. 384. rum remediorum collectio continuatur. Radix *Orchidis*, quae hic *Fabaria*, *Telephium*, *Portulaca agrestis* dicitur, sanasse fertur haemorrhoides coecae. Contracturas et paralyses iuuat vnguentum p. 400. ex vitello ouorum recenti cum tribus aquae fontanae vnciis trito paratum, frigide et tepide parti laesae illitum.

In quinto fasciculo nonnulla de naturae pro- p. 453. ductis *Americae* recensentur, praesertim de animalibus: translator nominibus triualibus systematica subiungit. Sextus fasciculus exhibet: 1) anecdota nonnulla ad insecta exotica, excerpta ex itinerariis nouissimis; 2) descriptiones insectorum *Russiae*, huc ex itineraio Clⁱ *LEPECHINI* translatae; 3) arbores et fructus regni *Siamensis* ex

ex TURPINO recensentur. Caeterum in omnibus fasciculis nouorum librorum catalogus continuatur.

- Vol. IX.** Voluminis noni tractatus praecipui sunt hi: 1)
- p. 1.** Clⁱ LE ROY et GODEHEU DE RIVILLE de phosphorescentia aquae marinae, versi ex Actis academiæ Parisinae *); 2) Relatio de notatu dignis physicis rebus insularum nouarum, pone Kantschatkam detectarum. Corpora naturalia non bene sunt descripta, sed nomine tenus tantum indicata;
- p. 59.** 3) obseruatio de asthma singulari, Auctore D. BETSEDER. Illud asthma neque humidum, neque siccum, nec conuulsium est. Consistit in respiratione molesta, ad suffocationem aucta: pistoibus potissimum est proprius morbus. Aeger summe est debilis, neque adeo viribus pollet, ut aperire et aërem respirare valeat: atque anxietatem et suffocationem sentit, quam omnibus viribus vix superare potest. Pulsus erat paruus contractus, et muscoli omnes fere immobiles. Morbus insequabatur, iis symptomatis stipata, quae in animalibus spatio aëre vacuo morientibus obseruatur. Caussam huius asthmatis ponit Auctor in obstructis subtilissimo farinae puluere bronchiis. In medendo huic morbo vis musculorum irritabilis incitanda, ingressus sanguinis in arterias pulmonales accelerandus et tussis excitanda videbantur Auctori. Ideoque potum ex aqua melissae, hyssopi, cinnamomi; syrupo de erysimo, floribus benzotidis et spiritu salis ammoniaci exhibuit alii aegro, quem cochleatim quacunque dimidia horae parte sumat. Hoc remedio sex horis praeterlapsis materies viscosa exspuebatur, et respiratio leuior erat. Tertio die post qualibet tertia hora drachmam conseruae epulae campan. sumsit, et, loco potus, infusum hyssopi saccharo

*) vid. comm. nostr. Vol. X. p. 392.

saccharo edulcoratum. Quibus remediis restitue-
batur aeger; 4) de morbo, a singulari polyposa p. 64.
concretionem in intestinis reperiunda, cum excre-
mentis aluinis deiecta; 5) de piro communi, quae
duabus vicibus per annum floreret, sic ut ex fructu
pedunculus oriretur, cui deinde flos innatus erat.

Ex altero fasciculo indicamus solam HAGENII p. 114.
descriptionem noui, ut Auctori videtur, plantarum
generis, quam florem Hottentottarum, s. Rediui-
um appellat. Sed vehementer fallitur Auctor: plan-
ta enim descripta et depicta non est, nisi *Calendula*
capensis LINN.

In tertio fasciculo notanda videtur SALCHOWII p. 230.
confirmatio remedii variolas praecauendi, quod
nempe in sanguinis ex funiculo umbilicali contenti
repressionem versus placentam consistit *). Ex-
pertus enim est, in epidemia vehementissima omnes
infantes, in quibus illa manipulatio adhibita fuit,
a morbo hoc liberos mansisse. Optat nunc, ut
medici hoc remedio utantur, atque deinde infan-
tibus variolas inferant, ut inde eiusdem usus cer-
tior fiat; 2) de usu salis Glauberiani in lue bouilla, p. 247.
quem magnum esse affirmant GRAVENHORSTII
fratres, atque methodum, qua exhiberi debeat, pro-
ponunt. Confirmat etiam WAGLERVS, plurimos
boues huius remedii usu esse a morte ereptos;
3) de usu balsami Brunsvicensis in podagra, si interne p. 262.
simul sal Glauberianum adhibeatur. Commenda-
tur balsamum hoc etiam a WAGLERO, uti et a Cl^o
THEDEN. Indicatur methodus, qua adhibendum
sit, et plura testimonia eius vis adferuntur.

In quarto fasciculo LEEUWENHOEKII epistola
centesima trigesima quarta de aphidum Ichneumo-
nibus **), et Clⁱ CVRTIS relatio de terra Labrado-
rica

*) vid. comm. nostr. Vol. XXII. p. 309.

**) vid. EIVSD. opp. T. III. L. B. 4. 1722. p. 263.

rica *) versae traduntur, atque deinde Cl. SCROBELT de tumoribus mammarum lacteis agit, nihil tamen noui vel notatu digni profert.

- In quinto fasciculo cognita margae utilitas in fertiliorē reddendam terram demonstratur. In sex-
- P. 559. to ex itinere Clⁱ PHIPS versus polum borealem animalia illic reperiunda indicantur, atque nona quaedam insecta depicta sistuntur, vt *Cancer Boreas*, macrourus, thorace carinato, aculeato, manibus laeuius, pollice subulato incuruo: *Cancer Ampelae*, macrourus, articularis, corpore ouali, pedibus quatuordecim simplicibus, laminis femorum pollicis paris ouato-subrotundis: *Cancer Nugax*, macrourus, articularis, pedibus 14 simplicibus, laminis femorum sex posteriorum dilatatis, subrotundo
- P. 581. cordatis. Noui vermes depicti sunt: *Sipunculus Lendix*, corpore nudo cylindraceo, apertura subterminali: *Clio helicina* nuda, corpore spirali: *Clio limacina*, nuda corpore obconico; *Buccinum carinatum*, testa oblongo-conica, transuersim striata, anfractibus superioribus oblique obtuseque multangulis, inferioribus vnicarinatis. *Turbo helicina*, testa vmbilicata conuexa, obtusa, anfractibus quatuor laeuius. *Sabella frustulosa*, testa solitaria libera, simplici, curuata, fragmentis conchaceis sabulosisque. Singulare vermis genus, quod Auctori *Synoicum turgens* dicitur. Est Alcyonio affine, sed differt, quod vermis tentacula non exserere valet.
- P. 598. Sequitur plantarum catalogus. Deinde de notatu digno partu refertur. Vagina vteri contracta et indurata, HENKELIVS aduocatus, vaginam a parte posteriore versus intestinum rectum iuxta longitudinem vna cum collo vteri et vicinis partibus dissecuit, vt fetum viuum extrahere possit. Mater etiam sanata est.

Volsu-

*) vid. comm. nostr. Vol. XXI. p. 122.

Volumine decimo atque ultimo huius colle-Vol. X.
tionis sequentes tractatus comprehenduntur:

1) HALLERI *de lue bouilla agri Bernensis*: ea videtur a peripneumonia incipere, quae deinde in inflammationem pulmonum et phthisin abeat. 2) *De fulguris ictu*, quo homo percussus est. Describitur progressus eiusdem in domo, atque laesiones, quae in mortuo animaduvertebantur. Phaenomena observata demonstrant quidem similitudinem materiae fulguris cum electrica: interim intercedere etiam videtur notabilis differentia. Fulgur enim stanneas laminas fudit, nec tamen lignum adussit; vitrum diffregit, pilos combussit, et pannum ex lana confectum non tetigit. 3) *Methodus, aquam mul-* p. 31.
sam parandi. 4) *De Chalcedonio*: eiusdem descri- p. 38.
ptio, et varietates.

5) *Chirurgica tentamina, cum cortice Peruviano* p. 49.
instituta. In grauida, mamma ulcere sinuoso affecta, iniectiones ex decocto corticis Peruviani aquoso filtrato, atque cum eodem factae fomentationes, iuncto corticis interno usu, adeo prosperos effectus prodiderunt, ut post quinque dies mulier integre sanitati restituta esset. Sic etiam pulvis corticis, vulnere a contusione complicata in spina tibiae copiose inspersus, illud trium dierum spatio sanavit: similem prosperum effectum edidit in vulnere tendinis Achillis.

6) *De haemorrhagia vehementi, quae singulis 12 p. 55.*
horis reuertebatur. Primis vicibus simul unciae decem sanguinis emanabant, sed venae sectione atque clysmatibus adhibitis sexto die haemorrhagiae cessabant. Interim hoc tempore aeger circiter libras quinque sanguinis perdidit.

7) *Descriptio Xiphiae*, Auctore WALBAVM. p. 70.
Praeter pinnas vulgares etiam duabus pinnis adiposis a latere caudae instruitur. Dentium loco in
Tertiae Decad. Suppl. III. H h pala-

palato sunt 12 aspera tubercula, et pone branchias infra duo longi asperi calli. Vescitur hic piscis Zoster, Fucis, pisciculis et insectis marinis. Exemplar descriptum pondere aequabat 167 libras.

p. 81. 8) *Contra podagram* iterum laudatur gummi guaiacum, quod si in spiritu sacchari, qui Taffia dicitur, solutum fuerit, atque huius liquoris quotidie cochlear deglutiatur, certissimum remedium, quod penitus morbum tollat, praebere dicitur.

p. 95. 9) P. HENNE *relatio de Malo fructu magno, albedo glaciato*, a Cl^o DU HAMEL, *pomme de glace transparente*, dicto. 10) *Epitome historiae naturalis Iaponiae a KAEMPFERO traditae*. 11) *Observatio de piso in tracheam deglutitione illapso*. Medicus venae sectionem et vomitoria suavit, quae aeger recusabat: atque aliis medicis aduocatis, duobusque diebus consultando praeterlapsis, morboque semper magis adaucto, medicus primus tandem clanculum syrupo, quo utebatur aeger, immiscuit tartarum emeticum; atque sic vomitu pisum exercebatur, atque aeger restituebatur. 12) MARGRAFII *chemica experimenta cum vesicae calculis instituta: de quibus iam supra* *) disseruimus.

p. 204. 15) *De methodo polypo naris medendi*; felicitate eadem est ligationis ope peracta, etsi, cum polypus permagnus esset, ut totam nasi cavitatem impleveret, adeo, ut radix polypi non attingi posset, difficilem operationem redderet: inuenit igitur Auctor instrumentum, quod cochleari obtuso simile est, huius ope tandem ligaturam adhibere potuit, atque sic maxima ex parte polypus sublatus est. Quae relinquebantur causticis medicamentis sustulit. Instrumentum in tabula aenea delineatum sistitur.

p. 242. 16) *Hominem maleficum suspensum*, postquam iam 19 minuta prima horae pependisset, a GLOVE-

RO

*) vid. hui. deo. suppl. II. p. 219.

ro vitae restitutum esse refertur. Remedia in suffocatis alias adhiberi solita successu non caruerunt.

17) Electricitate ex ouis pullos exclusos esse P. 261. narrat Cl. ACHARD. Nempe electricitatis gradum, qui calori 32 graduum aequalis est, adhibuit, oua orbi stanneo imposita per octo dies et noctes continuo in eodem caloris gradu electrico habuit, atque aperto ouo omnia indicia euolutionis animadvertit.

Praeterire cogimur plura aliunde sumta, etsi lectu digna. Caeterum in omnibus voluminibus, praesertim in posterioribus, nouorum librorum catalogi, et breuis de eorum contentis relatio continuantur; vt igitur haec collectio iis, qui eruditorum libros cognoscere cupiunt, et qui diaria eruditorum ipsa legendi occasione carent, utilis et accepta futura sit. Huic postremo volumini index in omnia decem volumina adiunctus est.

XIX.

ANTONII DE HAEN, quondam S. C. R. Apostol.

Maiestati a consiliis et archiatri, medicinae in alma et antiquissima Vniuersitate Vindobonensi professoris primarii etc. Praelectiones in HERMANNI BOERHAAVE institutiones pathologicas. Collegit, recensuit, additamentis auxit, edidit P. DE WASSERBERG. Tomus I. Viennae, ap. Rudolph. Graeffer MDCCCLXXX. 8. pagg. 567.

Totum hoc opus constat voluminibus quinque, quorum primum complectitur, exceptis prolegomenis, morbi naturam, morbos similes atque organicos. Hoc vt prodiret in lucem, atque tiro-nibus rei medicae prodesset quam maxime, b. HAE-NIVS moriens vehementer exoptauit. Quam in

rem Cl. STOLLIO huius operis edendi cura tradabatur, is vero, negotiis innumeris, iisque grauissimis immerfus quasi, hanc Cl. DE WASSERBERG, assiduo BOERHAAVII discipulo, commisit. Legimus in prolegomenis historiam medicinae inde a primo illius initio usque ad nostra tempora deductam. Certum enim est atque perspectum, primos homines casu et experimento atque ex belluis ipsis didicisse herbarum aliarumque rerum usum in morbis insignem, eosque, quae obseruarunt, ne obliuioni traderentur, ea in tabulas retulisse, ad columnas templorum parietumque affixisse, immo aegros in vias publicas, vt, quicunque transiret, consilium daret, exposuisse. Quo haec ars in dies creuit, praesertim, cum animalia occiderentur viua et cadauera hominum inspicerentur, usque ad HIPPOCRATEM, Cum senem, principem medicorum omnium. Quo mortuo, THESSALVS et DRACO, filii HIPPOCRATIS, nec non POLYBIVS, eius gener, philosophia exculti medicinam ita perturbauerunt, vt magis obnubilarent, quam planiorem redderent. Veram et genuinam contra tuebantur CORN. AVREL. CELSVS, ARETAEVS, CLAVD. GALENVS, qui tamen hanc sub auctore ARISTOTELE placitis suis peripateticis mirum in modum foedauit. Atque hoc non, nisi initium malorum fuit, quae alia longe maiora exceperunt. Nam, ineunte seculo V. Vandali, Hunni, Gothi, ferro et igne deuastarunt omnia, innumeras dederunt flammis bibliothecas rapidissimis, suisque expeditionibus multis et crudelissimis studium litterarum et bonarum artium plane interruperunt, donec Arabes has excolere inciperent. Initio enim seculi noni, Princeps eorum ALMAMON ABDALAH legatos misit Constantinopolim, vt libros scientiarum quarumuis ab Imperatore peterent, atque in Arabicum

con-

conuerterent sermonem, quo suos excitaret eo magis ad excolendas litteras, quae sic migrarunt ex Graecia in Latium, atque ex Latio in Hispaniam ad Arabes.

Quum vero anno MCCCGLIII Constantinopolis vrbs, subruto fere Orientis imperio, a Muhammede II. capta esset, EMAN. CHRYSOLORAS, THEOD. GAZA, CHALCONDYLAS, TRAPEZUNTIVS, PLETHO, GENNADIUS, alique multi ex Graecia in Italiam cum suis Mstis fugerunt, ibique, praecipue Venetiis, Florentiae, Romae, sedem fixerunt suam; ex quibus codicibus in bibliotheca Regis Galliae asseruatis multa cum eruditis communicauit BOVINVS. Ad hoc accedit bellum theologicum seculo XV. ortum, quo bonae litterae incrementum cepere maximum, et sic quoque ars medica pristinum suum splendorem videbatur esse consecutura. At vero THEOPHR. PARACELSI, HELMONTII, aliorumque ineptis chemicis, nec non physicis hypothesibus, scilicet doctrina Cartesianae et Newtonianae, detrimentum pertulit haud exiguum vsque ad HARVAEVM circa medium seculi XVII. qui sine dubio antiquam reddidisset medicinae faciem, nisi tot tantaque obstacula habuisset remouenda. Hoc in statu inuenit summus BOERHAAVE, natus a. MDCLXVIII. in pago *Voorhoet* prope Leidam, denatus Leidae a. MDCCXXXVIII. medicinam, quam vt in meliorem redigeret formam, atque adeo tirones rei medicae normam haberent, ad quam stadia dirigerent sua, conscripsit etiam has institutiones pathologicas, ratione illius temporis optimas. HAENIVS igitur discipulus b. BOERHAAVII studiosissimus, quum auctorem sibi eligeret ad medicinam tradendam, nullum eo inuenit aptiorem, etsi non ignorabat, multis eius libros scaterere hypothesibus, plura in iis deficere,

- necnon in interpretando, BOERHAAVIUS ipse ut
P. 80. interdum adderet, necesse esse. Enarrata itaque morbi natura progreditur ad morbos similes, in quibus explicandis vehementer se torquet HAENIVS. Nam qui fieri possit, ut in fibra simplicissima, quae in infinitum diuidi fortasse queat, quamquam instrumentis iis non instructi sumus, morbus oriatur, et quid sit fibra simplicissima, haec omnia, nisi magis illustrantur, non intelligimus. Etenim omnino nullus in praxi medica reperitur morbus simplex, sed ratione compositorum est simplicior. Vnde etiam hic verbis uti licet VERVLAMI, qui doctrinam talis veri, quod tam subtilis est, eandem ob causam vsu cassam deprehendi ait. Transit deinde Auctor ad morbos organicos, quos iterum describit in morbos solidarum partium et fluidarum, adiecta eorum interpretatione eximia. Sed quia pars organica morbosa tum excessu, tum defectu peccare potest, atque adeo existere tophos nodos, et exostoses, HAENIUSque mens fuit, omnes in aphorismis contentos morbos pathologiae suae inferendi, caput de ossium origine eorumque morbis hic addidit. Hos excipiunt plures aliae morborum species, quas BOERHAAVIUS vel prorsus non tractauit,
P. 170. vel leuiter tetigit, *spina bifida, odontalgia, paronychia, maxillae laxatio*, quorum pathologiam non solum, sed etiam curandi rationem vna cum variis HIPPOCRATIS aphorismis simul expositis attulit.
P. 258. Quibus quidem absolutis, doctrinam *de herniis*, quarum BOERHAAVIUS obiter tantum, et HIPPOCRATES plane nullam mentionem fecit, inchoat, atque in explicandis earum speciebus haud paucis permultus est, quo ad vulnera transit, quae, quia b.
P. 357. VAN SWIETEN plurima dedit in commentariis suis, breuiter ea recenset, et nihil, nisi sua obseruata inuentaue recentiorum, addit. Incidit hic in ner-

vi substantiam, quam cum BOERHAAVIO contendit esse tubulosam. At vero ex tam multis usque ad hoc tempus controuersis actis bene intelligimus, longissime nos abesse a verae neruorum fabricae cognitione, licet Cll. Viri DELLA TORRE *) et PROCHASKA **) experimenta cum substantia cerebri, cerebelli, medullae oblongatae et spinalis instituerint vel optima. Quorum alter deprehendit innumerorum congeriem esse globulorum pellucidorum in transparente aliquo viscido fluido natantium, maximos vero in cerebro, et sic sensim decrescere, promiscue positos, in substantia autem medullari neruorum in lineas rectas magis dispositas, et fili aut fibrae referre speciem eo magis, quo remotiores sint a cerebro; alter tam corticalem quam medullarem substantiam immensa globulorum constare copia vidit, globulos vero illos in pellucido illo ac viscoso liquore natare non perspexit, quin potius illos peculiari quodam ac elastico nexu inter se cohaerere testatur. Hoc ex phaenomenis patet, neruum esse tenuissimam medullarem substantiam atque maxime sensibilem, cuius indolem ac naturam veram tempus manet aequae ac vasorum lymphaticorum demonstrationem certiore.

Sequitur tandem methodus vulneris medendi, p. 452. ubi merito docet, nullum esse medicamentum vel alimentum vniuersale, sed pro vniuscuiusque, quem curandum suscipiamus, natura, consuetudine, anni tempestate, loci conditione haec paranda, quod ex HIPPOCRATIS aphorismis, ad hanc rem spectantibus, eo magis confirmare studet. Et sic habemus hoc in volumine chirurgiam et manualement, et medicam fere totam vna cum variis exemplis memoratu dignissimis.

Hh 4

Volu-

*) IO. MARIA DELLA TORRE noue osservazioni microscopiche, Napoli 1776.

**) Tractat. anatom. de Struct. nerv. cap. IV. p. 66.

- Vol. II. Volumen II. enarrat morbos humorum, et pri-
 p. 10. mum quidem locum obtinet *plethora*. Quod no-
 men etsi HELMONTIVS, qui humores supponi ait
 bonos, et tamen morbum hos facere vidimus, si mor-
 bum faciunt, degenerarunt a bonitate sua, ergo
 nequeunt amplius boni appellari, deridere studet;
 tamen huius vocis vim siue non recte intellexit,
 siue potius praeiudicio captus HIPPOCRATIS apho-
 rismum legit. Optime hoc perspicui potest in ho-
 minibus valde se exercentibus, quos humores abun-
 dantes boni, si ad summum progressi sunt, de capi-
 te timeant, efficiunt. Hi enim neque in eo statu
 permanere queunt, neque in melius mutari, et ta-
 men mutationem quandam subeant, necesse est, vt,
 si quando mutantur, mutantur illico in deterius.
- p. 20. Sed aliam quoque humorum abundantiam habemus
 in cacochymicis, qui vero a statu naturali ita
 degenerarunt, vt ad functiones exercendas plane
 inepti fiant. HAENIVS igitur b. hac occasione da-
 ta inuenta et experimenta cum humoribus facta
 breuiter percurrit, scilicet Leeuwenhoekii, cuius
 viri in rebus physicis industria eximia est notissima,
 cuiusque industria fuit causa, vt plura videret, quam
 alii, v. c. vt quisque globulus ruber constaret ex sex
 minoribus aliis, et hi sex a mutua cohaesione re-
 cedentes flauo essent colore, iterumque a sex mi-
 noribus conflati: Rob. BOYLII, qui primo graui-
 tatem sanguinis specificam indagauit, sed peccasse
 videtur in eo, quod sanguinem ponderaret refrige-
 ratum, ynde tam multae de ea exstiterunt sententiae,
 multaque alia cum humoribus instituit experimen-
 ta chemica, quibus vero quam valde mutari possint
 humores, quis est, qui nesciat? GVILIELMINI, qui
 nihil maioris attulisse videtur lucis: HALESI, qui
 animalium haemastaticam persecutus est, plane au-
 tem non eo, quo necesse erat, deuenit; nullus enim
 liquor

liquor in rerum natura omni ex parte similis reperitur sanguini humano. His omnibus addi possunt egregia MOSCATI experimenta cum sanguine instituta, quae quanta medicinae afferant emolumenta, vnusquisque legat oportet. Falso videtur ergo p. 34.

HAENIUS conclusisse, cum dixit, quemadmodum argentum viuum humores nostros ingressum sanguinem totum a sua crasi deiicit, et aquosum reddit, sic plumbum, stannum, aes etc. si intrarent corpus nostrum, procrearent ratione maioris suae soliditatis eosdem morbos, ac mercurius, sed eo leuior, quo est illis grauior. At vero multum abest, quin effectus, quos metalla in corpus exerunt, a minori maioriue eorum pondere pendeant; ita enim arsenicum sumtum, quod tristissimos effectus progignere scimus, et mercurio tamen multo leuius, haud prorsus afferret noxam, longe maiorem autem ferrum, quod tamen rite adhibitum est saluberrimum. Acrimonias nunc describit, et pri- p. 42.

mo quidem *acidam*, quam multis in morbis, quos breuiter percurrit vna cum eius signis, adesse reperimus: inprimis inquit in colorem fecum viridem infantum ex acido laborantium, atque hunc ab humoribus tum, cum a bilis motu et conuulsione oriri credit. Multa tamen sunt, quae hanc sententiam reddant dubiam, vt ipse Auctor ait, adeo, vt in ZEVIANI partes ire cogamur, qui coloris fecum viridis originem duxerit a nimis longa in intestinis remora, quo acres fierent et corrosiuae; hinc bilem admistam redderent quoque ita virentem, vt ab addito fieri soleret acido nitroso. Quod ad sanguinis colorem attinet, adeunda videntur b. HALLERI elementa physiologiae et MOSCATI libellus de calore naturali et sanguine conscriptus. Hanc acrimoniam acidam excipit acrimonia *alkalina*, p. 75. *oleosa*, *saponacea* cum suis signis egregie explicatis,

in fine adiectam videmus tabulam *σημειωτικήν* acrimoniarum, quo eo certius appareat, in quo contineant discrepantiae, ne praesertim medici iuniores ducantur in errorem, si signa discrepantia et particularia in memoria non essent praesto. Has sequuntur diuisiones morborum; v. c. morbi hereditarii, quibus b. HAENIVS nimium tribuit, dum ex certo adeo euenire debere asserit, ac digitorum, manuumque accidit formatio, *connati, acquisiti*: ratione subiecti, *iuuenum, adultorum, senum*: ratione generis, *masculini, feminini, vniuersales, particularis*: ratione temporis, *acutissimi, peracuti, acuti, chronici, verni et autumnales, continui, continentes, intermittentes*: ratione effectuum, *benigni, maligni, sanabiles, insanabiles, letales, contagiosi, endemici, epidemici*.

p. 122. Ad *Aetiologiam* quod attinet, commentator longus est in definienda causa proxima, propterea, quod innumerae de hac inter medicos philosophos exstant *lites*, quo haud pauci saepius in errorem deducti sunt, et recte nihil aliud, quam morbum ipsum esse credit. In apoplexia v. c. medulla cerebri, fons actionum animalium physicus, laesi est. Videmus enim, vbi sensorium commune priuarit quid facultate exercendi functiones animales, ibi adesse apoplexiam. Ponamus nunc, sani hominis caput malleo ita percussum esse, vt sanguinis copia in cranii cauitatem effusa sit; hoc sanguine effuso, cerebrum, pars sentiens, percipiens, mouens, comprimitur, ita, vt eius medulla actiones animales perficere nequeat. Compressio igitur cerebri est causa proxima atque adeo morbus ipse, ergo causa proxima et morbus vnum idemque est. Sequuntur causa *remota, proegumena et procatalytica*, quarum quidem posteriorum distinctio vix attendenda est, cum vtrumque vocabulum ideam causas remotae tantum referat. Nunc aggreditur res sic dictas

dictas sex non naturales, ex veterum diuisione, quas
 IONSTONVS aptius in classes quatuor rede-
 gisse vi-
 detur. Primum locum sibi vindicat aër. Experi- p. 138.
 mentis enim constat, vix vllum in rerum natura esse
 liquidum aut solidum, cui aër se non immisceat,
 ex quo atque per artem educi non queat. Iam vero
 notis illius virtutibus, fluiditate, elasticitate, graui-
 tate, satis superque, species singulatim tractat co-
 piose, et primo quidem *aërem nimis aestuantem*.
 Hunc experientia nos docuit vasa exhalantia ex-
 ficcare, atque adeo impedire, quominus venae in-
 halantes imbibant; ii enim, qui per longum tem-
 poris spatium iter fecerunt in sabulo aestuante, sen-
 tiunt olfactum periisse totum, vnde Kahirae etiam
 ob ingentem aestum lippitudines obseruantur fre-
 quentissimae, et Alpeses augusto et septembri
 mensibus afficiuntur ophthalmiis endemicis. Ex
 quo videmus, quam grauib. aër nimis aestuans
 subiicere valeat corpus nostrum malis, cui adnu-
 meramus cubicula nimium calefacta, a Cl. DE WAS-
 SERBERG hic inserta, quae haud raro eadem, ac
 carbonum vapor, produxerunt symptomata. Aër
 gelidus, qui respectu nostri tantum mutationem
 sensus caloris facit, etenim si v.c. aestate magna
 post tonitrua calor subito a grad. LXXV. ad LX. mu-
 tatur, de frigore conquerimur, et si ad graduum
 medium LI. minuitur a gradu LXXV. aut LXXVI.
 prorsus intolerabile frigus esse dicimus; hieme vero
 media, vbi calor xv-xx. grad. est, si ex illo aëre
 conclauia ingredimur, vbi aër ad LII. medium sci-
 licet, gradum adscendit, calorem hic adesse clama-
 mus. Aër gelidus igitur roborat, humores cogit,
 densat, sed si regelascit, fibras dissoluit, destruit, at-
 que adeo ex oppositis causis eadem mala efficit. Et
 sic reliquas aëris humidi, sicci, nimis grauis, leuis,
 qualitates absoluit, quibus tandem aërem, alienige-
 nis

nis corporibus repletum, annectit, illiusque nomine ostendit insignem. Quam in rem magistratus cura vna esse debet haec, ut omnes remoueantur caesae, quae atmosphaeram replere, ut pulvis silicium in plateis, aquas stagnantes, paludes putrescentes gignere queant, et aërem exhalationibus pestiferis

p. 215. inficere. His enarratis, ad cibum et potum se conuertit, multa de vitiis ex nimia assumptorum copia, necnon abstinentia enatis disputat. Optimum semper est, medium tenere. Occurrunt hic rursus acrimoniae cibi et potus, earumque varia vitia, morbique, quos producant, scilicet acida, de qua supra egit, aromatica, spirituose, fermentans, quae cum multa imprimis Anglorum et Gallorum experimenta habemus instituta, qui quidem aër nihil

p. 257. nisi HELMONTII gas syluestre esse videtur. Aquam, cuius natura ex physicis et chemicis petenda est, nusquam vere puram haberi, immo alias aliis refoetam esse particulis, neque ullam rem in rebus naturalibus difficilius cognoscendam, quod adeo difficulter separari a ceteris corporibus potest, ut et cetera corpora ab aqua, historia eius nos satis docet. Vnde factum est, ut varii varios excogitarent purificandi modos et colando et filtrando. Alii enim plura vasa terrea, arenis repleta, in fundo perforata, linteo crassiore obducta aliis imponunt, ut aqua sic transeat; alii lapidem pumicem adhibent, ut percolent; Aegypti incolae, imprimis Kahirenses, ad purificandam aquam niloticam utuntur pasta ex amygdalis comparata, qua vasa aquifera magna obliniunt, quo turbida aqua decursis aliquot horis redditur limpidissima *). Aqua purissima est ea,

*) Ait POCOCKE: — Afterwards the water becomes vergred, and still more turbid, and then it begins to be wholesome, and is drunk by the vulgar: but most people have large iarts, the insides of which they

quae in vaporem redacta est, quamobrem aqua plu-
vialis ceteris saepe purior reperitur, etsi vaporibus
ex mari, fluminibus, lacubus, paludibus ortis
originem debet suam. Et haec causa fuit, cur
Aegyptii aquam Nili colligerent de nocte, ante-
quam sol partem puriorem traheret in aërem; cur
nautae vellera ouina nauibus de nocte circumpo-
nant, ut excipiant vapores e mari adscendentes, ex
quibus deinde exprimunt aquam potabilem; cur
alii aqua carentes, marinam decoquant, eiusque
vapores spongiis exceptas exprimant, ut potent.
Absoluta itaque prima classe *de ingestis*, examinat p. 271.
secundam *de gestis, motu et quiete*, quibus regulam
hanc, *medium tenere beati*, magis confirmat: duci-
tur tum ad animi motus, quos permultis stabilire p. 295.
conatur exemplis, varios canones vna cum histo-
riis de vi imaginationis grauidarum, de qua sub iu-
dice lis adhuc est, affert; progreditur ad tertiam p. 313.
de excretis et retentis. Excurrit hic in memoran-
do tabaco, varia imperatorum interdicta proponit,
noxam ex abusu tabaci ingentem demonstrat, va-
rias succi pancreatici et miasmatis venerei senten-
tias attingit, et tandem cum classe quarta de *exter-
ne applicatis* huius voluminis II. finem facit.

Volu-

they rub with pounded almonds, that is, what re-
mains after the oil is pressed out, which causes the
water to ferment and settle in four or five hours.
A Descript. of the East &c. vol. the first. Lond.
1743. fol. p. 200.

NIEBUR (*Reisebeschreibung nach Arabien etc. Kopenha-
gen 1774 I Th. S. 131.*) sagt, das Nilwasser ist immer
etwas trübe, wenn man aber die großen Wasserköpfe
(Bojanen, Dfiarren), welche man fast in allen Häusern
dieser Stadt findet, inwendig mit Mandeln reibet, die
auf eine gewisse Art zubereitet sind, so wird es in den-
selben in wenig Stunden klar, und man hält es für sehr
leicht und gesund.

- Vol. III. Volumen III. continet doctrinam earum rerum, quae simul cum morbo in corpus, quod velut vmbra sequuntur, cadunt, siue *symptomatologiam*. Explicat b. HAENIUS verba, *symptoma, causas symptomata, symptoma symptomatis, epigenomenon*, et variis exemplis illustrat. Symptomatologiam enim cognitu perquam necessariam esse, ut nobis accuratam comparemus symptomatum cognitionem, quo perspiciamus, quid sint? unde nata? quinam eorum effectus? quatenus morbi ipsi, neque ab aliis pendentes? quatenus aliorum morborum? quatenus in morbis propria aut aliena? quatenus sibi relinquenda siue auferenda? quis est, qui non intelligat? Quam in rem ut eo magis haec doctrina fieret clarius, in certas ex veterum diuisione descripsit classes. Prima actiones naturales refert, et quidem *appetitum in cibos et potus*. Hanc facultatem autem non raro perturbat vel *δυσφορέζια*, vel *ἀνορεξία*, vel *ἀποσιτία*, vel *βήλιμος*, (quod verbum minus recte interpretatus est commentator, per *famem bouinam*; magis per famem siue appetitum ingentem, immanem, praeternaturalem verti debuit; Graeci enim hanc particulam βη nominibus addunt, ut magnitudinem rei significant) vel *ἄρξις κυνώδης*, *κίσσα*, *μαλακία*, *pica*, et *fames lupina*, hic omissa. Nunc sequuntur horum symptomatum causae. Eundem ordinem quoque retinet in explicanda manducatione laesa, quo accedit ad functionem ventriculi perturbatam, eiusque symptomata. Varia hic singultus phaenomena et curam recenset, et mirari videtur HIPPOCRATEM dicentem: „*A singultu detento sternutationes superuenientes solvunt singultum*”; singultum autem a spasmō et irritabilitate inprimis ortum saepius tollimus sternutatoriis, quia hac vehementi percussione, quam efficiunt, diaphragma, os ventriculi, ventriculos

culus ipse, hepar, lien, ita concutitur, vt, si acre
 quid adhaereat ad ventriculum, vel spasmus, vel
 conuulsio ad viscera, vt ipse ait, excutiat, et itus
 spirituum immutetur. In vomitu, si causam sem- p. 64.
 per respicimus, ex qua originem duxit suam, haud
 facile errabimus in emetico exhibendo, etsi HAE-
 NIVS exempla nonnulla exposuit, vbi tartari eme-
 tici grana duo mala crearent tristissima, atque adeo
 mortem; hoc vero non vitium medicamenti, sed
 professoris fuit, qui regulam hanc „*distinguendum*
est inter et inter„ nunquam perceperat, sed imme-
 diate post nauseas ex ira natas vomitorium propi-
 narat. In grauiditate v. c. si vomitus oritur, eme-
 ticum vt demus, nisi signa materiae peccantis eui-
 dentissima adsint, necessarium fere non est, sed
 opium, aqua menthae siue cort.aurant. siue vnguen-
 tum neruinum ad illiniendum erit remedium prae-
 stantissimum. Easdem fere causas habemus in p. 100.
cholera, sed violentiores, vnde expulsio materiae
 malae fit sursum deorsumque. Quaerit b. HAE-
 NIVS, num iuxta methodum SYDENHAMI opio
 in initio huius morbi locus relinquendus sit?
 Nullo modo. Opium enim, nisi materies in ventri-
 culo et intestinis haerens antea expulsa esset, noxas
 produceret dirissimas; quodsi vero hoc factum est,
 neruique nimium adhuc irritati sunt, remedium
 est diuinum, eapropter SYDENHAMVS ille vom-
 itum inprimis magna iurium copia faciliorem red-
 dere solebat. Et minus accurate explicasse vide- p. 119.
 tur Auctor *affectionem coeliacam*, dum colorem fe-
 cum album chyli admixtioni tribuit soli, qui qui-
 dem color a defectu bilis corruptae potius oritur,
 quam a chylo, quod magis elucet ex eo, quum, qui
 ictero laborant, eorum feces exeant albae. Quod p. 121.
 ad *colicam* attinet, vetustissimis medicis verbo ma-
 gis, quam re, ignota fuisse videtur. Morbi enim
 illius

- illius causae enumeratae leguntur in malo iliaco, unde cum TIBERIUS in edicto de infirmitate sui nomen *Colicae* meminisset, Romani prorsus, quid
- p. 126. significaret, ignorarunt. In *Diarrhoea*, a dentitione infantum enata, febricula magis respicienda est et eruptio dentium lanceolae adiumento caute facta, quam diarrhoea ipsa; dolor, qui adest, breui evanescit, unde *diarrhoea dysenterodes* appellatur; inter quam et *dysenteriam* non magnum primo intuitu intercedere videtur ex iudicio HAENII
- p. 151. crimen. At vero si hanc, eiusque formas, nec non rationes medendi diuersas, in hoc casu salutares, in illo noxias, spectamus, intelligimus omnino, omnem
- p. 170. hanc mereri attentionem. Longus est b. Auctor in exponendo morbo iliaco, grauiter inuehit in HAGVENOTVM, qui motus peristaltici inuersionem negarat, difficultatem hoc in malo existere ait hanc, qua ratione nempe feces aluinae ex crassis intestinis superare possent valvulam sic dictam BAYERNI, cuius structuram anatomicam simul percurrit. Sed si vlla fides habenda est dictis experimentisque virorum grauissimorum, necesse est, vt nos in eorum partes eamus. Inter causas huius mali refertur quoque *voluulus*, et omni iure, at etiam hic cautione quadam opus est, propterea quod hic *voluulus* post mortem in cadauere repertus sub ipsa mortis
- p. 249. lucta exemplo polypi oriri potuit. In *ischuria* saepe videmus vnum renem inflammatum esse, neque tamen alterum suam obire functionem, unde hoc? Nulla hic alia causa esse potest, nisi vt alter ren ita distendatur in suis arteriis, quo illae tonum plane amittant suum, atque adeo sanguinem propellere nequeant. Suffocata enim circulatione, vrina non secernitur, siue, vt recte monuit HARNIVS, in neruis quaerenda est. Rarus autem mor-
- p. 279. bus est. *Diabetes verus*, pessimumque in febre putrida

trida symptoma; *spurius* saepe periodice reperitur in hominibus spasmō praecipue affectis, et minus periculosus, qui, auctore ET MÜLLERO, quippe primo huius distinctionis artifice, colliquatione humorum exoritur. Atque hoc modo *functiones naturales*, quas excipiunt *vitales*, ad finem perduxit.

Cordis palpitationem variis ex causis initium p. 295.

capere suum, atque harum respectu magis vel minus periculosam esse, quisque bonus medicus non ignorat. Tangit hic HAENIVS irritabilitatem Hallerianam, neque sibi persuadere potest, agere cor plane per irritationem. Aliud est enim, inquit, p. 323.

cordis viuax natura, aliud eius irritabilitas, et semper, ut credimus, in vtramque partem militabant argumenta *). Ad respirationis laesae symptomata primaria numerat *Apnoeam*, *Orthopnoeam*, *Catharrhum suffocativum*, *Dyspnoeam*, *Asthma*; quae quidem posteriora gradu tantum differunt, ita, ut Dyspnoea symptoma plurium aliorum morborum, ut hydropis, grauiditatis, et tympanitae, appareat; Asthma vero morbum efficiat singularem, quod pro varia coeli iniuria abit et redit, ex qua qui asthmate humido vel sicco laborant, maius vel minus percipiunt leuamen. Quum vero multis in rebus p. 334.

conuenire videatur cum his morbis *tussis conuulsiva* a BOERHAAVIO plane intacta; b. HAENIVS hic eius mentionem fecit, praesertim cum anno MDCCXXVII. epidemice grassaretur, ubi ex quadraginta quatuor aegris historiam morbi adornauit totam. Hoc malum dicit a leui tussicula mox intra vnum, vel duos dies in violentam ac frequentem mutari, sed haud raro videmus quoque huius mali signa characteristica, decursis aliquot hebdomadibus.

*) Conf. A. G. WEBERI Comment. de initiis ac progressibus doctrinae irritabilitatis. Halae MDCCCLXXXIII. 8. Tertiae Decad. Suppl. III. li

madibus, se ostendere. Primo inuasit Francogal-
liam anno MDXXVI. Plurimi medicorum conten-
dunt vnum tantum hunc morbum aliquem susti-
nere, et probabile videtur, praesertim si assumimus
eum a sero acri morbilloso ad laryngem delato ori-
ri. Egregios sibi effectus edidisse, ait b. Auctor in
illa epidemia kermes minerale, quod vero anno
MDCCLI. cum rursus saeuiret, hoc malum non mo-
do non leniit, sed potius plures occidit. Optima
remedia extant tartarus emeticus, sulphur aurat.
antim. syrup. diacod. oxymel squillit. et si irritatio
vehemens est, moschus, flores zinci, extractum
hyoscyami, maximumque cortex Peruv. eiusque
balnea; at vero etiam hic chamomillae vapores in
laryngem missi non negligendi sunt, inprimis si
p. 348. sputa admodum viscida apparent. Alium morbum
cognitu difficillimum et a BOERHAAVIO nullibi
explicatum habemus in *hydrope pectoris*, quem, vt
Auctor ipse ait, anatome saepius detexit, quam me-
dicus viuo homine cognouit. Omnia enim expe-
rimenta Cl. AVENBRUGGERI *) fallacia euadunt
maxime in principio huius morbi. Etenim qui
fieri potest, vt, cum thorax adeo coarctatus cerna-
tur, fluctuatio aquae percipi queat, etsi aeger in
alterum se conuertat latus, iam vero si signa habe-
mus euidentia, post festum fere est. Ad idem
quoque redit percussio pectoris, vbi, si dolii vacui
sonum referat pectus, hydrothoracem adesse con-
firmat, quod quidem locum hic plane nullum ha-
bere potest. Nam qui pectus propter partes in se
contentas cum dolio vacuo comparari possit, non
intelligimus. Maximum hic est, vt indagemus,
num forte morbus pectoralis, quale est asthma, tussis
sicca, vel cum sputo aquoso iuncta etc. antecesserit.

Inter

*) v. Tract. de percussione thoracis vt signo abstruso
thoracis morbos detegendi.

Inter actiones animales primo Auctor posuit p. 361.
visus laesi symptomata numerosa, ampliorem histo-
 riam oculi anatomicam inseruit, eiusque omnes,
 qui morbos in parte quacunque existere queant,
 nec non eos, qui vulneribus debentur, adiecit, quos
 ut quisque legat multum, neminem poenitebit.
 Eandem attentionem atque diligentiam merentur p. 466.
 morbi aurium, (quos haud incongrue ad quinque
 causas referre possumus has: 1) ad congestionem
 sanguineam; 2) ad congestionem serosam; 3) ad
 metastasin; 4) ad spasmos; 5) ad vitia mechanica:)
 olfactus, gustus, atque tactus. Inseruit hic Cl. p. 508.
 WASSERBERG morbos *capitis et nervorum* ex co-
 dice praelectionum matutinarum b. HAENII, qui
 cum *epilepsia* incipit, cuius mali sedem omnino
 omnem in cerebro esse contendit. At vero causa
 remota omnibus nervis inesse videtur, quae se per
 nimiam quandam sensibilitatem manifestat ita, ut
 vel minima irritatio hoc malum producere queat.
 Nunc ad cephalicorum omnium morborum prin- p. 557.
 cipem, *vertiginem*, qui eam ob causam quoque epi-
 lepsiae praemittendus fuisset, accedit, reliquosque
 egregie pertractat, ut *Apoplexiam*, *Parapoplexiam*,
Paraplegiam, *Paresin*, *Anaesthesiam*, *Lethargum*, (qui
 inter ceteras huius mali species cognoscitur prae-
 sertim hoc, ut febre inflammatoria cum delirio et
 obliuione coniunctus reperiatur) *Cataphoram*, *Ca-*
rum. *Catalepsin* (morbum sane mirabilem, in quo
 functionum animalium aliae pergunt, aliae cessant.
 Multa autem hic incredibilia spargi, quis erit, qui
 neget? adeo, ut non raro viri sagacissimi abierint
 decepti. Duas esse catalepticos species, quisque
 scit, *perfectam* scilicet et *imperfectam*, ubi motus
 et sensus percipitur minimus, ex quo nota b. Aucto-
 ris hic adiecta diiudicari potest *). *Chorem Sti Viti*,

Li 2

Coma

*) Si sensorium commune non plane iners, cur ad vel-
 licatio-

Coma comatoden, agrypnoden, Paralyfin, (cuius locus esse debuit ante paraplegiam) *Incubum*. Ceterum hoc caput veluti compendium totius praxeos est. Morbi enim narrantur, causae eorum explicantur, curatio additur, formulae dictantur, atque doctrina HIPPOCRATIS ad quaevis symptomata et morbos adhibetur.

Vol.IV. Versatur HAENIVS in volumine IV. in exponenda doctrina de signis, quam bene scire multum interesse, vt quae in aegro accidunt, qui morbus sit, periculum habeat, nec ne, medicamentis opus sit, an solo victu etc. plane cognoscamus, quis est, qui inficietur? Docet, quid valeant signa prognostica, anamnestic, et diagnostica: nullum esse aut signum morbi pathognomicum (immo vero pathognomicum ex vero Graecae linguae genio) et iure meritoque, quo ad signa sanitatis optimae generalia accedit. Haec sumuntur a generatione, (loquitur nempe Auctor de vita humana nostri temporis: Patriarchas enim si consideramus primos nostri centenarii pueri sunt. Sed quaestio tamen semper manet haec, num anni patriarcharum plane responderint nostris, numne saepius, vt ex historia antiqua habemus, annus durauerit tamdiu, ac apud nos fortasse mensis spatium, quod facile cognosci potest ex hoc, quia res astronomica vera iis adhuc incognita erat) a gestatione in vtero, a natiuitate, a modo, quo crescit corpus, ab habitu corporis, ab humoribus, ab actionibus. Quum vero incredibilis solidarum fluidarumque partium coniunctio reperiatur, ex qua tanta humanae naturae diuersitas

p. 27. enascitur, oritur illa inde a GALENO peruulgata temperamentorum notio valde absorta in calidum, frig-

licationes et punctiones non retrahitur pars, non mutatur situs? an est tantum iners sensorium commune respectu neruorum sentientium, et non respectu neruorum motoriorum?

frigidum, humidum et siccum. Sed quia varia in variis est proportio haec, melius videtur ista describi in *sanguineum, phlegmaticum, cholericum* atque *melancholicum*. Sequitur semiotica, quae *specialis* dici p. 76. posset, nisi tam multa aliena interspersa essent. Le. p. 86. *gimus* hic dissertationem totam adiectam *de fontibus internoscendi locos internos affectos*. Hanc exci. p. 213. piunt *dies decretorii*, qui irritabilitate Halleriana redduntur firmiores. Quo magis enim morbi materia aegros irritabiles aut tardos exercet, eo citius aut tardius finietur, eo vehementiores aut debiliores solidorum humidorumque motus sequentur, eo maius aut minus periculum, eo certius exitium aut salus erit. Non ignoramus quidem, controversiam haud leuem de *diebus decretoriis* esse, vtrum vere dentur, nec ne. Quodsi autem veterum, imprimis HIPPOCRATIS, diligentiam singularem in eruendis morborum signis, ordinandis, diiudicandisque spectamus, fieri non potuit, vt fallere potuissent. Ideoque certissimum est, morbos eos, quos fideliter, naturaeque apposite consignatos reliquerunt, tunc temporis vere certis ac statis diebus fuisse indicatos, etsi interdum non satis a se invicem distinxisse videntur *crisn et lysin*, eos tamen decretorios censuerunt, in quibus febrium plurimarum perfecta indicia fierent. Ceterum permulta ad hanc rem necessario pertinentia deficiunt, multa sine ordine bono exstant, quae hoc tempore curatius descripta et explicata sunt. Finem facit Hy. p. 427. *gieine*, tractatio admodum manca, nec satis limata, quae, vt tomus suam acquireret magnitudinem, addita esse videtur.

Volumen V. continet praecepta *Therapiae*, siue Vol. V. declarat rationem, qua functiones corporis sani laesae reddantur integrae. Ostendit Auctor, enar. p. 19. rata verborum *Indicantis, Contraindicantis, Coindicantis,*

- p. 36. *cantis, Correpugnantis* notione, *Cardiaca* et *diaceta* aegroti, transit deinde ad *Antidota*, siue remedia contra venena, quae quidem perpulchre ad certas classes redigere et vnique remedia addere potuisset, ita vt prima referret venena ex regno minerali, altera ex regno vegetabili, et tertia ex regno animali.
- p. 60. Minus accurate igitur BOERHAAVIUS dixit, *acetum plerumque in multis ceteris prodesse*; at quaenam sunt haec cetera? in venenis scilicet
- p. 79. vegetabilium acida optima exstant antidota. Dissert nunc de corrigendis morbis solidis et fluidis, inserit hic Cl. WASSERBERG dissertationem de *hydropo articularum* *), quod multas aegrorum historias et animaduersiones contineret, quo moles operis
- p. 114 tam, quam pretium eo magis crescit. Quum vero duplex reperiatur materies, quae euacuanda est, 1) quae morbum facit, siue a morbo producta morbum simul auget, 2) quae iam dudum ante datum morbum in ventriculo haeret, duplices quoque dantur viae, altera *naturalis*, altera *praeternaturalis*, vnde ad medicamenta ipsa accedit, et primo ad *sudorifera*, quibus plura addi possunt, deinde ad
- p. 152. *salagoga*, quibus experimenta et animaduersiones
189. WEBERI de *saliva* **) addit pulcherrima. Dicit HAENIUS generalem doctrinam de *Emeticis* esse perniciosam. At vero emetica in manu prudentis medici saepe mira facere, quis est, qui nesciat? vnde medici practici summi, vt BRENDELIUS, HUGO, SWIETEN, alique, initium methodi medendi, semper fecerant cum euacuatione primarum viarum, eosque felicissimos euasisse scimus, quod facile perspicui potest. Nam haud raro impuritates canalis intestinalis causam morbi esse, nos satis superque docent,

*) G. HAFNER dissert. de hydropo articularum, Vienn. 1762. 4.

**) S. *Physikalisch-chemische Untersuchung der thierischen Feuchtigkeiten* von I. A. WEBER, Tübingen 1780.

docent, nunc autem quum medicamenta in visceribus vt sugantur, necesse sit, iis impedimentum est mucus, quominus effectus edant suos. HAENIVS igitur valde timidus semper in exhibendis emeticis fuisse videtur, vnde, si ad hanc doctrinam venit, plerumque acerbus est: hoc vitium autem non cadit in medicamentum, sed in medicum. Iterum hic addidit Cl. WASSERBERG dissertationem MEYERI de *Emeticis* *). Euacuatione per superiores P. 226. partes nunc ostensa, alia, per inferiores quae fit, in conspectum venit, per *purgantia* scilicet, quo P. 261. rum varias appellationes earumque vim explicat. Haec sequuntur *diuretica*, quae humorum acrimoniam demulcendo, spasmos viarum vrinariarum mitigant, vt lotium, hucusque cohibitum, liberius fluat. *Menagoga* et *Aristolochia* cum vtraque sanguinis fluxum per vterum intendant, recte Auctor ad vnum idemque caput referre potuit, etsi lochia admittunt alia pellentia, alia menses. Quum vero nostro tempore variolarum insitio magis excolatur et promoueat, addit Cl. DE WASSERBERG dissertationem BARISANI de *insitione variolarum* **), P. 295. quae fata inoculationis, eius certa commoda et incommoda etc. ostendit, nec non historiam inoculatorum refert. In *Phlebotomia* optime quisque versatur, si constitutionem sanguinis et humorum, variorum vim, fluidis resistentem, et motum per vasa perpendit: eadem cautione vtatur in *scarificatione*, p. 374. ne gangraenam aliaque mala dirissima efficiat. Huic operationi multis in rebus praeferenda esse videtur applicatio *hirudinum* et propter leuiorem dolo-

*) C. A. MEYERI diff. inaug. med. de eximio ipecacuanhae, nec non aliorum quorundam emeticorum, refracta dosi exhibitorum, vsu, Goetting. 1779.

**) SIGISM. BARISANI diff. inaug. medico-practica de insitione variolarum, Vindob. 1780.

rem et minora incommoda, quorum vsum medicum, HIPPOCRATES iam et CELSVS memorarunt, optimeque exposuit Cl. SCHMUCKER *); unde, quae ad caput hoc, ab HAENIO sat obiter tractata, spectant, partim excerpta, partim traducta hic leguntur. Finem faciunt *setacea* et *fonticuli*, *simulantia*, *vesicantia* et *cura palliativa*, quae sequuntur additamenta ad *Hygieinen* **), ad *febrem hemitritaeam* ***), ad *bilis* ****) *sanguinis* †) eiusdemque *feri* ††) naturam indolemque pertinentia.

Seorsim excudi curavit Cl. WASSERBERG duos tractatus HAENII de *vermibus intestinorum* et de *ictero*, quorum prior fere omnia ad hanc rem utilissima continet collecta. Enarrantur hic sententiae et veterum, et recentiorum variae. Veteres enim omnes in ea fuisse opinione, vermes produci a putredine, et HIPPOCRATEM ipsum statuisse eos fetui in vtero materno nasci, ex excrementis tamdiu ibi retentis notissimum est. Ex historia autem naturali scimus, nil nisi ex semine et ouulo generari, quamquam etiam nunc habemus, qui vermes nobis innatos esse contendunt, quod vero nihil aliud esse videtur, quam doctrinae Hippocraticae aliam induere vestem. In altero videmus recentissima cum bile instituta experimenta chemica, quae variis in libris dispersa leguntur et ad scientiam medicam multum profunt: attulit Cl. WASSERBERG quoque recensionem theoriae nouae Cl. MARCARDI de Ictero

*) S. SCHMUCKERS *vermischte chirurgische Schriften*, I B. N. 2. S. 75. et Cl. GRVNERI prol. de recta hircinum applicatione, Ien. 1780.

**) I. C. GEHLER diatribe de variis aërem corruptum emendandi mediis, Lipsiae 1781.

***) MELCH. STOERCK differt. inaug. med. de febre hemitritaea.

****) WEBER l. c.

†) idem ibidem.

††) idem ibidem.

istero amplam, nec non ea, quae Cl. TODE hic monuit. Ceterum hi duo tractatus, quod pleraque hanc rem hucusque concernentia exhibent, lectu sunt dignissimi.

XX.

PETER MOSCATI, *der Arzneykunst Doktor, Professor der Chymie und Chirurgie zu Mailand, neue Beobachtungen und Versuche über das Blut und über den Ursprung der thierischen Wärme. Aus dem Italienischen übersezt von KARL HEINRICH KOESTLIN, Stuttgart bey Johann Benedikt Mezler, 1780. 8. Seitt. 56.*

i. e.

PETRI MOSCATI, *Medicinae Doctoris et Professoris Chemiae atque Chirurgiae Mediolan. Observationes nouae ac experimenta cum sanguine et de origine caloris animalis instituta. Ex lingua Italica conuertit CAROLVS HENRICVS KÖSTLIN, Stutgardiae apud Iohann. Benedict. Mezler, MDCCLXXX. 8vo. pagg. 56.*

Quum inde a longo temporis spatio haud pauca facta essent cum sanguine experimenta ignis auxilio, atque ex iis perspectum, constare hunc ex fero ac cruore: Auctor huius libelli per se commendatissimi hanc incidit in mentem, eadem cum hoc fluido rubro repetere, sed longe alio modo, ac adhuc instituta fuerant, propterea quod ex hac theoria innumeri syllogismi colligi possent dubii ac incerti in variis morbis. Scilicet quam primum p. 9. sanguis e vena missus coagulauit, reperimus in eo principia inter se diuersa haec: 1) Serum, 2) Ge-

latinam, 3) Cruorem siue globulos sanguineos rubros, quibuscum in homine viuo magna phlogisti copia est coniuncta, vnde circulatio atque adeo fluiditas sanguinis ex sententia MOSCATI pendeat. Extra has autem virtutes recensitas detexit Auctor memorabilem quoque hanc, phlogisti ope serum coire ita, vt neque diluatur, neque existat calor. Quae quidem virtus vt magis eluceret, calcis viuuae uncias duas vel tres cuidam aquae quantitati admiscuit; quo facto, calor ortus est magnus, qui sub campana vitrea ad gradus sexaginta thermometri Reaumuriani adscenderet; atmosphaera fiebat rara a campana calida, adeo, vt, si aer ficcus calxque bene praeparata esset, campana interdum diffringeretur. Eadem fecit cum sanguinis recens emissi sero sub campana vitrea, quacum machina-Halesiana erit copulata, vt aerem e corporibus euolutum siue deglutitum inuestigaret. Thermometrum in hac mixtione positum, non nisi ad gradum vnum vel duo adscendit, aer nec rarefit, nec campana calida, et tamen, praeterlapsis aliquot horis, serum sensim sensimque turbatur, impellucidum apparet, atque post tredecim, quatuordecim aut viginti horas cernitur inspissatum et coagulatum, tanquam in aqua ebulliente coctum. Haec experimenta autem etsi singulari diligentia atque studio eximio sunt facta, modus tamen ratioque vis et efficaciae rebus physicis aliqua ex parte contraria videntur. Nam quod Auctor, cum calx aqua commixta non effervesceat, vt fit, sed sensim turbatur, atque decursu horarum XIII-XX coagulatur, quod Auctor, inquam, ex hoc colligit, phlogiston calcis, quod in serum transierit, hoc effecisse, haud probari potest, immo vero causticitas calcis esse videtur causa, quo huic crassae et serosae massae fluidum tenuius, tanquam instrumentum fluiditatis, eripitur, et quo illae partes solutae

lutae in spatia angustiora redire, h. e. se inspissare coguntur. Quod quidem eo magis inde apparet, quia calx, peracto experimento, cum aqua neque effervescebat, neque pondus suum pristinum, vti serum, reddebat, propterea quod multae partes aquosae et igneae solutione auolarant, quanquam neque campana calida, neque aër rarus erat factus.

Sed vt alterum quoque sanguinis principium, p. 23. gelatinam. disquisitioni subiiceret, atque ostenderet, hanc a sero differre, sanguinem aegroti in vitrum aquae calidae immistum demitti iussit, cuius sanguinis pars dimidia in eadem aqua infundendo agitabatur. Spatio horarum XXIV decurso collegit gelatinam, quae quum aquae ebullienti adiceretur, serum antea fluidum coiuit, pondere suo ratione sanguinis in vitro adhuc contenti perpaucum emisserat, vbi simul quoque obseruauit, sero gelatinam multo citius in putredinem transire. Sed perpulchra est obseruatio, cum globulis sanguineis facta, qui quamdiu cum sero mixti sunt, id rubicundum apparet; quam primum vero globuli sanguinei fundum petunt, recipit colorem suum flauum. His enim dum aquam adderet destillatam, post aliquot horas decomponebantur ita, vt aqua fieret rubicundior, neque turbulenta, cumque hanc aquam perscrutaretur oculo armato, nec globulos rubros, nec vlla corpuscula alia detexit. Ex quo coniecit Auctor, globulum minime constare materie rubra sola, immo vero partem eiusdem, quae solutione globuli sit liberata, esse. Quam quidem coniecturam alia etiam experimenta confirmarunt magis. Microscopio enim composito instructus in quouis globulo sanguineo punctum obscurius vidit, et circa hoc materiem pellucidam, neque tamen vero coloratam, itaque hoc punctum haud dubie coloris esse principium credidit. Cuius materiei prima
stamina

flamina quum accuratius inuestigaret, inuenit, terram ea continere natura sua viridem, indoleque singulari, quae propter phlogiston coniunctum in homine viuq cerneretur rubra, atque adeo phlogiston esse id, ex quo maior vel minor penderet sanguinis color. Haec experimenta omnino omnia editione alia longe maiori, quam auide expectamus, reddentur clariora.

XXI.

NICOLAI RIGLER, Physici Ducatus Bielicensis
in Silesia Auftriaca, constitutio epidemica
annorum MDCCLXXV, LXXVI, LXXVIII, LXXIX,
adiectis nonnullis selectioribus casibus practicis,
Vratislaviae MDCCLXXX. 8. sumptibus
Guilielmi Theophili Korn. pagg. 158.

Hoc in libro descriptam legimus synochum putridam maxime malignam, quae annis superius dictis praesertim in Ducatu Bielicensi epidemice est grassata. Cuius constitutionis epidemicae, vt Auctor ipse ait, causae grauissimae esse videntur situs municipii, ciuium pannificia, nec non politia pessime constituta. Etenim vrbs admodum populosa a tergo montibus sat altis atque collibus vndiquaque cincta conspicitur adeo, vt non prius, vsque dum suburbia quis intret, eam cernat, vnde aër, qui urbem libere permeare non potest, circumfunditur impurissimus. Accedunt innumerae clotcae, quae odorem spargunt tam intolerabilem, vt quis, etsi longe ab iis abest, ferre tamen vix ac ne vix quidem possit. Qui quidem odor foetens magis augetur more isto pessimo, quod sordes omnes eiiciantur in plateas, ciuesque, qui fere omnes pannificio victum sibi quaerunt quotidianum, copiam olei oliuarum rancidi ad lanam praeparandam consumunt

sumunt insignem. Quo facto, pannus subiicitur molae fullonum, vt vrina hominum putridissima a sordibus reddatur pura, quam in rem in vnaquaque fere domo vasa habentur vrina putrida repleta. Fertur nunc pannus per plateas, particulae effluentes foetidissimae adeo penetrabiles sunt, vt, clausis etiam naribus, syncope correptum hominem in terram prosternere valeant. Hoc itaque modo pannus praeparatus atque lotus tinctoribus ad colorandum traditur. Hi, quum non procul ab municipio fluuius praetereat, Piala dictus, in quem fluuium quisquiliae confluunt omnino omnes atque latrinae et cloacae hinc inde exstructae se exonerant, multitudinem materiae adhibitae ad tingendos pannos, telam, lanamque abluendam coniiiciunt insignem, v. c. alcali volatile, alumen, tartarum, vitriolum, mercurium, eumque potissimum corrosiuum, pigmenta colorata, liquores ex ahenis tinctorum venenatos. Haec aqua, venenis talibus impraegnata, pecoribus postea praebetur ad potandum, vnde singulis annis epidemiam auferre quam plurima, quis est, qui miretur? Cui fato tristissimo etiam tota ciuitas cedere cogeretur, nisi venti rapidissimi et pluuiae vel maximae hanc, fluuiamque a putridis his et venenatis coërcerent effluuiis, etsi morbos putridos, inprimis vero febrem putridam et dysenteriam, orani anni tempore epidemice et endemice regnare, fere continuo videmus.

Periodi huius morbi primae signum pathognomonicum, vti omnium febrium putridarum, erat virium totius corporis prostratio, quam symptomata fere consueta sequebantur. Secundo, tertio, p. 7. quartoue die autem accessit febris aucta continua continens, quae ad morbi vsque finem perduraret, cuius comites praecipui erant calor admodum exiguus, qui medici manus, cum pulsum exploraret, tanquam

tanquam aciculis, punxit; genae roseae, facies tristis inflata, albugo oculorum rubra et quasi inflammata, decubitus plerumque in dorsum, nonnunquam in abdomen. In *αἰμῆ* morbi non raro syncope correpti sunt ea, quae imaginem mortis referret plenam, unde, nisi medicus accessisset, haud dubie terrae fuissent traditi. Pulsus magna ex parte naturali similis, in aliis iusto celerior, in aliis debilior, vomitus nec leuans, nec nocens, tussis vehementissima ab initio sicca, postea vero humida, vespereque exacerbata; respiratio eorum, qui in nosocomiis militaribus erant, libera et naturalis, qui vero castra sequi cogeabantur, suspiriosa; lingua initio mucosa, in morbo ipso humida, quamobrem si aegri eam ostendere efflagitabantur, se ostendisse responderunt, etsi, hanc ut exporrigerent, non valerent, sitis vix vlla, progressu autem morbi fere inextinguibilis; vrina in paucis turbida cum sedimento bolo armenae simili, in plurimis crassa; cutis sudans. Iam vero quarto septimoue huius periodi die miseri hi petechiis aut miliaribus reperiabantur conspersi, in aliis apparebant post mortem, in aliis iam primo huius mali die, ita, ut nonnulli deambulant iis affecti, neque tamen criticae erant. Nullus enim ex his percepit leuamen. Et Auctor experientia sua fretus cum AASKORO et PERCIVAL audacter affirmat, petechias his in epidemiis plane non regimini calido esse tribuendas, propterea, quod, etiam si methodum medendi adhibuerit antisepticam et frigidam, ex iis, qui se puluinaribus fere immerferint, vix vnum miliaribus siue petechiis viderit obsitum, cum e contrario qui lectos missos facerent, ii exanthematis affecti fuissent.

Die vndecimo accessit periodus tertia, quam signa pessima, quae vnum, ad summum duo perdu-

rarent

rarent dies, quibus vitam finirent miseri, comitati sunt. Color flauus augebatur post mortem, petechiaeque liuidae ratione magnitudinis non solum, sed etiam numeri crescebant, omninoque totum malum ad diem vigesimum primum vsque, siue ad vigesimum octauum, attamen vero in paucissimis, ubi sanitas aut mors sequeretur, durauit. Plurimi obierunt die XI. XVII. XXI. sed etiam recidivas quater saepe et quinques sustinuerunt.

Hic Auctor symptomata supra laudata explanat p. 14. fusius, omniaque ea, quae ad hunc morbum putridum procreandum conferre quid videntur, recenset, quo ad indicationem et *prophylacticam*, cui p. 32. omnia annumerat ea, quae aëris puritatem conseruant, bilis, humorumque putredinem coërcent, transpirationem augent, digestionem bonam adiuuant, reliquasque excretiones promouent, accedit et *Curatoriam*, quae quam difficilis sit, quis est, qui p. 40. non intelligat. Inprimis autem medicus bonus hac in peste respiciat ea, vt putredinem corrigat, vires vitales conseruet, labefactatasque erigat, symptomatibus prospiciat, recidivas praecaueat. Vnde p. 41. remedia nunc in hac synocho putrida anabatica enumerantur adhibita, in quibus primum locum obtinet cortex Peruuianus, cuius virtutes praedicat multis, sed eodem quoque animo ingenuo proficitur, se plane non reperisse ea in opio, radice Valerianae siluestris maioris et Arnicae etc. quae in morbis putridis efficere dicerentur. (Recte. Neque vero nobis datum est peruidere diuinas Arnicae dotes, quas COLLINVS vbique vidit.) Tandem historias p. 123. morborum quasdam selectas vna cum formulis hac p. 150. in epidemia praescriptis adiecit, ex quibus, vt ex toto libro, studium Auctoris indefessum ac iudicium practicum elucet quam maxime.

XXII.

Dr. SAMUEL GOTTLIEB VOGELS *Handbuch der praktischen Arzneywissenschaft, zum Gebrauch für angehende Aerzte, 1ster Band. Stendal 1781.*
8. 1 $\frac{1}{2}$ alph.

i. e.

Manuale medicinae practicae, in vsum medicorum iuniorum. Auctore SAMUEL GOTTLIEB VOGEL.

Patris sui praelectiones *de cognoscendis et curandis praecipuis corporis humani affectibus* primum auctas et varie emendatas in lucem emittere Cl. Auctor secum constituerat, quum autem in hoc proposito ab aliis praeueniretur, factum est, ut proprium plane librum elaboraret, multa quidem pathologica ex patris libro desumpta continentem, totum vero proprio labore lucubratum. In hoc libro facilem ab omnibus opinionibus, hypothesebus, cet. alienam, morbos medendi methodum naturae fidelem tradere sibi proposuit, eumque finem, si non penitus, ex parte certe hoc modo attigit, ut merito speremus fore, ut iuniores medici tali duce comiteque haud facile in vehementioribus morbis curandis hallucinentur.

Hoc volumen febrium partem comprehendit, primumque de febribus generatim agitur. Morbos chronicos hodie, prae febrilibus magis inualuisse. De febribus essentialibus, accidentibus, symptomaticis, criticis. Febrium symptomata, diuisiones, variorum earum generum definitiones.

P. 25. *De febribus-intermittentibus, earumque symptomatibus.* Crisin quandam post quemlibet febris intermittens insultum subsequi, morbum tamen ea non penitus solui. De typis et intermittentium febrium symptomatibus insolitis. Malignarum causam

causam semper in bile latere. De intermittenti-
bus febribus, larvatis causis intermittentium fe-
brium. Febres intermittentes quare in quibusdam
regionibus parum frequentes sint. Extispicia fe-
bribus intermittentibus demortuorum. Medicinæ
ad febres intermittentes. Carnachini pulverem
recenter præscriptum nec situ alteratum egregiam
ad febres intermittentes medicinam esse. De re-
solventium usu recte aestimando. (In salium usu
nimis longus esse videtur doctiss. Auctor.) De Pe-
ruviano cortice et medicinis illi substituendis. De
quartanis febribus curandis. Ad eas clysteres Kaem-
phana methodo administratos mire valere, nec non
mercurialia. De opii ad malignas febres intermit-
tentes curandas usu. Ab intermittentibus febribus p. 167.
ad continuas transitus est. Primum variae defini-
tiones exhibentur, deinde de duratione harum fe-
brium agitur. De malis harum febrium sympto-
matibus, earumque malignitate. Febres malignas
ad nervosas omnes pertinere. De vario febrium
continuarum exitu, crisi-
bus crisi-
sumque signis. De
criticorum dierum recta aestimatione, et de absces-
sibus febrium. De symptomatibus, ex quibus pe-
riculum morbi colligitur. De curatione febrium
continuarum generalia quaedam, venæsectio quan-
do indicetur. De euacuantibus, emeticis purgan-
tibusque recte adhibendis. De refrigerantibus. Et
lactentibus pueris acida, et mineralia dari posse. De
potu aegrotantium et oxymelide. De crisi-
sum iusto
moderamine, diaeta acutarum et earum symptoma-
tibus maxime vrgentibus moderandis. De febribus
tractandis, in quibus vires vitales languent, quo in
unico paene casu calidam medendi methodum
Noster laudat. Camphoram visâ cantharidum in
urinae vias non infringere. De corporis robore
post febres superatas restituendo. (Symptomatum
Tertiae Decad. Suppl. III. Kk ta.

tamen, post superatas febres rebelles fugientium, oedematis pedum, hydropis, diuturni languoris, aliorumque nulla mentio iniecta est.)

p. 274. *De diaria febre. De simplici synochō, eiusque variis complicationibus. De crusta sanguinis inflammatoria.* Aegros, in quorum sanguine talis crusta obseruatur, sanguinis missionem semper facilius ferre; alia tamen simul signa, quae sanguinis missionem indicant, aestimanda esse. De synochi curationibus. Balneorum in febribus curandis vsum nimis negligi.

p. 292. *De biliosis febribus, signisque bilis in primis viis haerentis, illiusque, quae sanguinem infecit. De epidemicis febribus biliosis, in calidis inprimis regionibus grassantibus. De biliosa inflammatione a vera recte distinguenda. De variis febribus ad biliosas referendis, inprimis de febre flaua Americana.*

Salem ammoniacum ad bilem praeparandam, vt facilius educi possit, diarrhoea praesertim bilem non educente praesente, inprimis conuenire. (Nos tartari cremorem cum sale mirabili ex aqua coctum eum in finem cum successu dare consueuimus.) De viis, per quas bilis educenda est, recte aestimandis. Signa bilis in primis viis collectae inprimis recte aestimanda esse; saepius enim euenire, vt aut spasmi, aut infarctus vasorum ventriculi in febribus per se non biliosis biliosae colluiei praesentis symptomata simulent. De cortice Peruuiano in his febribus administrando, venae sectione, diaeta, cet.

p. 330. *De putridis febribus. Putredinis aut in primis viis, aut in sanguine latentis distinctio. Symptomata, signa, duratio putridarum febrium. De larvatis febribus putridis, neruosas febres praesertim simulantibus. De prognosi harum febrium et de earum complicatione cum inflammationibus viscerum occultis, biliosa colluie, pituita, dysenteria,*

cran-

exanthematibus, intermittentibus febribus, febribus nervosis malignis, vermibus, caet. Extispicia, in quibus inprimis de frequentibus suppurationibus harum febrium agitur.

De emeticorum et purgantium in his febribus usu. Inprimis autem harum medicinarum usum ita moderandum esse, ne noxae ex iis accendantur. De potibus ad febres putridas acidis. (Nos in febribus putridis subinde insigni cum usu cerevisiam tenuem aegris copiose dedimus recenter paratam et maxime fermentantem.) De Peruviano cortice in pulveris forma inprimis adhibendo. (Nos frigidum infusum ad Clⁱ PERCIVAL mentem paratum dare consuevimus, quum pulvis saepe in ventriculo molestias creet.) De mineralibus acidis. Vinum virum imbecillitate summa existente, optimam medicinam esse. De aliis medicinis putredini aduersis simulque vires instaurantibus. De vesicatoriis emplastris adhibendis.

Occultas inflammationes in putridis febribus quo modo tractare expediat, et de aliorum symptomatum urgentium iusto moderamine. De balneorum et ad has febres, periculo vitae summo existente, usu. De his, quae talibus febribus epidemice grassantibus agenda sunt. De fixo aëre.

De nervosis febribus. Earum tres species noster p. 403. constituit, *lentam, acutam et malignam.*

De febre lenta nervosa primum agitur, eiusque symptomata causaeque bene enumerantur. Curatio huius febris. Leuia emetica in initiis semper danda esse, postea ipecacuanham aut tartarum emeticum parvis dosibus insignem vtilitatem asserre. De vesicatoriis emplastris in his febribus copiose adhibendis camphoram etiam prodesse, non tamen sudore excitato morbum profligari, qui omnibus

copiosis excretionibus intenditur. De moschi vi,
et excretionibus nimis in his febribus moderanda.

P. 436. *De rheumaticis febribus et rheumatismis generatim* nouo capite agitur. Rheumatismi essentiam in humorum serosorum aut lymphaticorum stagnatione positam esse. Rheumatismus fixus, vagus quomodo distinguendus sit. De symptomatibus et rheumatismo interno. De rheumatica febre. Eius indolem aut mere inflammatoriam, aut biliosam, aut catarrhalem, aut putridam esse. Historia harum specierum.

P. 450. De chronicis rheumatismis, eorumque inflammatione praegressa, suppurationibus. Rheumaticam materiam variam esse, catarrhalem, miliarem, scorbuticam, veneream, cancrasam, scabiosam, scrofulasam, verminosam. De variis rheumatismi, pro variis locis, quae occupat, nominibus. De phthisi ex psoae musculi inflammatione et suppuratione. De ischiadico malo et morbi specie in huius morbi curatione recte aestimanda. De ischiade nervosa.

P. 472. *COTVNII.* Proximam rheumatismorum causam in inflammatoria stagnatione humorum in lymphaticis vasis, membranis musculosis, (musculorum tendines inuestientibus) nervorum vaginis et in ligamentis articularum contentorum positam esse. Subinde et corrosiuam quandam materiem nervos immediate irritare.

De causis rheumatismorum et de differentia inter rheumatismum et arthritidem. Signa, quibus huius morbi inter se distinguuntur, bene tradita sunt.

De curandis rheumatismis. Rheumaticam febrem eodem modo, vt inflammatoria, tractandam esse. De hirudinibus ipsi loco in rheumatismo affecto applicandis. Nitrum copiose datum optimam ad rheumatismum inflammatorium medicinam esse. (Nos salem ammoniacum cum nitro remixtum

mixtum insigni cum successu in eodem morbo copiose saepius exhibuimus.) Tartarum denique emeticum paruis dosibus datum insignes effectus praestare.

De doloribus externe per emollientes fatus leniendis. Opium caute exhibendum, taxandosque Anglos esse, qui hanc medicinam sine ullo paene discrimine exhibent. DOWERI vero puluerem utilissimum esse. De doloribus summis aegrorum lenandis ac de emetica medicina, dolores optime, biliosa causa existente, leuante. Febrem rheumaticam pituitosam longam lente resoluentium medicinarum et vesicatoriorum usum requirere.

Derheumatismorum retrogradorum medicinis. p. 497.
Calidas plures commendat, quod probare nos haud facile possumus, quum haec retrograda materies inflammationem in parte, quam occupat, excitet, antiphlogisticis, aestum delentibus medicinis et vesicatoriis propellendam. De aconiti extracto, aliisque ad frigidos rheumatismos medicinis.

A calidis rheumatismis ad frigidos transitus est. De venae sectione, ptisanis diluentibus resoluentibus copiose bibendis, aliisque ad eos medicinis. De guaiaco in hoc morbo caute adhibendo. In externis ad frigidos rheumatismos medicinis cantharidum tinctura, vapores resoluentes varii, moruae, thermarum usus, scarificationes etc. inprimis commendantur. Ad immanes dolores leniendos aquam frigidam externe loco dolenti applicatam maxime conferre. Tandem COTVNNII medendi methodus breuiter enarratur.

Libro bono et multifariam rerum utilium copiam continenti formulae medicamentorum 144 additae sunt, omnes paene bonae et efficaces.

XXIII.

Geschichte der Wissenschaften in der Mark Brandenburg, besonders der Arzneywissenschaft, von den ältesten Zeiten bis zu Ende des sechzehnten Jahrhunderts; in welcher zugleich die Gedächtnismünzen berühmter Aerzte, welche in diesem Zeitraum in der Mark gelebt haben, beschrieben werden, von D. I. C. W. MOEHSSEN. Berlin, bey Decker 1781. 3 Alph. 4 Bogen. in 4to. nebst drey Kupfertafeln.

Eidem libro et alius titulus additus est:

Beschreibung einer berlinischen Medaillensammlung, die vorzüglich aus Gedächtnismünzen berühmter Aerzte besteht, nebst einer Geschichte der Wissenschaften in der Mark Brandenburg, besonders der Arzneywissenschaft. —

i. e.

Scientiarum, inprimis medicinae, ab antiquissimis temporibus usque ad saeculum XVI. in Marchia Brandenburgica historia, in qua simul numismata in honorem celebriorum medicorum, qui his temporibus in Marchia Brandenburgica vixerunt, describuntur, Auctore I. C. W. MOEHSSEN.

Hoc egregio omnibus plane modis, diligentissime et sagacissimo ingenio elaborato opere partim politica Marchiae Brandenburgicae historia, partim et medicinae aliarumque scientiarum naturalium in vniuersa Germania historia valde illustrata est, ita vt hic liber, prae pluribus aliis, partim doctrina rerumque in eo contentarum dignitate, partim et amoenissima earum varietate emineat.

In

In varias periodos historia diuisa est, quarum prima ab antiquissimis temporibus ad annum 1144. post C. N. producitur.

Primum de religione veterum Germanorum p. 5. naturali agitur. Germanicas litteras quarto saeculo ab *Vphila*, Gothico episcopo, inuentas et ex graecis litteris emendatas esse. Terram, solem, lunam; caet. aut potius vires ex his naturalibus corporibus emanantes pro Diis coluisse. De quernorum viridescentium foliorum, visci que apud veteres Germanos dignitate, et de sacris ceremoniis, quibus viscus colligebatur. Medicos veterum Germanorum sacerdotes, viscumque ab iis ad plures morbos adhibitum fuisse. De *selagine* PLINII et *uerbena*, sacris Germanorum herbis. Diaeteticam medicinae partem veteres Germanos magis coluisse, victui duro et simplici adfuetos; in anatome et chirurgia parum expertos fuisse. De numinibus peregrinis in Germaniam per peregrinarum nationum commercia, peregrinationes Germanorum, introductis, inprimis de Isidis cultu, nouam tamen hanc religionem medicinae valde aduersam fuisse.

De religione antiquissimorum Marchiae Brandenburgicae incolarum vberius Cl. Auctor disserit. Vandalos primum, postea his expulsis Slaus Marchiam incoluisse, easque gentes Odinum coluisse, christianamque religionem ob ingentem rerum naturalium auri que quantitatem annuam, quam clerici principesque ab iis postulabant, maxime infensam fuisse. Hospitales autem, bonos fortesque viros fuisse, ac latissimum habuisse commercium, etiam fuisse in mineris metallicis liquandis et in variis metallis valde expertos.

Altera periodus ab anno 1144. ad annum 1417. producitur, primumque politica historia breuiter, postea autem terrarum status Alber-

to I. imperante traditur. Hunc Marchionem bonum virum fuisse, terras suas diligenter curantem, eo tamen imperante clericos, qui politicarum rerum curam frequenter gerebant, neglecta penitus religione, turbas varias excitasse, eoque inprimis tempore clericorum in politicis potestatem vehementer creuisse, quum omnibus paene regionibus a Carolo M. occupatis clerici praefecti essent, aliique principes principatum suum pro sancto haberent, si Romani pontificis aut episcoporum Vasalli essent, penes quos omnis fere et in politicis potestas erat. Nobiles etiam bello rapinisque adfuetos multum eo tempore contulisse ad scientiarum incrementa praefocanda, hisque inprimis bellis agriculturam commerciumque potenter impedita fuisse, ad has turbas vero Romanos pontifices multum contulisse. Monasteriorum his temporibus in Marchia institutorum catalogus exhibetur.

P. 155. Scholas ad iuuentutem instituendam Slavi num habuerint incertum, christianas vero scholas a Carolo M. temporibus in Germania institutas esse. In Marchia inprimis in monasteriis episcopatibusque instituendis, ad iuuentutem publicis scholis instituendam respectum esse, scholarum vero status quam malus sub monachorum auspiciis fuerit, quantumque ipsa hac publica institutione ad augendam omnis generis superstitionem praestitum fuerit, Ill. Auctor ex exemplis fuse docet.

P. 164. Nunc ea, quae ad veram horum temporum doctrinam speciatim pertinent, exponuntur, docti homines, inprimis autem chronicorum scriptores, memorantur, qui his temporibus inclaruerunt. De PVLKAWAE Chronico, ex quo varia ad historiam marchionum Brandenburgicorum pertinentia illustrantur.

De bibliothecis horum temporum publicis, ad quas instruendas plurimum pecuniae a principibus datum est; has vero praeter missalia, caet. parum continuasse.

De Othone IV. Astrologiae valde dedito. Ca-
rolum IV. vero Romanorum Imperatorem, doctissi-
mum inter omnes sui temporis virum, ad scientias
augendas plurimum contulisse, plures in Mar-
chiam homines doctos vocasse, plurimosque stu-
diosos, vt in Pragensi Academia litteris operam da-
rent, commouisse. Commercia ab eo restituta ve-
gete floruisse. De monetis his temporibus vsita-
tis plura exponuntur lectur dignissima, monetarum-
que variae species quid his temporibus valuerint,
fide traditur.

Nunc ad medicam historiam propius accedit p. 256.
Cl. Auctor. Medicinam in initiis paene omnem pe-
nes clericos christianos, et admodum superstitiosam
fuisse. Pestem in hac periodo dirissime et frequentissi-
me saeuisse, et ad eam partim hominum summam
incuriam immunditiemque, partim et clericorum
auctoritatem contulisse, qui tales morbos a Deo ad
nequitiam hominum puniendam immisos adeoque
nulla plane cura auertendos esse putabant. Et
hoc modo pestem latissime propagatam esse, quod
ea infecti ad Sanctorum altaria delubraque confu-
gerent, hocque modo morbum in sanos propaga-
rent. Annorum, quibus pestilentia saeuuit, catalo-
gus exhibetur. Magnam etiam stragem febres pu-
tridae et petechiales his temporibus ediderunt,
primumque Venetiis, et in aliis Italiae maritimis re-
gionibus, laudabili modo de peste auertenda cogi-
tatum esse. Prodigia etiam varia a clericis, vt opes
suas augerent, diuulgata nunciataque multum ad
hos morbos frequentiores reddendos contulisse, et
superstitionem vulgi in immensum auxisse.

De infirmariis in Marchia per equites ordinis S. Ioannis Hierosolymitani institutis, vt in terram sanctam peregrinantes iis refocillarentur. De nosocomiis ad spiritum sanctum, ad nosocomii Romani normam institutis. De infirmariis pro leprosis, et nosocomiis ad pestilentiam. Laneas vestes, immunditiam, et carnis suillae vsum in militibus, et ciatis expeditionibus vacantibus, ad lepram disposuisse, et in Marchia his temporibus frequentissimam.

p. 283. Balnea publica ob lepram in Germania frequentem primum instituta, ex iisque clericorum opera mox religiosum quoddam institutum factum esse, ita vt et *animarum balnea* darentur. Vt et nobiles munditiei curam gererent, institutum esse, vt nullus, nisi barba derasa, lotoque diligenter corpore, in equestrem quendam ordinem recipi posset. Barbas tamen in Germania difficulter derogari potuisse, ita vt saeculo demum 13. barbitonfores instituti fuerint. Ad lepram etiam balnea valde laudata, moremque fuisse, vt et omnes, priusquam matrimonium contraherent, balneo vterentur. Monachos vero balneorum taedium mox cepisse, quum iis morbi contagiosi in eos frequenter propagarentur, eamque ob causam *balneatores* institutos esse.

Chirurgiam eo tempore, licet plurima bella gererentur, in Germania paene nullam fuisse, medicosque parcos, qui bellicis expeditionibus intererant, ducum tantum nobiliorumque valetudinem curasse, et cum aliis militibus armis pugnasse.

Quum *barbitonfores* necessarii demum euaderent, his chirurgia simul demandata est, eorum vero artificium eo tempore pro turpi et ingenuo homini indigno habitum eam forte ob causam est, quod Slaui vt plurimum, qui ab omnibus opificum societatibus sedulo arcebantur, ad barbae tonsuram adhibe-

adhiberentur. Hoc modo potissimum omne chirurgiae studium praefocatum esse, et licet barbitonfores a WENCESLAO, Rom. Imperatore, privilegiis amplissimis ornarentur, haec tamen ad hominum praeiudicia extinguenda parum valuisse.

Nunc ad *chirurgiae historiam* transitus est. Sa. p. 294. Iernitanam scholam inprimis ad chirurgiam in Germania amplificandam contulisse, omnesque in Chirurgia magistros eo tempore Parisiis, Salerni, aut Bononiae creatos esse, ita tamen, ut in chirurgos *physicos* et *vulgares* dividerentur, quorum illi medicinam et chirurgiam simul, hi vero chirurgiam tantum exercerent.

Chirurgorum etiam in Gallia ordini tonfores adscripti erant, qui pariter chirurgiam exercebant, et 1301 iam cum medicis chirurgis rixas movebant. In Germania partim tales chirurgiani exercebant, qui eam in exteris academiis didicerant. partim et a principibus speciali ad eam privilegio donati.

Tertia periodus ab anno 1417 ad annum 1499 est. FRIDERICI I. et II ALBERTI et IOANNIS laudes. De clericis et doctis in hac periodo viris, ex equestri ordine iurisconsultis, et medicis. Archiattrorum simul Brandenburgicorum hoc tempore illustrium vita enarratur. De SIMONE PISTORIO, academiae Francofurtanae fundatore.

Officinarum pharmaceuticarum in Germania p. 372. historia; primaeque litterae, per quas officinis pharmaceuticis Berolini immunitates quaedam concessae sunt. Officinas pharmaceuticas in Germania ad normam earum, quae Neapoli et in Sicilia erant, instructas esse. Primam officinam pharmaceuticam Halae Saxon. 1493. Berolini autem 1488. instructam et privilegio donatam esse. Finem huic periodo

periodo varia ad rem monetariam pertinentia faciunt.

- P. 385. Quarta periodus vsque ad annum 1598 extenditur, praemissaque introductione de scientiarum in hac periodo statu, et quantum Francofurtensis academia ad eas contulerit, agitur. Plures tamen in peregrinis academiis medicinae studuisse, imprimis Basileae.

De praeiudiciis et erroribus Germanorum Saeculo XVI. vberius agitur. Haec in astrologiae studio, rerum magicarum amore pariter odioque, et in alchemia imprimis sita fuisse. De connubiis, quibus medicina eo tempore cum astrologia coniuncta erat, de astrologico furore, qui eo tempore paene omnes inuasit, et de germanorum principum erga astrologiam amore plura exempla, eaque satis mira lepidaque proponuntur. De professoribus astrologiae academicis, eorumque summo applausu, immascescente inprimis in Germania Paracelsistarum secta.

- P. 421. De calendariis medicis cum variis signis, et de calendariis futurarum rerum euentus praesagientibus. Calendarium Romanum STOEFLERI ab anno 1518. primum astrologicam medicinam continentem fuisse; dari vero et alia calendaria ante hoc tempus impressa. Hoc inprimis plebem in maximam admirationem raptam esse, quod haec calendaria certos solis et lunae eclipsium dies indicarent, hocque modo et fidem aliis in iis contentis vaticiniis habitam esse. De STIEFELIO mundi vniuersi interitum praesagiente sat lepida historia.

De magis et a diabolo obsessis, deque superstitionis in medicinam influxu. Hoc inprimis saeculo rerum magicarum fidem maximam fuisse, magicisque vnguents phantasiam tali modo turbatam esse, vt, sopore iis praeternaturali inducto, eo durante ipsi,

ipsi, qui talibus vnguentis vsi erant, cum diabolo commercium alere existimarent.

De IOACHIMO I. bono principe, scientias amante, et IOANNE TRITHEMIO, viro doctissimo; de archiatri principis electoris, eorumque salariis, deque variarum rerum eo tempore vilissimis pretiis.

De IOACHIMO II. principe electore, et scientiarum, eo imperante, statu. De variis hominum hoc tempore quoad vestimenta consuetudinibus, foetibus monstrosis, magicis processibus, deque diabolo in homines hoc tempore imputata potentia. Rerum magicarum fides quare post reformationem a LVTHERO susceptam increuerit. De LIPOLDO, Iudaeo, rei monetariae Berolinensis praefecto, eiusque, quum pro mago haberetur, supplicio, quo inprimis euenit, vt omnes Iudaei ex terris Brandenburgicis modo sat violento expellerentur.

IOACHIMI II. archiattrorum vitae vltcrius enar- p. 539.
rantur, imperiumque IOANNIS GEORGII, principis electoris. De archiatri eius, inprimis LEONHARDO THVRNEISSERO, alchymico celeberrimo. De primo Berolinensi physico, MATTHAEO FLACCO.

Tabulae aeneae, a IO. KRÜGERO eleganter sculptae, numismata in honorem *medicorum excussa continent.*

XXIV.

D. HENRICI FRIDERICI DELII aduersaria argumenti physico - medici. Erlangae, apud Wolsfg. Walther. Fasc. I. II. et III. a 1778 vsque ad 1783.

Instituti rationem III. Auctor his exposuit: „Visum est nuper speciminibus nonnullis academicis dicare plures schedulas, quibus subseciuas quasdam meditationes et annotationes, et in recitationibus

nibus academicis passim relatas, ne memoriae plane exciderent, consignaueram. Has, ne plane perirent, in aliquem ordinem redegi, et secundum partes medicinae principales et ministras distribui. Placuit hoc institutum medicinae candidatis, ita ut sibi eligerent vnam post alteram chartularum harum, et aduersariorum collectionem, quam propositis interdum aliis, e cathedra eo magis defenderent, quo magis varia in iis ex vniuersa medicinae et naturae scientia continebantur, quae satis largam disputandi et colloquendi et vberius meditandi materiam subministrarent.,. Tres priores collectiones ab *Antonio Statio Müllero*, *Hermanno Leuino Smittian*, et *Ioanne Alexandro Roth*, in altero autem volumine contentae a *Ioanne Christiano Strebel*, *Leone Samuele Hassfurther*, *Casp. Christian. Albert. Gresselio*, et ab *Henr. El. Othone Wagnero* defensae sunt, quae omnes, quum ante annum 1780. et hoc anno iam editae sint, excerpere haud lubet.

Tertium autem volumen anno 1783. editum *Fr. Leber. Eisenbergii* dissertationem initia medicinae extemporaneae et domesticae cum aduersariis quibusdam chemicis continentem exhibet. De consilio curationum subito, et in ipsa arena capiendo, et de noxis ex protractis nimis curationibus, morborumque sublationibus differitur, morbique, qui praesentaneum auxilium requirunt, exponuntur. *Repletionis* et *inanitionis* terminos non sine ratione in medicinam introductos esse. (Hanc theoriam tamen, in qua omnia ad has causas proximas referebantur, curationi morborum praesentanea auxilia requirentium vehementer obstitisse putamus, quum et hoc accedat, quod *deplere* quidem facile sit, *replere* vero in angusto temporis spatio difficile.) De *συναγία* mediorum, deque auxilio iis, qui

qui subitanea quadam vi vitam amisisse visi sunt, statim ferendo.

Nunc *chemica* quaedam sequuntur. Aërem fixum et in carbonibus esse. De vaporibus medicamentorum forma. In omnibus acidis salibus et alcali iam exsistere, tartaro id probante. Resinae elasticae speciem ex visci baccis, ex quibus gluten ad aues capiendas paratur, parari posse.

Meditationes quaedam in medicinae uniuersae partes a Conrado Bawier defensae sunt. Primum de medicina in genere, et de historia eius litteraria agitur. *Sextum Empiricum* multum tamen et theoriae habuisse.

Chemicis quibusdam traditis, ad physiologica transitus est. De sanguine phlogiston resorbente et exturbante. De venereo aestu temperando, consensu partium corporis humani, caet.

Exanthemata num a vermibus sint. De capitis dolore, podagra, variolis, hypochondriaco malo, colicis rite distinguendis, et podagrica materia in corpore oberrante tractanda.

Diaeteticis quibusdam expositis, pharmaceutica quaedam sequuntur. De menthae virtute antaphrodisiaca, radice lapathi virtute ad cutaneos morbos, theriaca, et confectione de hyacintho (celeberrimo olim SYLVII affeclis medicamento) minime indiscriminatim vendenda.

In chirurgicis de *albis tumoribus* agitur, panno laneo asperiori frictione et inuolutione tractandis. De internis ad oculorum morbos medicinis.

Observationes et propositiones quasdam medico chirurgicas cum aduersariis nonnullis chemicis defendit
LEONH. MICH. KAPP.

De *hydropicis tumoribus* exempla proponuntur. De aqua inter cutem diureticis hoc modo euacuata,

ta, ut aqua ulcere in pedibus orto efflueret. Ad pedum tumorem residuum vapores spiritus vini accensi utiles fuere. Tandem vero aeger, eodem morbo redeunte, neglecto medicamentorum usu, suffocatus est. Involuntarium urinae stillicidium in hydropicis post diureticorum usum exortum morbum sanasse, exemplis quibusdam probatur. De diureticorum medicamentorum ex regno vegetabili, cum aqua ostracodermatum feruida digestorum, cui aquae post refrigerium vini boni quantitas adiicitur, usu egregio.

Fracturae tibiae grauis et fibulae cariei casus exponuntur. De femoris tumore grandi suppurato. Vir quidam bolum satis magnum carnis bovinæ fumo induratae deuorauit, indeque deglutionis difficultatem passus est, quae frictione sanabatur, manifesto indicio, musculares oesophagi fibras a bolo grandi nimis distensas, paralyti quaedam a nimio extensione affectas, eoque modo et vicinas partes compressas esse.

In *chirurgicis propositionibus* de mammarum nodis, tumoribus, inflammationibus, inprimis agitur. Nodos emplastro de ammoniaco FORESTI optime solui, inprimis si mamma panno laneo contegatur.

In *chemicis aduersariis* de sacchari lactis variis proprietatibus, pro vario, quo parari solet, modo, varia proponuntur. De naphtis, sodae sae, salibus plantarum alcalinis fixis, spiritu vini gallico, pyridibus stanneis in pharmacopolarum officinis, sulphuris acido, nitri spiritu, caustico alcali. Dissertationi utilis tabula adnexa est salium mediorum, quoad partes eorum constitutivas.

De gratiola eiusque usu praesertim chirurgico cum corollariis nonnullis physico-chemicis dissertationem Io. A. S. Zobel defendit. Primum gratiolae ad internos morbos, inprimis a pituita ortos, usus exponitur,

ponitur, postea vero proprietates plantae, eiusque chemica analysis vberius traduntur. Pluribus de ipso exemplis demonstratur, gratiolae extractum interne adhibitum ad vlcera antiqua, sordida, rebellia, plurimum valere.

De affectibus arthriticis quarta in hoc fasciculo contenta dissertatio est, a G. S. Tries defensa, cui *aduersaria quaedam chemica, praecipue circa acidum spathi*, adnexa sunt. Causam materialem noxiam in arthriticis affectibus in liquidis et in lymphae inspissatione sitam esse. De differentia inter arthritidem internam et externam statuenda; arthritidem vero a podagra non differre, nisi in eo, quod podagrica materies magis fixa, arthritica vero tenerior sit. Rheumatismum etiam valde ad arthritidem accedere. De tumoribus arthriticis et arthritidis speciebus aliis. De sede arthritidis, variis eius formis, duratione. De febrili materia ad articulos delata, arthritidem simulante, deque vlcerosa arthriticorum lassitudine. De therapia arthritidis, naturaliumque thermarum ad eam usu. Quibus medicinis retrogradae arthritidi succurrere conueniat.

De spathi acido, vasa, per quae destillatur, et in quibus asseruatur, vitrea corrodente. Hoc spathi acidum verum salis communis acidum esse concentratissimum et maxime corrosiuum, quod ex eo praecipue patet, quod idem illud, addito nitri spiritu purissimo, aquam regiam constituat et aurum soluat. Ipsum etiam salis communis acidum vitra corrodere ex exemplis probatur. Crystallos hoc acidum in medium sal mutatum cubicas exhibere. Finem dissertationi aduersaria quaedam chemica imponunt.

Toti operi indices copiosi indexque scriptorum ab Ill. Auctore conscriptorum additus est.

XXV.

Abhandlung über die Nerven und deren Krankheiten
 von Herrn TISSOT, Teutsch herausgegeben von
 JOHANN CHRISTIAN GOTTLIEB ACKERMANN.
 Leipzig. 1781 - 1782. 3 Bände in 8.

i. e.

TISSOTI de nervis eorumque morbis tractatio
 e Gallico versa a IO. CH. G. ACKERMANN.

Quum hic vtilissimus liber iam in omnium manibus versetur, non est, quod libri argumentum prolixè recenseamus. Eorum, quae Editor adiecit, mentionem iniecisse sufficiet.

Tom. I. Irritabilitatem animalium sanguine calido praep. 308. ditorum et post mortem, capite rescisso, longe perdurare. Vidit inprimis editor anates capite rescisso volasse, cucurrisse, caet. Similia phaenomena in columbis, arteriis carotidibus rescissis, observari.

Medullae dorsalis laesiones, inprimis in caudis animalium contentae, non semper mortem inferre. Caudae animalium, catorum, caet. adeo resectionem mortem his animalibus nunquam intulisse.

T. II. Neruorum morbos, epidemicis morbis grassantibus, frequentes inde pendere, quod epidemicum contagium a corpore susceptum et non satis evolutum neruos petat, eosque irritet, subinde et infarctus vasorum viscerum infimi ventris, hisque neruorum morbos producat. Maniam febris expertem, vnus tantum vici incolas crebro inuadentem, Cl. editor observauit.

p. 89. Morbos inferiorum articulorum ex grauiditate oriundos paene omnes a sanguinis regressu ad cor impedito pendere.

p. 191. Vidit Cl. editor vnus duorum granorum pondus habentis purgantis pilulae vsu infantem trium annorum

annorum necatum esse. In adultis dimidia talis
pilulae pars intensissimam purgationem mouit.

De surarum spasmo diarrhoeas vehementissimas p. 193.
excipiente exempla. Dolorem huius spasmi inef-
fabilem paene esse.

Mercurius dulcis martialis *Hartmanni* conuul- p. 199.
siones neruorum in infantibus, quibus ad atrophiam
datus est, excitauit.

Mortem in iis, qui sepulcra diu reclusa aliaque p. 332.
loca subterranea petunt, saepe a timore pendere ex
exemplis probatur.

Venereum miasma difficulter, vbi, mercurio p. 353.
maloque regimine inprimis conferentibus, tabem
excitauerit, debellari posse. Quae tali in casu me-
dico incumbant.

De grauidarum vomitu singulare exemplum. P. 458.
Vomitus a primo conceptionis die vsque ad partus
diem sine vlla intermissione perseuerans, hora XI.
antemeridiana semper remisit, ita vt grauida post
meridiem maxime tolerabilem vitam ageret.

Morbidae materiae post miliarem putridam fe- p. 500.
brem ad humeri regionem translatae mortemque
producentis historia.

Cephalalgiae ex febris intermittens metastasi p. 509.
lethalis historia.

De lactea vrina infantum febribus inprimis exp. 463.
atrophia, nec non febribus pituitosis laborantium.
Periculum vitae hoc symptoma minari.

Paralyseos perfectae ex omni parte a materia p. 552.
tinae retrograda ortae historia. Medicamenta
morbo aduersa immensa paene quantitate, aegro iam
pro desperato habito, adhibita sunt. Camphorae
drachma huic octo annorum puero data ne pulsum
quidem mutauit.

De scutorum stomachicorum irritantium vtli- p. 587.
tate.

- p. 645. De arnicae viribus ad neruorum morbos plura Cl. editor adiecit.
- p. 667. De lactis sero parando prolixè editor agit, pluresque, vt optime paretur, cautelas adiecit. De insigni inter serum lactis coctum crudumque differentia. Coctum intensius purgare et diu adhibitum longe magis debilitare.
- p. 715. Electricitatem in paralyfi sine vllò effectu applicuit Cl. Auctor.
- T. III. Plurima Cl. editoris additamenta ad tomum III sunt, in quo epilepsia, catalepsis, hemicrania aliique cerebri morbi pertractantur.
- p. 5. De signis epilepsiae diagnosticis varia.
- p. 7. Linguae insignis ex epileptico insultu laesionis exemplum.
Sanguinis suffusiones tunc inprimis post epilepticos insultus oriri, vbi aegri, durante insultu, nimis vehementer continentur.
- p. 18. De vesicae vrinariae in epilepticis spasms.
De epilepticis insultibus a vehemèti quadam causa excitatis, non perdurantibus. Plures tales casus adferuntur.
De causis epilepsiae varia Cl. editor, plura inprimis exempla epilepsiae a matre foetui communicatae inseruit.
- p. 42. Ad infantum epilepsiam producendam cibos viscidos inprimis valere ex exemplis probatur.
- p. 52. De animi affectibus maxime ad epilepsiam facientibus.
- p. 61. Solani tuberosi radices ad epilepsiam puero- rum inprimis conferre. Vermes num semper epilepsiam producant. Subinde in pueris epilepsia de- mortuis lumbricos in vermiformi coeci intestini processu inuenit.
De epilepsia ex matrimonio denegato in viris orta, de eadem in virginibus ex veneris desiderio
et

et ex varia irritatione partium verendarum, a fluo-
ris albi maligni materie, vermibus, caet. orta.

Sympatheticarum epilepsiarum varia exempla
proferuntur. Plurima etiam circa epilepsiae causas
Cl. editor profert.

De herpetum acrimonia epilepticos insultusp. 143.
producente.

Epilepticorum insultuum subito ingruentium
exemplum.

De medicinis ad epilepsiam plurima adferuntur
a Cl. editore. Catalogus inprimis specificarum ad
epilepsiam medicinarum ab editore valde dilata-
tus est.

Copiosae etiam annotationes Cl. editoris ad ca. p. 412.
put de catalepsi sunt, non quidem proprias obser-
vationes continentes, verum plurimas ex aliis scri-
ptoribus, inprimis ex DELII libro, depromptas.

Hemicraniae ex arthritica materie ortae variap. 509.
a Cl. editore exempla proferuntur. Argumentum
etiam TISSOTI ex FORDYCE libro de hemicrania
valde illustratur. De sinuum frontaliu morbis
hemicraniam simulantibus.

De cerebri morbis anomalis, inprimis de cere-p. 595.
bri hydrope, quae tractatio additamentis edito-
ris ex LUDWIGII, WATSONI, caet. tractationibus
plurimum illustrata est. De morbis ex secalis cor-
nuti vsu, inprimis de morbo spasmodico conuulsi-
vo vago, quae tractatio ex Cl. TAYBE praeclaro
libro aliisque paene omnibus, in Germania inprimis
editis, quos TISSOTVS non legerat, maxime ab
editore aucta est.

XXVI.

ANTONII DE HAEN quondam S. C. R. Apostol. Maiestat. Consiliarii et Archiatri ac Med. in alma et antiquissima Vindobonensi Vniuersit. Prof. primar. cet. tomus tertius, Rationis medendi continuatae seu operum posthumorum volumen I. collegit ediditque MAXIMIL. STOLL, S. C. R. Apostol. Maieft. Consil. in eademque Vniuers. Prof. prax. P. O. Viennae Austriae sumt. Rud. Graeffer 1779. 8. 469. pagg.

Cum grata bonorum virorum memoria posteris esse debeat, tum vel maxime laudandum eorum studium est, qui de operibus ab interitu vindicandis cogitant. Non inutilem ergo operam infumfit Cl. STOLL, cum HAENIS, summi viri, reliquias cum lectoribus communicaret, quae etsi non satis cultae et comtae foras prodeunt, continent tamen non pauca scitu et memoratu digna. Absolvitur liber sex sectionibus. In

p. 1 - Sect. I. continetur *casuum variorum decas*. Pos-
138. sunt istae observationes iuniores medicos docere, quomodo visa rite ac breuiter literis consignare, causas et effecta morbi ex cadaueribus eruere debeant, sed adeo breues et concisae sunt, vt vix ac ne vix quidem hinc inde flosculi quidam excerpti queant.

p. 139 - Sect. II. *Aphorismi de diagnosi et prognosi in acu-*
226. *tis et Hippocraticae circa urinas doctrinae compendium*. Vfus erat b. HAENIVS hoc compendio ad hanc semiotices partem non vltimam auditoribus
p. 147 - explicandam. Nam in *cap. 1.* reperiuntur quaedam
153. generalia, *cap. 2.* axiomata BOERHAAVII §. 941. percensentur perspicue ac docte, exemplo virginis Larissae

Lariffcae HIPPOCR. confirmantur; *cap. 3. docetur, Coum senem pulsum non poſthabuiſſe; cap. 4. urinae ſigna memorantur; cap. 5. vero alia de urinis et metaſtaſibus, cuius continuatio, de metaſtaſi inſcribitur, cap. 6. continetur, item cap. 7. proſecutio de urinis ſubiicitur, at vero cap. 8. de urina rubra cum ſedimento lateritio; cap. 9. de urinis, maxime furfuraceis et ſquamofis etc. cap. 10. de urina, et quidem de urina crocea, viridi, nigra; cap. 11. de urina nigra, et cap. 12. de urina pingui et oleoſa, agitur, ſubdito textu Hippocratico. Iam incipit cap. 13. quod de reſpiratione inſcribitur, et cap. 14. iterum de morbis ſyſtematis urinarum, nec non cap. 15. proſecutio theſum diagnoſticarum circa ſyſtema urinoſum breuibus adducitur. (Laudamus quidem HAENII ſtudium, ſignorum doctrinam HIPPOCRATI ſuperſtructuram audientibus proponendi, ſed miramur etiam, quod nec omnia, quae in febris acutis incidunt, memorabilia vberius memorauit, nec ea, quae ad urinam ſpectant, ordine magis lucido collocauit. Poterant enim vtraque, et breuitas orationis, et materiae explicandae vbertas, bene inter ſe iungi, id quod in *Semiotice* Cl. GRVNERI magis reperiſſe videmur.) Sequitur iam*

Sect. III. IV. V. eaeque omnium lectu digniſſi P. 227-
mae, *hiſtoria morborum, praecipue variolarum an. 268.*
1744. et 1745. *Hagae-Batauorum obſeruatarum.*
Graſſabantur an. 1744. *effloreſcentiae longe lateque* P. 229.
diuagantes contagio communicatae, quarum prima
erat *rubedo vniuerſalis*, brachia ad humeros uſque,
collum, faciem, ventrem ac lumbos, rarius pedes,
occupans, cum leui febricula; altera ſe manifeſta-
bat *rubro circulo* breui diſparente; tertia *punctulis* P. 230.
minimis ruberrimis, ſenſim in milii grani molem au-
ctis; quarta a *ſcabie* propius abeſſe viſa eſt, quia P. 231.
plures menſes ſubſtitit, et puſtulas lymphae plenas,

- iterum iterumque renatas, ostendit. Auxilio fuerunt vnguentum caeruleum et fumus sulphuris, panno molli laneo exceptus partibusque superhabitus. Insecutae sunt *variolae consuetas epidemicae*, quae bene quidem describuntur ac cum fructu legi possunt, sed noua hodie amplius non sunt. In
- p. 233- 268. Sect. IV. agitur de *tussi conuulsiva puerorum* finiente a. 1746. et initio 1747. *Hagae-Batauorum obseruata*. Fragmenta potius sunt, quam perfectae obseruationes. Purgantia et vnguenta adhibenda HAENIVS putauit.
- p. 289- 362. Sect. V. completitur *historiam medicam a. 1747 et 1748. Hagae-Batauorum conscripta*. Potiores
- p. 290. morbi erant anno quouis sollemnes, *febris quaedam singularis*, qua languescunt homines, debiliores fiunt, minus appetunt, dormiunt inquietius, leues sentiunt horripilationes, et subsequentes calores, capitis grauitatem, et nauseas leuiore; dysenteria
- p. 338. non contagiosa, angina, morbilli et febris scarlatina cet. vnde *Haenianum* ingenium et obseruandi studium satis elucet. Clausulam operi imponit
- p. 363- 469. Sect. VI. *Dissertatio de colica pistonum*, olim ab auctore edita, nunc vero multis in locis ab eodem auctore correctae et casibus aegrorum ineditis locupletata. Non vltimum locum inter libellos, qui in *colica pistonum* versantur, haec HAENII commentatio obtinet, primum edita Hagae Bat. 1745. iam hinc inde auctior facta. Adiectae nunc demum in calce
- p. 431- 464. sunt *historiae nouem aegrorum hoc morbo decumbentium*, quibus mirum in modum confirmantur ea, quae HAENIVS in libro suo dixerat. Finit opusculum *fragmentum animaduersionum in doctiss. GRASHUISII tentamen de colica pistonum*, quo potissimum causa proxima, *abrasio muci enterici vel etiam ipsius membranae villosae*, argumentis haud leuidentibus refellitur. Haecenus illae HAENII reliquiae. Plures

res nondum in lucem prodierunt, etsi eas Cl. editor spoponderat.

XXVII.

Voyage dans les Alpes, précédé d'un Essai sur l'histoire naturelle des environs de Geneve, par HORACE BENEDICT DE SAUSSURE, Professeur de Philosophie dans l'Académie de Geneve. Tome I. II. Neuchatel, chés Samuel Fauche, imprimeur et libraire du Roi. 8. 1780.

i. e.

Iter alpinum, praemisso tentamine historiae naturalis agri Geneuensis, auctore HORATIO BENEDICTO DE SAUSSURE.

Operis, horum studiorum amantissimo cuique dudum familiaris, seriore exhibemus recensionem, ne mentione eius plane praetermissa graviolem culpam contrahamus. Geologiae vniuersae vnde quaque lumen affundit Ill. Auctor, momentosi Alpium iugi indagationem persequens. Dolemus saltem, tardius sibi succedere volumina, quae, si ex editorum biga iam sistenda iudicare liceat, bene multa supersunt posthac addenda. Primariae editionis, forma, quam vocant, quarta, Geneuae donatae, solam hanc nostram genuinam imaginem agnoscit Auctor, Germanico idiomate donatam Bernae curauit Cl. WYTTENBACH, qui suas quasdam adnotatiunculas adpersit. Miraculorum naturae in immanibus Alpium cacuminibus oculos ferientium praegustum exhibet praefatio, summariam eorum enumerationem praemittens; rationem praeterea reddit mediorum, quorum ope tali operi aggrediendo parem se praestitit Auctor. Vellemus,

mature datam fidem liberet III. Auctor instructio-
nem itineratoris per Alpes pollicitus. Primum vo-
lumen, physiographiae ditionis Geneuensis conse-
cratum, exponit situm vrbs, naturam soli, lacus
Lemani memorabilia, cuius profunditati mensuran-
dae atque calori variis temporibus in varia profun-
ditate aestimando plurimum operae insumsit. Pergit
ad colles vicinos, conflatos stratis sabulosis maximo
et argillosis. Saxum sabulo quarzoso tenero ope
calcis vel margae conglutinato constans dicitur
Geneuensis *Molasse*; hoc ibi frequentissimum.
Iniicitur simul plantarum atque insectorum vario-
rum ibi occurrentium succincta mentio. Fusius
tractantur detrimenta montium voluendo rotun-
data, quorum magnam vim et inexhaustam varieta-
tem torrentium alpinorum inundationes in agro
Geneuensi disperferunt. Lithologiam alpinam no-
menclaturis accuratius definiendis, idoneisque cha-
racteribus illustrandis magis magisque explanare
studet Auctor, sic tractans quarzum, petrosilicem,
iaspidem, spathum scintillans, granatum, schoer-
lum, corneum, ardesiam, steatitem, nephriticum,
amiantum, asbestumque, micam, calcareum, tum
saxa plurima mixta, ceu granitem, porphyrium, saxa
lamellosa variae compositionis, saxa glandulosa ac
venosa, saxa aggregata. Sobolem vulcanicam, quo-
vsque Alpes peragrauit, nusquam deprehendit, nisi
detrimenta quaedam trahere huc velis singularia,
e longinquo forte aduecta, basaltis speciem vteun-
que adfectantia, quae ipsa tamen corneis adscribe-
re mauult Auctor. Corneum autem materiem sistere,
ex qua ignes subterranei basaltem forment, propria
dissertatione p. 165 sqq. interiecta adstruere studet.
Origini lapidum terendo rotundatorum, aliorum-
que rupium detrimentorum Cap. VI, dicatum est.
Observationibus circa hoc momentum instituendis
pluri-

plurimam opportunitatem offert Geneuensis ager. Considerando monti Saleue impenditur Cap. VII. et VIII. analysi aquae sulphuratae prope pagum Etrembieres. Montis Voironis historiam exponit C. IX. sequens autem montem Môle dictum spectat, collemque Montoux C. XI. alium porro collem Boisy C. XII. Pergit hinc C. XIII. ad montes Meillerie et St. Gingulphi, quorum historia primum volumen terminat.

Volumen II. Iuram montem praecipuumque adspectuum varietate celebre eius cacumen, la Dole, tum et lacus in hoc montium iugo occurrentes tribus capitibus persequitur. C. XVII. Rhodani eclipsin describit. Lapides lenticulares, numismalium, nummulariorum, frumentariorum, porpitarum, helictarum passim nominibus signatos ad examen reuocantur C. XVIII. duplex horum lapillo- rum genus probe distinguit Auctor, priori animal- em originem concedens, at de animalis specie, cui domicilium hoctribuendum sit, iudicium suspen- dens (ad milleporam, grauib. argumentis ductus, nuper reuocauit Ill. SCHMIDEL); alterum genus circa Rhodani deliquium reperiundum, animalis prosapiae esse prorsus negat Ill. SAUSSURE, do- cetque, ferri mineram habendum esse, distinctam tamen a BOMARII minera ferri lenticulari. Mons Iorat, inepte aliquando cum Iura monte confusus, C. XIX. perstringitur, et sequente C. XX. quod agri Geneuensis historiam absoluit, mons Sion. Reliqua huius voluminis pars summi albi Montis (*Mont- blanc*) confiniis perscrutandis consecratur. Prae- missa introductione itinerum in hunc finem institu- torum ratio exponitur. Primumque huius sectio- nis caput viam inde a Geneva ad oppidum Bonne- ville describit, II. ad oppidum Cluse pergite; III. Noui magnetometri in hac expeditione adhibiti
noti-

notitiam tradit. C. IV. iter ad oppidulum Sallenchæ persequitur, V. ad pagum Seruoz, VI. ad pagum Chamouni, opportunum locum, vnde excursions in vicina, æterna niue regentia, Sabaudorum montium cacumina instituantur. Hisce expeditionibus viam sternit Auctor egregia illustratione naturæ montium glacialium, insigniumque æternæ niuis coagulorum, in vallibus et decliuis altissimorum montium lateribus nidulantium, quæ nomine *Glaciers*, *Gletscher*, venire solent. Primum in pagum Valorfine excursum refert C. VIII. Summum inde montis Buet cacumen assecutus Auctor itineris rationem exhibet C. IX. observationum historiam C. X. Quibus duo capita accedunt, XI. de natura et structura montis Buet, XII. denique de vltioribus circa Granitem institutis observationibus. Summaria hæc vtriusque voluminis recensio argumentum suppeditare potest lectori, perspicendi, quam larga observationum atque inuentorum messis in hoc opere compingatur, quæ vero tanta est, ut, quodcumque fere caput integrum eramus reddituri, fusiores illud narrationem suo sibi iure vindicaturum esset, quam quæ instituti nostri ratione admittatur. Adfinis argumenti librum subiungimus:

XXVIII.

Description des Alpes pennines et rhétiennes; dédiée à S. M. très-chrétienne Louis XVI, Roi de France et de Navarre. Par M. T. BOURRIT, chantre de l'Eglise Cathédrale de Genève. T. I. II. à Genève, chés L. P. Bonnant, imprimeur, 1781. pagg. 285.

i. e.

M. T. BOURRIT descriptio Alpium penninarum et rhaetiarum.

Inde

Indefessi quidem Alpium pedissequi, nec pictoriae artis imperiti, at naturalis disciplinae parum gnari, subinde etiam verbosioris, ampullosi, sic nec ubique satis fidi Auctoris huius indicandam nunc opellam recensito operi aequiparasse nullo modo videri vellemus. Summariam tamen praecipuarum et plurium omnino, quam ex fronte libri expectaveris, alpinarum regionum nositiam affert, iconibusque nitidissimis, immo commentitio lepore naturam excedentibus ornatur. Prodiens Auctor e Geneua vrbe, commissus lacui Lemano eximiis vndeque oculos ferientibus adspectibus multum delectatur. Hinc fontem muriaticum Benensem petit, pedemque porro in Valesiam promouet, primum quidem in vallem Baneam, hinc in vallem Charmotane, vnde haud memoratam antea vallem glaciale[m] assecutus est vastissimam, quam cognitarum vallium glacialium excelsissimam censet. Patet per hanc vallem aditus ex terris Pedementinis in Valesiam, per quam elapsum fuisse *Caluinum*, monticolae retulerunt Auctori. Interiecta historia itineris amici, qui altissimum montem Velan magno cum discrimine conscendit, Valesiam inferiorem peragrar[e] Auctor pergit, iamque Seduni, Vallis Berens, dulcissimorumque ibi locorum occurrentium adspectuum, balnei Leucensis, montis Gemmi, transitusque per vallem Kandelssteig in vallem Lauterbrunnen, detecti ante plures annos ecclesiasti Lausannensi, Polier de Bottens, descriptionem tradit. Visitatis dein felicissimis incolis plurium remotarum vallium, intra sinus montium Valesiae inferioris delitescentium, aggreditur arduum opus explicandae montium materiaturae atque fabricae, e quo tamen facili negotio se expedire nouit, *HYFFONIUM* exscribendo. Alter Tomus primum congeriem glaciei (*glacier*) ab origine Rhodani nomen repetentem

petentem exhibet, vnde ad montes Grimsel, Furca, St. Gothardi transit. Sequuntur Alpes Rhaetiae. Iamque abrupto filo montes peruuiiani considerantur, quorum facta cum Alpibus collatione his praepollentia insignis vindicatur, ita intelligenda, vt montibus peruuianis summis non tam ipsis, quam eleuationi soli, quo nituntur, insignis ista altitudo competat, quam experimenta ibi instituta, ipsa forte haud erroris plane expertia, pronuntiant, cum contra Alpium celsissimi montes in se bene altiores, at humiliori solo superstructi, gigantes quasi referant in depresso loco confidentes; peruuiana autem summa cacumina nonnisi nani vel mediocres monticuli habendi sint, substratae molis volumini suam altitudinem debentes. Redux e diuerticulo in viam, vallem Vrsenen repetit Auctor, pontem diaboli aliaque memorabilia in itinere Altorfiam versus directo obuia perstringens. Inde Glaronensis atque Appenzellensis pagi quaedam memorabilia adnotantur, lacus porro Lucernensis ac Lucernae, Thunensisque lacus et oppidi, vallis Lauterbrunnensis, eorumque memoria iniicitur, quae in itinere a Lauterbrunna per montes Grindelwald et Scheidek in vallem Hafsli obseruanda veniunt. Missa demum niuis atque glaciei sede Bernam se recipit Auctor, paucisque huius vrbs memorabilia indicat, musea quoque in aliis Heluetae partibus hinc inde obuia significat, breui adpersa locorum, qui eorum visendorum ergo adeundi sunt, notitia. Narrato tandem reditu ad suos, Geneuae cimelia producit, in his tamen describendis alios magis quam suos oculos consulit. Vtilia, quae passim in hoc libro occurrunt, extrahi maluissimus, quam totum librum germanice reddi, quod anno superiori factum est Turici apud Orell, Gesner, Fueslin etc. Haec autem versio satis mediocris inscripta: *Beschreibung der Penni-*

Penninischen und Rhätischen Alpen von Mark Theodor Bourrit, Domsänger zu Genf, aliquas tantum iconum Auctoris editionem exornantium easque longe inferiores sistit.

XXIX.

Vorstellung einiger merkwürdigen Versteinerungen mit kurzen Anmerkungen versehen von Dr. c. c. SCHMIDEL, Nürnberg bey Valent. Bischoff. Vier Stücke in gr. 4. mit 24 ausgemalten Kupfertafeln, 1780 — 82.

i. e.

Icones petrefactorum memorabilium succinctis observationibus illustratae, auctore D. c. c. SCHMIDEL.

Iniquis hominum anonymorum atque obscuro-
rum inculpationibus prouocatus sibi visus Ill.
Auctor, vt causam diceret, sui ceteroquin optimam
vindicem, et profecto ex omni parte saluam, sic
simul elici sibi passus est observationum missum,
naturae consultis eo acceptiorem futurum, quo
magis aliquo ex tempore frigere coepit obiecto-
rum ipsi tractatorum cura iustaque aestimatio. Fasci-
culorum indicandi operis primus mox petrefactum
sistit, GUETTARDO quidem memoratum at diligen-
tius inuestigatum Auctoris nostri studio: archety-
pum vicinum statuit Onisco animal, accedens ta-
men dotibus quibusdam ad aphroditae indolem, sic
forte proxenetam, insectorum classi transitum ad
vermes paraturum. Sequitur Ammonitarum noua
cordiformis species, primo intuitu concham po-
tius bialuam referens. Porro os cyprini carpio-
nis petrefactum, et fragmentum ad pinnatulam re-
ferendum exhibetur. Quibus aliud parum hactenus

nus intellectum specimen adiicitur, a spongia, quam articulata compellare vellet, Auctori repetitum. Subiunguntur demum encrinitarum quaedam membra forma praedita ab illa despectente, quam specimina adhuc nota exhibent. Quod idem argumentum, additis aliis nondum antea observatis formarum vicissitudinibus, circa easdem partes obviis, subsequens fasciculus persequitur. Ampla hinc tractatio inchoatur, illustrandis plurimis obscurae belemnitarum historiae capitibus dicata cui absolvendae tertii fasciculi maxima pars insumitur. Docet nimirum oculatissimus Auctor, tuberculum apici belemnitarum aliquando adfixum nequaquam omnibus commune esse: siphoni plerorumque consensu belemnitis adscripto parum fauet, eximium inuentum, structuram incolae testarum earundem patefaciens, in lucem edit, vnde iam constat, partitis, alveoli nomine notae, basi substerni coronam tentaculorum gemino ordine praeditam. Pergit ill. Auctor ad penitus enucleandam belemnitae speciem, non quidem plane praeteruisam antea, quae tota longitudine dissepimento ad medietatem conprotenso diuiditur; radiatam belemnitarum modullam testae structurae tributurus Auctor affert exempla testarum extus lamellosarum, intus fibrosarum. Memorat et specimen filicei belemnitae nihilominus radiati. Circulos belemnitis aliisque testis extrinsecus inscriptos a serpulis adfixis nequaquam repetens, acutiori coniectura pertundentis vermium lithophagorum proboscidis vestigia celebrat. Petrefacta quaedam, quae plurimis lithologis crucem fixerunt, heliciarum, nummismalium, lenticularium nominibus donata, cochlitis adnumerari solita, milleporis satius accenseri, in hoc tum et sequente quarto fasciculo pluribus demonstrat Auctor, adnotato etiam discrimine genuinorum heli-

licita-

licitarum polythalamiorum. Paucis quoque mentio fit petrefacti, vorticellam Boltenii referentis, marmoris libellam grandem exquisitè adumbratam sistentis, aliusque filicei typolithi Oscundam regalem exhibentis. Echinitae nondum descripti exemplum adiicitur, cuius in vertice papilla occurrit, neutiquam pro ore vel ano habenda. Radii quoque echinorum rariores describuntur. Descriptae WALCHIO heritae desiderata icon exhibetur. Ultimo autem loco ammonitarum siphon pluribus argumentis impugnatur, ratione habita speciminum, quae nonnisi sinistra interpretatione adstruendo siphoni adhiberentur. Finem iam imponi operi tam diuiti memorabilibus inuentis atque dilucidationibus, Lithologos non minus quam Zoologos allicientibus, non possumus non dolere. Quam vellemus, nostra hac seria inuitatione ac hortatione adduci se patiatur Ill. Auctor ad continuandam tam vtilem tamque laudabilem operam.

XXX.

Observations sur le coucou, par Mr. A. I. LOTTINGER, à Paris 1775. 8.
i. e.

Observationes de cuculo, auctore A. I. LOTTINGER *).

C. Auctor hic propriis experimentis demonstrat, *Cuculum* in nidum aliarum avium oua sua deponere,

*) Prodiit etiam versio: . *Der Kukuk, oder des Hrn. A. I. LOTTINGERS, M. D. auf eigene Erfahrungen gegründete Nachrichten, über die Naturgeschichte dieses Vogels. Aus dem Französischen übersezt. Strassburg, verlegt Amand König, Buchhändler. 1776. 8. 80 Seitr.* Cl. HERRMANNVS, historiae naturalis Professor Argentoratensis, observationes libro apposuit utilissimas, quarum potiores nos suo loco commemorabimus.

ponere, simulque alias scitu dignas obseruationes indicat.

p. 5. Negat Cl. Auctor cuculum iuniorem auem eam trucidare, cuius calore ex ouo exclusa et a qua nutrita educataque sit, atque ab eo pullos illius auis, a qua excluditur, deuorari, cum cuculus alia oua semper ex eo nido, in quo sua deponit, eiiciat.

p. 7. Cuculus e nostris terris prius migrat, quam aliae aues; tempus migrationis autem certe definiri nequit. Ouum eius album est, punctatum, uti oua *Lanii Collurionis*. Neque vnquam plus, quam vnum ouum, in nido inuenit, etsi *SALERNE* duo oua in femella deprehendit. Cuculus, uti quoque *Tetrao Coturnix*, tempore venerei aestus in monogamia viuunt.

p. 10. Oua sua ponit cuculus inprimis in nidum *Motacillae Hypolais*, *Trochili* et *Rubeculae*, sic quoque,

p. 67. Cl^o *HERRMANN* notante, in nidum *Alaudae*, *Motacillae albae*, *currucae*, *Fringillae coelibis*, quae omnes sunt aues insectiuorae, praeter alaudam, de qua etiamnum dubium est. Causa, cur cuculus ipse ouis suis non incubet, in structura corporis, et praecipue in situ ventriculi posita est; qui antrorsum supra reliqua viscera abdominis et intestina reperitur; ideoque difficile et impossibile est hoc officium cuculo. Praeuiusum est igitur a creatore, ne species haec intereat, cum aliae aues eius oua excludant. Ostendit Cl. Auctor plus quam viginti obseruationibus, aues omnia alia oua, iis supposita, relinquere, atque solum *Cuculi* ouum excludere. *Turdo pilari*, *T. musico*, *Emberizae Cirlo*, *Fringillis*, *Tringae*, *Loxiis*, aliisque talia oua supposuit, quae ouo cuculi fuerunt similia; aliae tamen ea reliquerunt, aliae, ut *Strix Vlula*, ouum peregrinum ex nido deiecerunt, suisque incubuerunt; aliae statim, aliae post aliquot dies fraudem senserunt, ut *Motacilla Trochilus*.

Cucu-

Cuculum iuniorem in *Motacillae rubeculae* et *Trochili* nido inuenit, viditque illum ab his nutrirī infectis; cuculum matrem vero etiam probabiliter iunioris curam gerere, quoniam illam circa nidum, in quo iunior exclusus fuit, volitare, atque ad vocem illius respondere obseruauit.

XXXI.

Recepte und Kurarten, nebst theoretisch-praktischen Anmerkungen von D. ERNST ANTON NICOLAI, Hofrath und Professor zu Jena, Jena bey Cröker, 1780. 8. 3 Alph. 6 Bogen.

i. e.

Medicamentorum formulae et curandi methodi, cum obseruationibus theoretico-practicis.

Hoc libro Celeberrimus Auctor partim doctrinam de formulis medicis conscribendis, partim et *usum* celebratissimarum medicinarum, imprimis compositarum, ex probatissimis auctoribus tradidit. Primum ea exponuntur, quae ad formulas medicas generatim pertinent, quibus praemissis transitus fit ad diuersas medicamentorum doses et ad varia alia, quae in formulis accidentalia sunt. Regulae in medicamentorum formulis praescribendis obseruandae, plurimaeque incongruarum formularum exempla traduntur.

Nunc de formulis medicamentorum speciatim, p. 86. et de variis medicamentorum formis agitur. De extractis vulgaribus vegetabilium, iisque, quae methodo Garayana parantur. De sapis, roob, conseruis, iulapiis, syrupis, balsamis, caet. De externis medicinis, balneis, et de balneorum terrenorum imprimis vsu. De balneis stillicidii ope agentibus,

Mm 2

vapo-

vaporum balneis, fudatoriis, eorumque vtilitate. De thermis, vaporariis, caet. De frigidorum balneorum vsu, curandique morbos catarrhales methodo a Cl. DE MONETA laudata. De frigidorum balneorum in febribus acutis, exanthematicis, malignis, cephalalgia, insania, articulorum infirmitate, p. 237. articulorum a frigore laesione vsu. Frigidorum epithematum ad capitis vulnera vsus vberius ex exemplis a SCHMUCKERO traditis illustratur. De apoplexia frigidis epithematibus capiti applicatis curanda. Aquae etiam frigidae externe adhibitae in erysipellate, arthritide, podagra, caet. vsus traditur, modusque agendi aquae externe adhibitae explicatur.

p. 257. De *clysmatum* variis speciebus, et de iis, quae in clysteribus applicandis obseruanda sunt. De emplastris, vnguentis, balsamis, suppositoriis, pessariis vterinis, caet.

Nunc ad puluerum formas Cl. Auctor transit. De emeticis pulueribus, tartaro emetico, illius ad vomitum in infantibus concitandum vtilitate, antispasmodica illius, resolvente, diaphoretica et diuretica vi. Vsus illius in tussi, asthma conuulsivo, caet. traditur. Num infantibus difficulter dentientibus tartarum emeticum exhibere conueniat. De tartari emetici in febribus intermittentibus et continuis, dysenteria, biliosis febribus, vsu. Num eum in apoplexia, capitis dolore, soporosis affectibus, capitis, pectoris, oculorum et colli inflammationibus exhibere expediat. De tartari emetici in varioloso morbo, in hydrope curando, in ictero, rheumaticis arthriticisque affectibus, amaurosi, coecitate, vteri haemorrhagia, vermibus, caet. vsu.

p. 339. De curationibus morborum per nauseam excitatam tentatis; quantumque tartarus emeticus praeparationis antimonii sulphure valeat.

Ad ipecacuanham transitus est, generatimque illius viribus medicis traditis, vires illius ad febres spasmosque, ad haemorrhagias cohibendas traduntur. De ipecacuanhae cum opio connubiis, et DOWERI puluere. Varia illius simul alia connubia, inprimis cum melle et rhabarbaro, traduntur. De variis fluidis formis, quibus ipecacuanha exhiberi solet. De violae odoratae radice et asari radice paridisque quadrifoliae herbis ipecacuanhae substituendis. (quanquam Cl. viri COSTE et WILEMOT asari radiceis emeticam vim plurimum laudauerint, nos tamen ex exemplis didicimus, eam eadem dosi exhibitam aut nullos, aut nimis vehementes effectus edidisse.) De HUXHAMI emetico vino et antimonii cerato vitro.

De antimonii aurato sulphure et carthusiano. p. 439. rum puluere. Pulvis PLUMMERI alterans. Sulphur antimonii auratum liquidum.

De purgantibus pulueribus, Cornachini pulue. p. 493. re, rhei, eiusque tincturae extractique usu. De pulvere STORCHII polychresto, magnesia, terris, terreis medicinis earumque usu recte aestimando. Magnesia ad vomitus intensos sedandos salutare effectus.

De resoluentibus et diaphoreticis pulueribus. p. 549. praescribendis, tartari cremore, pulueribus cinnabarinis, nitrosis, nitri in rheumatismis, sanguinis profusionibus, caet. usu.

Pulueres ex camphora. De camphorae effectibus. p. 596. calefaciente, eiusque ad varios morbos, furorem, maniam, melancholiam, caet. usu. De Vindobonensium medicorum ex camphora medicinis, et camphorae usu in morbis contagiosis, putridis, variolis, colico dolore, exanthematicis febribus, hypochondriaca, hysterica passione, sanguinis profusione et in verminosorum morbis. Camphorae variae for-

mae connubiaque. Quantum camphora summe debilitatis conferat.

p. 684. De puluere ad arthritidem ducis de PORTLAND, puluere hypnotico *Kreilii*, aconiti puluere. De pulsatillae nigrescentis vsu. De diptami albi, florum zinci puluere, cupro ammoniaco pharmacopoeae Edinburgensis.

De digestiuis pulueribus, Quercetani stomachico puluere, pulueribus ex moscho, tunquinenſi puluere, pulueribus ex antimonio, diureticis pulueribus, myrrhato saccharo FR. HOFFMANNI. De pulueribus ex sulphure, ad scabiem et ex mercurio pulueribus. De pulueribus, qui ex ferro parantur. De martis croco, ex guaiaci resina pulueribus et specifico antipodagrico Americano.

p. 840. Pulueres ex ammoniaco sale plures describuntur. De corticis Peruuiani viribus et vsu ad gangraenam, putridas et intermittentes febres. De arsenici ad febres intermittentes, mammarum cancerum, caet. vsu. De pulueribus ex agarico muscario, medicinis ad taeniam, pulueribus variis contra caducum morbum, quassiae, salium mediorum pulueribus.

De pulueribus ad externum vsum.

p. 955. Tertia sectione de bolis, electuariis et pilulis agitur. De purgantibus pilulis, aliisque praescribendis.

p. 1028. Occasione pilularum de cicuta *Stoerkii*, de cicutae aliorumque venenorum, quae in medicina adhiberi solent, effectibus agitur. De pilulis ex marte, aliisque. De asae foetidae effectibus.

p. 1092. Quarta sectione morsulorum, trochiscorum, caet. compositio et praescribendi modus traditur.

Fluida medicamenta quinta sectione pertractantur. Purgantes, antifebriles potiones traduntur, simulque de celebrioribus quibusdam medicamentis,

tis, in fluida forma exhiberi solitis, agitur. De mercuriali Plenckii solutione, et de mercurio sublimato corrosiuo cum aqua soluto plura traduntur. Ad operis finem index additus est.

XXXII.

Anweisung für Aerzte und Wundärzte, um bey gerichtlichen Untersuchungen vollständige visa reperta zu liefern: und wie die Rechtsgelehrten wissen können, ob von Seiten der erstern das gehörige beobachtet worden, von D. JOHANN PETER BRINCKMANN. Düsseldorf 1781. 8. 84 Seiten.

i. e.

De iudiciis medico-forensibus ex cadauerum violenta morte occisorum legali inspectione recte formandis et conscribendis, auctore IO. PETR. BRINCKMANNO.

Quum in iudiciis medicis, inprimis in iis ex cadauerum incisionibus saepius delinquatur, hocque modo vero reique accommodato iudicio ex vulneribus, num lethalia fuerint, ferendo plurimum impedimenti nascatur, his pagellis CL Auctor medicis epitomen omnium, quae in talibus iudiciis obseruanda sunt, tradere voluit, ex qua et iurisperiti facile perspicere possent, quid ad tale iudicium requiratur, et in quo medicus aut chirurgus iudicii auctor errauerit.

Prima sectione *regulae praecipuae generales* traduntur, in iudiciis medicis formandis obseruandae. De medicis collegiis, physicisque, quibus inprimis haec cura demandata est. De phaenomenis praesertim aut difficilibus explicatu, aut nullam plane explicationem permittentibus, medicum iudicare

non debere, nec de subtilioribus istis iurisconsultorum distinctionibus. Praestare semper in dubia re iudicium suspendere, quam firmo nimis iudicio veritati obesse. Nulli, priusquam iudicium iudicibus traditum sit, ea, quae in cadaueribus inuenta sunt, iudiciumque ex iis communicanda esse.

Altera sectione ea traduntur, quae in obductionibus et inquisitionibus iudicialibus a medico obseruanda sunt. De vulnere externo statu, internisque mutationibus ab externis laesionibus productis diligenter obseruandis. De pure et sanguinis effusionibus inprimis in internis partibus collectis. De his, quae circa infantum recens editorum obductionem et inspectionem legalem obseruanda sunt. De iudicio medico ex veneno dato formando et de externis veneni dati signis caute aestimandis.

Tertia sectione de *lethalitate vulnere accuratius determinanda* agitur. Diuisionem in vulnera absolute, per se, et per accidens lethalia, quum firmo iudicio locum non det, abrogandam esse. Constitutionem corporum vulneratorum, varia in ipsa vulnere incidentia, humorum indolem, ad degenerationem propensionem, caet. inprimis bene aestimanda, vulnera autem sic diuidenda esse, vt vulnera *absolute lethalia*, talia nempe, de quorum sanatione nullum plane exemplum prostat, *taliaque constituentur, de quorum sanatione parca quidem exempla prostant, in quibus vero ad sanationem semper maxime bona humorum indoles et organorum optima constitutio requiratur* (vt plurimum lethalia medici forenses vocant).

XXXIII.

Anzeige der Rettungsmittel bey Leblosen und in plötzliche Lebensgefahr Gerathenen, nach des Hrn. Leibarztes HENSLER Plan ausgearbeitet, von D. IO. CHRIST. FRIEDR. SCHERFF. Altona bey J. H. S. Hellmann, 1780. 8. 279 Seiten.

i. e.

Index remedium in iis adhibendorum, quibus vita subito erepta visa est, ad ductum archiatri HENSLERI elaboratus, auctore IO. CHRISTIANO FRID. SCHERFF.

Quo potior hominum vita est, eo magis laudibus efferenda opera, quae in praesidiis huius et conseruandae et restituendae versatur. Id quod Cl. Auctori denegabit nemo, neque facile aliquid omisit, quod ad hanc rem pertinuisse videretur. Continetur ergo

Secl. I. *Indiculus uniuersalis remedium.* Insunt p. 1-46. potiora, quae in tali casu et infortunio vitae veluti sufflaminatae quidem, at vero reuocandae apta sunt, et satis, opinor, nota. Haec ex Cl. HENSLERO; quae sequuntur, propria sunt Cl. SCHERFF. Quare in

Secl. II. percensentur *Asphyctici*, et quidem p. 47 - 61. I. *Recens nati infantes sine vitae signis.* Auctor ergo 61. Noster est, ut umbilici funiculus illico resecetur, aer infletur, pectus et scrobiculus cordis fricetur, plantae pedum quam maxime, aluus eluatur aqua et sale, sub colore oris liuido cochlear sanguinis mittatur ex funiculo, balneum tepidum ex aqua, vino vel spiritu vini fiat, et si debilitas magna vrget, potui detur paullulum vini dulcis. Sub finem iubet Cl. SCHERFF, ne cum matre mortua infans in vtero pereat, sed sectione extrahatur. (Nollemus tamen, ut ipsi visum est, hoc negotium per obstetrices rudes fieri.)

Mm 5

2. *Infan-*

- p. 61 - 2. *Infantes suffocati* id requirunt, vt aër spirabilis per os reddatur, sanguis mittatur, corpus fricetur, clyster applicetur, spiritus volatiles naribus admoueantur, stertori opponatur emetica medicina.
- p. 66 - 3. *Vndis submersi*. Praeuio hortatu, ne remedia plebeia in subsidium vocentur, iubentur vestibus exui, abstergi linteo calido et sicco, calore refici, fricari, aëre spirabili beari, aluo fumum nicotianae recipere, et si opus est, sanguinem mittere.
- p. 92 - 4. *Frigore exanimis facti*. Debent niue vel stragulis aqua gelida madidis contegi, donec mobilitas et calor redeant, deinde in lectulum modice calidum reponi, calefieri, spiritu naribus admoto revocari, aëre resuscitari, interdum sanguine misso ab febre, ore tumido et liuido, pessimisque symptomatis liberari.
- p. 101 - 5. *Casu exanimis facti* postulant subitam sanguinis missionem, aëris inspirationem. alui lotionem, fomentationes capitis frigidas et balneum tepidum, et, si qua facta est subluxatio vertebrarum, repositionem.
- p. 105 - 6. *Laqueo irretiti* liberantur illico a vinculis, et in locum frigidum delati fricantur, spiritu recollantur, aqua frigida adsparguntur, si adhuc calent, at vero si frigent, aërem inflare licet, sanguinem mittere, fricare membra, aluum eluere, tandem balneum tepidum tentare, et aegrum reficere.
- p. 113 - 7. *Suffocati vapore graui et perniciali*. Ii, qui nondum omnem conscientiam perdiderunt, respi-
136. scunt in aëre frigido, adspersione frigidae vel aceti, vel parua sanguinis missione; sin contra, in aërem liberum delati et vestibis spoliati superinfunduntur aquae frigidae ancoris, deinde sanguis e vena iugulari ducitur, membra fricantur, nares spiritu volatili stimulantur, aluus frigida aqua eluitur. Cetera singulis casibus aptanda sunt, et hic perspicue docentur.

8. *Fulmine tacti*, frigida superaffusa, fricantur, P. 136-
spiritu inunguntur, sanguinis missione vel alui lo- 147-
tione frigida non posthabita, post dantur analepti-
ca, imponuntur capiti fomenta gelida et vesicatoria.

9. *Suffocati vapore putrido*, qualis intra cloacas P. 148-
latitat, exigunt fere eadem remedia, quae antece- 158-
denti numero dicta sunt. Sub finem adduntur
praecepta haud proletaria, iisque proficua, qui in-
tersunt *morbis contagiosis*.

10. *Vera asphyxia detenti*. Ex hoc numero sunt P. 159-
feminae hystericae et hypochondriaci, epileptici, 175-
qui, frigida affusa, vena incisa, aëre in os et nares
spirabili, clystere ac balneo tepido suscitantur, his-
que subiiciuntur, qui in morbis acutis lipothymia
vel syncope correpti iacent.

In Sectione III. continentur ii, qui subito in
vitae periculum incidunt, hucque referuntur a No-
stro Auctore

1. *Venenis extincti vel tentati*. Venena singula P. 176-
explicantur, quatenus acria et corrosiva sunt, v. c. 218.
arsenicum, mercurius sublimatus corrosivus, flos
aeris, et plantae quaedam, vel narcotica, vel acida
rodentia, et semper adduntur antidota usu com-
probata. Aequa accuratione

2. *Morsu animalium laesis* suadet, quicquid P. 218-
proficuum usus et experientia docuit. Idem sen- 224-
tiendum est

3. *De suffocatis vel suffocationi proximis ab de-* P. 224-
glutitione rerum noxiarum, quippe hic non ab simili- 232.
ter Cl. SCHERFF suavit, quae ab auctoribus clarissi-
mis hinc inde consignata leguntur et usu probata
esse dicuntur. Quid denique faciendum sit

4. *Apoplecticis*, vel etiam P. 233.

5. *Catarrho suffocante detentis*, item P. 238.

6. *Haemorrhagiis obnoxiiis*, non lubet vberius P. 248-
repetere, quia fere in singulis compendiis memo- 256.
rantur.

rantur. Eodem iure paucis addimus, Nostrium etiam quaedam

- p. 256. 7. *De ambustionibus*,
 p. 258. 8. *De excretionum naturalium suppressionibus*,
 p. 271. 9. *De doloribus*, et
 p. 277- 10. *De spasimis atque conuulsionibus* in medium

279. attulisse, remediorum delectum subdidisse, nihilque intactum reliquisse, quod memoratu dignum vel factu opus esse videretur. Sed nota cuius medico silentio praeterimus, ne cramben bis coctam recoxisse perhibeamur.

De reliquo Cl. SCHERFF suo munere bene functus sine dubio est, et si quid monendum vel redarguendum putes, hoc fere in eo consistit, ut alicubi popularem orationem, breuitatem et concinnitatem desideres, alicubi patrii sermonis puritatem. Sed haec vitia absterget, ni fallimur, noua editione.

XXXIV.

MARCI ANTONII PLENCIZ, Med. Vindobonensis, tractatus de scarlatina olim cum aliis eiusdem operibus, modo vero separatim et ab auctore ipso nouis observationibus auctus in lucem prodit. Vindob. typ. Ioh. Thom. Nob. de Trattnern 1780. 8. 225 pagg.

Noua, sed haud aucta editio boni *de febre scarlatina* libri, in quo quae adiectae sint nouae observationes, ut in fronte legitur, non liquet: Nam eadem numero insunt versionis germanicae. Id vnum iam legentibus datur, ut possint hunc tractatum facilius euoluere, atque hinc doctiores recedere.

XXXV.

Mémoire pour servir au traitement d'une fièvre épidémique, fait et imprimé par ordre du Gouvernement, par Mr. MARET, à Dijon 1775. in 8. pagg. 62.

i. e.

Tractatio de febre epidemica curanda.

Epidemica febris putridae indolis Galliae plures regiones quum annis 1760. 1761. aliisque clade afficeret dirissima, Cl. Auctori a TURGOTTO aliisque regni proceribus mandatum est, vt morbum exacte describeret, methodumque medendi ei maxime accommodatam hoc modo traderet, vt et rerum medicarum parum gnari huic morbo aliquo modo mederi possent. Idque hoc libro hoc modo praestitit, vt generalioribus quibusdam praemissis in altera paginae columna morbi descriptionem, in altera vero curationem traderet, modo primo quidem intuitu facili, verum semper, quum peculiaris morbi symptomata peculiarem tractationem vtplurimum, rite cognita caussa, haud requirant, ambiguo, et homines in rebus medicis parum versatos dubios subinde de medicina eligenda reddente.

Omnes morbi epidemici ex Nostri sententia, aut inflammatorii, aut putridi sunt, epidemiarumque diuersitas ex horum characterum generalium varia complicatione pendet. Plurimi morbi epidemici in agris grassantes putridi sunt (inflammatorios morbos tamen ruricolis; ob constitutionis robur, quo vrbium incolae maxima ex parte sedentarii destituuntur, frèquentiores putassem, quod et, in Germania saltim, experientia probat; morbi epidemici tamen non aut non mere inflammatorii longe frequentiores mere inflammatoriis vbique,
terris

terris forsan frigidioribus exceptis, obseruantur.) Morborum epidemicorum species, quum a particulari aegrotorum dispositione pendeant, infinitae sunt, adeoque non opus est, vt quaeuis speciali nomine insigniatur, multis confusionibus et peruersae subinde tractationi ansam praebente. Morbus, quem Noster obseruauit, duplex fuit, aut putridus nervosus, aut putridus catarrhalis. Nunc morbi putridi nervosi historia sequitur, eique mendendi methodus adiecta. Morbi prima symptomata a materia praeternaturali in ventriculo collecta orta sunt, virium videlicet iactura, nausea, vagique horrores. Febris primis diebus tertianae simplicis aut duplicatae typum seruauit, postea vero semper continua, ex remittentium genere euasit. Eam vehemens horror praecessit, eaque cum insigni articulorum, renum, capitis dolore, dolorifica in ventriculi regione sensatione, nausea, calore omnia symptomata augente coniuncta fuit. Pallida facies, oculi rubicundi lingua sicca, rubra cutis calida siccaque, pulsus paruus, frequens, irregularis fuere.

Secunda febris periodus ab eo tempore fuit, quo febris continua facta est. In ea dolores ventriculi, capitis, nausea, caet. perdurauerunt, facies profunde rubra, oculi rubri, lacrymanτες, lingua sicca, colore nigro praedita, muco viridescente obducta, tremula, dentes squalidi, expiratio laboriosa, suspiriosa, vrinae paucae, aurantii coloris, cutis sicca, calidissima, pulsus parum frequens, inaequalis fuere. Haec periodus per quatuor dies durauit.

Tertiae periodi symptomata oculorum rubor, squalor, dentium nigredo, linguae rubor, siccitas, omnium internarum oris partium profundus rubor, aphtae, difficilis deglutitio, odoratus iactura, laboriosa vehementer respiratio, omnium excretionum mirus languor, dolor calcanei intensus, sopor,
deli-

delirium, virium insignis iactura, insensibilitas, exanthemata cutanea pulicum moribus similia, violacea subinde, cutis sicca fuere. Ad finem huius periodi aluus copiose nigra, flauaque deiecit, pulsus conuulsius et intermittens euasit.

Quarta periodus intra nonum vsque ad deci- p. 20. mum quartum diem incipit. Virium defectus pertinax, sopor, delirium, auditus acer, facies liuida, oculi rubri, fixi, squalidi, lingua fauces palatumque sicca, nigra, maxillae inferioris pertinax spasmus, colli inflammatio, deglutitionis difficultas, strepitus in pectore inter potandum, singultus, anima foetens, cadauerosus totius corporis odor, sudor pinguis, ventris inflatio, alui fluxus niger, foetidissimus, copiosissimus, aut sanguinis ex intestinis aut ex naribus, aut aliis ex corporis locis profusio, urinae parca quantitas inuoluntarie profluens, dentium subsultus, conuulsius totius corporis rigor, pulsus irregularis, contractus, frequentissimus, parotides, bubones, ex quibus suppuratis salus aegris fuit, — mors; eius praecipua symptomata fuerunt.

Altera sectione morbi putridi catarrhalis de- p. 29. scriptio traditur. Iam in nervoso putrido morbo pectus ut plurimum laesum fuit, ita tamen, ut aegri stupidum tantum eius dolorem sentirent, et profunde spirarent: hoc morbo autem dolores vagi in pectore, respirationi magnam vim inferentes intentiores tussis frequens, sicca, sputa spumosa, sanguine remixta fuere. Morbus per sputa mucosa, crassa, ex albo flaua, et per urinam solutus est.

Sanationem morbi quod attinet, medendi methodus a Cl. Auctore commendata euacuans primum, postea autem putredini aduersa et nervis amica est, plura tamen in ea sunt, experientiae Cl. virorum haud consentanea. Sic plethoricis iisque, quibus plenus pulsus est, venae sectionem commen-

dat,

dat, in his morbis TISSOTO., praeclare notante, aliisque plurimis, tristi, quem obseruarunt, euentu probantibus, maxime et semper paene damnosam. Sic tribus, aut ad summum quatuor libris herbarum, hordeique decoctionis, ab aegris *per totum morbi decursum potandae*, duas *butyri recentis* vncias adicere iubet, quod idem paene est, ac si oleum igni addi iussisset; sic frigore febrili perdurante, a putrida massa in primis viis haerente, producto bolum commendat, ex dimidia *theriacae* drachma, cum *viperarum puluere* confectum, sic ad ventris purgationem medicamentum suadet, cui *ialappae radix* admixta est. (haud impune, TISSOTO monente, aliisque, in putridarum febrium accessibus alvus, et leuibus medicinis, subinde ducitur, ob *diagosiam* nullo modo cohibendam subinde subsequentem, et si demum purgationes ex fortiter irritantibus medicinis ab aegris assumuntur, iustus vtique metus est, ne medici in prudentiam morte aegrotantes luant) Sic in altera morbi periodo, vbi putredo iam inualuit, ad vomitus citandos vinum emeticum *HYXHAMI*, incertam semper, et, *quod vidimus*, maxime noxiam subinde medicinam, si ab incautis incaute sumitur, cui tartarus emeticus longe praeferendus est, suadet; sic ad aphtas in ore praecauendas radicis althaeae decoctionem (cortex praestitisset!) commendat; sic in tertia periodo morbi kermes minerale (quid hoc efficiet, in morbo iam putridissimo, pectore vt plurimum parum affecto? Putredinem certe augebit) cum camphora, et liquiritiae succo in bolum confecta loco *eucuantis medicinae*, quum alias omnes aegri non ferant, praescribit.

Acida mineralia in morbo putridissimo parcissima dosi, vt aqua iis modice acida reddatur, et tunc tantum, si calor vehemens nimique sanguinis motus

tus metus est, commendat, Peruuianumque corticem ad tertiae denique periodi finem, „*eo in casu*, p. 18. „*ubi extrema virium deiectione, sensibilitas, aut insensibilitas summa, necessariam virium erectionem indicant, et ad putredinem inhibendam, tam parca dosi commendat, ut certe parum praesidii a diuino hoc medicamento expectari possit. Loco corticis Peruuiani et camphoram, cum vitello oui (!) solutam, theriaca adiecta (!) suadet.*

In quarta periodo, putredine summa existente, vesicatoria *multiplicanda* suadet, (ad putredinem augendam, sine dubio; multiplicata enim vesicatoria eam certe non arcent, non corrigunt) multaque alia eiusdem farinae commendat, nulli prorsus indicationi satisfacienda, et putredinem, morbum, vitaeque periculum ex morbo augentia.

Legentibus nobis morbi descriptionem bene et dilucide elaboratam, et de bono libro, in vulgi usum conscripto, laetis, bilem mouit incerta illa, inconcinna, inefficax, et ex magna parte non ad cohibendum morbum, non ad vitam ciuium seruandam, sed ad augendum morbum apta, immo aptissima methodus, quam *regiminis iussu*, ad ciues seruandos, utque et inexperti rerum medicarum, sibi ipsis medicinam contra hunc morbum facere possint, ut *indocti discant, et periti meminisse ament*, in publicam lucem emissam ab Auctore, ceteroquin Clarissimo, vehementer dolemus.

XXXVL

Mémoire sur l'usage où l'on est d'enterrer les morts dans les eglises et dans l'enceinte des villes, par Mr. MARET, à Dijon 1773. in 8. pagg. 67.

i. e.

De consuetudine mortuos in templis et intra urbium moenia sepeliendi, auctore Cl^o MARET.
Tertiae Decad. Suppl. III. N n Mor-

Mortuos in templis et intra vrbium moenia humani consuetudo quum in Gallia nondum exoleuerit, imo magis magisque inualescat, Noster damna huius consuetudinis ratione primum hoc modo probare annisus est, vt ignem centralem in terra esse, eum in corporibus terrae mandatis effervescentiam et fermentationem accendere, huiusque effluuia in aërem efferri, hominibusque in eo viventibus pro varia illius qualitate, motu, cet. communicari asserat.

Animalium autem mortuorum effluuia copiose in aërem elata morbis plurimis, dirissimis, maxime contagiosis, pestilentialibus ansam dedisse, Noster ex exemplis plurimis probat, posteaque morborum plurimorum et mortium adeo exempla plura affert, ex sepultura humanorum cadauerum in templis ortorum.

p. 22. In templis autem plura conferunt ad periculum viuientium ex sepultis in iis augendum, caueae non satis profundae, vt earum aëri omnis cum externo aëre communicatio prohibeatur, frequens sepulcrorum, inprimis eorum, quae familiis quibusdam propria sunt, apertura, aër templorum humidus, iners, parum motus, ipsaque adeo templorum structura, aëri inprimis septentrionali omnem aditum prohibens, portarum angustia, caet.

Ex hac forsan aëris pessime infecti inhalatione morbi maligni putridi pendent, magnarum inprimis vrbium incolis maximas clades inferentes, quod et ipse Cl. Auctor ex exemplis pluribus probat, lectu dignissimis.

p. 39. Historia demum consuetudinis mortuos in templis sepeliendi traditur, et ex effatis S. Patrum, conciliorum actis, et ex legibus eum in finem latis manifeste probatur, in coemeteriis tantum humana cadauera humata priscis temporibus, et nostris humana

manda esse. Ingens quoque, immo summum periculum ex apertura sepulcrorum est, in quibus cadauera putredine nondum consumta continentur: quumque hoc saepius accidere solet, de tempore Noster quaerit, ad humanum cadauer penitus per putredinem destruendum necessario. Id tempus duos annos excedere asserit, nos vero in frigidiori Germanorum coelo saepius obseruauimus, vix decem annos ad plenariam carniū destructionem sufficere, inprimis vbi solum, cui cadauera mandantur, aquosum valde est, in quo carnes subinde, vt nos pariter vidimus, per XV annos durant. Hinc sapienti admodum lege in quibusdam Romani imperii ditionibus cautum est, ne sepulcra ante decimum, aut saltem octauum annum iterum aperiantur.

Tandem de coemeteriorum intra vrbium moenia noxis agitur.

XXXVII.

Mémoire sur les moyens à employer pour s'opposer aux ravages de la variole, adressé à ses concitoyens par Mr. MARET, à Paris 1780. 8. 158. pagg.

i. e.

De his, quae ad variolarum cladem auerruncandam proficua sunt.

Primum de physicis adminiculis ad variolosi veneni susceptionem praecauendam Noster loquitur, de sanguinis ex funiculo vmbilicali expressione, quam inutilem putat, et de celebratissimis remediis a BOERHAAVIO aliisque ad hunc finem excogitatis.

Variolas Arabum temporibus primum appa- p. 10.
ruisse Cl. Viro dubium videtur, quum partim in Graecorum monumentis, partim et in historiogra-

phorum Gallorum antiquissimis operibus loca pro-
stent, in quibus de variolis sermo esse videtur. Ne-
que, quamvis contagiosus morbus sit, ex solo con-
tagio nascitur, verum et ab aliis causis accenditur,
aëris singulari qualitate caet. et vt contagium pro-
pagetur, aliarum causarum concursus semper ne-
cessarius est. Nec in omni suo decursu variolosi
morbi eo affecta corpora variolosa miasmata exha-
lant, sed suppurationis tantum exanthematum
tempore; attamen contagium et hoc tempore, quo
nulla variolosa effluvia e corpore manant, in alios
propagatur. Nec semper, quamvis exempla pro-
stent, variolosum contagium immediate agit, sed et
mediate saepius, corporibus per aërem infectum
communicatum. Plurima simul de modo, quo mor-
bida miasmata in aërem efferuntur, in eo dissipan-
tur, caet. et de aëris qualitatibus, contagiis morbi-
dis propagandis maxime opportunis, proponuntur.

Physice itaque variolarum extirpatione vix possi-
bilis est, nec moralis illius possibilitas maior est.
Exempla enim, quae in extirpationis fauorem addu-
cuntur, ignis St. Antonii, leprae, caet. nihil pro-
bant, et pestis etiam longe alia, quam variolarum,
P. 55. ratio est. Quum autem viae, per quas variolosum
miasma aliis communicari solet, tam variae sint,
iam ex hac varietate intelligi potest, quam difficul-
ter homines ab eo possint praeservari. Sanorum
autem praeservatio in eo consistit, vt omnis eorum
cum aegris communicatio caueatur, vt omnia, quae
ab aegris aut contacta, aut alia variolosi veneni
communicatione foedata sunt, diligenter purgen-
tur, libero aëri per longum tempus exponantur, vt
lintheorum inprimis, per quae facillima communi-
catio est, diligentissima purgatio instituatur. Quae
autem omnia vt diligentissime ab omnibus obser-
ventur, nosocomia pro variolosis instruenda sunt,
in

in quae omnes variolis affecti inferendi sunt, et quum variolosus morbus contagiosus tantum euadat, variolosis exanthematibus suppurantibus, sat temporis restat, vt omnis cura ad contagium aliorum praecauendum adhiberi possit.

Verum et haec parum valent, quum nosocomia vix hoc modo instrui possint, vt omnes hoc morbo affectos, faeuiente eius epidemia, capiant; nec facile varioloso morbo affectae regionis omnis communicatio cum aliis caueri potest. Si omnes, qui terris in hoc orbe praesunt, communem operam ad hunc morbum arcendum impenderent, illius perfecta exstirpatione merito expectari posset.

In hac insigni omnium difficultate, quae ad variolosi veneni exstirpationem tentari possunt, omnis hominum cura in eo versata est, vt mitior morbus redderetur, vtque hoc tantum tempore homines inuaderet, quo maxime salutaris eius exitus expectari possit. Quem in finem variolosi veneni artificialis communicatio inuenta est, eiusque duplex modus, per *cohabitationem*, quo arctiori commercio cum aegris sani varioloso miasmate inficiuntur, et per *infitionem* excogitatus est.

Infitionis commoda exoptatissimique successus nunc vlterius et prolixè, ad eius aduersarios coarguendos, recensentur. Haec autem iam ex *RIS-SORI* aliorumque libris plurimis ad infitionem variolarum commendandam conscriptis nota sunt.

XXXVIII.

De sensibilitate ossium morbosa, consensu Exper. Fac. medicae, praeside ADOLPHO MURRAY, M. D. anat. et chirurg. Prof. R. et Ord. Acad. reg. scient. Holm. soc. scient. Vpsal. Acad. Basil. Florent. Botan. et Georg. vt et Sienens. et Berol. N. C. membr. in audit. inst.

mai. d. 6. maii 1780. horis ant. et pomerid.
solitis, pro gradu doctoris disputavit LAV-
RENTIVS BRANDELIVS, philos. Magist. V. Go-
thus. Vpsaliae, apud Ioh. Edman, direct. et
reg. acad. typogr. 4. pagg. 26.

- P**rimo quaedam de sensibilitate in genere propo-
nuntur, doceturque, quantum discrimen posi-
tum sit inter statum sanum et morbosum partium,
in quibus eadem disquiritur, idque inprimis muta-
tione telae cellulosae morbosa declaratur, si eadem
acri succo turgescit, nervosque in vicinia v. c. par-
tium ligamentosarum dispersos vel nudiores reddit,
vel arctius alligat, vel ipsa substantia morbosa quasi
velat et includit; neque improbabile videtur, ipsam
telam cellulosam, fibrillas tenuiores nerveas in
fasciculos colligentem, simili modo turgescere at-
que indurari posse, quod probat exemplum nervi
post ischiadem nervosam triplo crassioris a Cl. Au-
ctore inuenti. Ex qua mutatione telae cellulosae
etiam argumenta Cl. MECKEL ad demonstrandam
ipsius sensibilitatem refutantur. Tum propius
accedens ad praefixum scopum disquirat Cl. Auctor,
an ossibus nervi dati sint? Horum indagationem
omnino difficilem reddit mutatio continuatorum
nerueorum filamentorum in adeo subtilem for-
mam, ut nec oculis, nec tactui ulterius bene pa-
teant: ex quo itidem patet, saepe telae cellulari,
periosteo et pericranio adscriptam esse sentiendi
vim, quae a reticulis nerveis, illis supertextis, pro-
ficiscitur. Sunt tamen vere exempla, in quibus
nervos ad canaliculos ossium deducere datur, vasa
ibi ingredientia comitantes; in ossibus cranii in tu-
berculo occipitali nonnulla filamenta nervorum
cervicalium arterias ad ipsam ossium substantiam
sequuntur, quod melius omnino in humero, femo-
re,

re, tibia et calcaneo patet. An vero neruuli isti omnes ad medullam tendant, an partim in ossium fibris ipsis dispescantur, vix definiri potest. Sensibilitatem medullae declarant experimenta instituta, et morbi eandem aggredientes, inque ea prius sensus dolorum, quam ipsa substantia ossis partiumque, quibus tegitur, mutationem passa sit. Ossa vero ipsa, licet in statu sano nerui in iis forte praesentes ita comprimantur, vt sensu non possint non carere, tamen compage hac densa variis morbis soluta, sensibilitatem omnino acquirunt, quod quidem exemplum illustrat, Cl^o MURRAY Lugduni Galliae visum, in p. 17. femina carie ossis parietalis laborante, quam butyro antimonii lacte diluto tollere volebat Cl. CARET, chirurgus nosocomii primarius, quod remedium ob acerbissimos dolores et conuulsiones, quas excitabat, adhiberi non poterat; quare trepano totam corruptam ossis partem abscindere tentabat, sed hoc auxilium dolores, conuulsiones, animi deliquium producebat, et licet demum particula destructa repetita trepani applicatione ab osse sano separaretur, eadem tamen cum dura matre cohaerens et mediante excrescentia fungosa coniuncta deprehendebatur, locusque affectus vel leuissime tactus intensissime dolebat. Quis huius morbi exitus fuerit, non constitit: foramina enim trepano facta bene consolidata sunt, sed caries fungosa diutissime persistit, donec tandem sine praegressa exfoliatione sensim cute obduci videretur, doloribus interim capitis, vt iam antea, priusquam locus affectus denu-
datus fuisset, factum erat, redeuntibus, quibus aegra caruerat, quamdiu vlcus apertum fuerat. Ast non in omni quidem carie ossium sensus iisdem inest, sed in quibusdam tamen eius speciebus certissim- p. 20.
me, praecipue in scorbutica, venerea et cancrofa:
dolent etiam granula carnea vel papillulae ex superficie

- perficie ossium denudatorum, vel sub frustulis cariosis et ex rimis corroforum ossium efflorescentes, neque ex contextu celluloso et periosteo os cingente, sed ex ipsa structura ossium prouenientes, atque successu temporis in os ipsae transmutandae.
- P. 22. Sentire porro ossa emollita, docet dolor sub ipsius huius morbi principium praesens. Huc referatur dolor osteocopus venereorum tophorum comes, qui eos ab exostosis benignis, saepe multo maioribus, at sensu carentibus, distinguit. Cur vero subtiliores nerui, in substantia ossis dispersi, sensus facultatem a comprimente textura ossium non penitus perdant, sed remota hac causa, recuperent, et tunc quidem maiori in gradu ostendant, quam a minutis adeo fibrillis expectari posset? vix definiri adhuc poterit, licet phaenomena in aliis morbis ostendant, in partibus inflammatis diuque irritatis sensibilitatem neruorum augeri. Suspiscatur inde
- P. 24. Cl. Auctor, neruulos istos ab acredine quadam laecessitos demumque corrosos in fungulos quasi excrescere adeoque superficiem maiorem acquirere posse, quae ideo maioris sensibilitatis capax fiat.
- P. 25.

XXXIX.

Indicis in SWIETENII commentariorum tomos quinque supplementum, continens res notatu maxime dignas in commentariis reperiundas, realis indicis vices supplens et observationes indicans, in proprios vsus confectum, nunc vero publici iuris factum a IOANNE ADOLPHO GLADBACHIO, M. D. Sereniss. Principis Anhaltino-Seruestani a consiliis aulicis, aulae medico et physico, vt aiunt, forensi, L. Bat. apud I. et H. Verbeeck et I. Douzy, bibliopolas, 1776. 4. pagg. 231. praeter praefationem et catalogum librorum.

Mira-

Miraberis fortasse, dicit Noster, apparitionem huius supplementi, eamque superfluum iudicabis, cum index iam locupletissimus tomo horum commentariorum quinto *) annexus sit. Sed compares quaeso eum meo cum supplemento, videbis priorem ab ultimo differre. Ille enim res in omnibus quinque tomis reperiundas breuissime recenset, hoc fusius illas explanat. Praeterea adnotauit Noster obseruationes, ad probandas rationes a SWIETENIO maximo iudicio positaе, in hoc suo supplemento, quod in indice priori non factum est. Grates itaque profecto Cl^o GLADBACH sunt habendae pro magna solertia atque accuratione, quibuscum hunc vtilem indicem suum effecit.

XL.

Table alphabetique raisonnée des trente premiers volumes du Journal de Médecine, rédigée par ANDRE' MARIUS LALLEMENT, Docteur en médecine de l' Université de Montpellier, Médecin - Conseiller du Roi des villes d' Epernay et Chatillon sur - Marne, à Paris, chez Vincent, imprimeur libraire rue des Maturins, hôtel de Clugny. MDCCLXXIV. 8. pagg. 518. praeter praefationem.

i. e.

Index alphabeticus rerum, quae in triginta prioribus voluminibus diarii: *Journal de Médecine* cet. continentur, auctore A. M. LALLEMENT.

Celeberrimo quondam B. VANDERMONDE **) mortuo, qui hoc diarium medicum Franco-Gallica lingua conscriptum ab initio rexit, quod

N n 5

quidem

*) vid. comm. nostr. Vol. XIX. p. 72.

**) vid. ib. Vol. IX. p. 169.

quidem integrum in his commentariis *) est indicatum, AVGVSTINVS ROUX **), etiam e viuis ereptus, eius continuationem in se suscepit. Cuius quidem morte subsequente Clli Viri DUMANGIN et BACCHER ***) huius operis periodici curam hactenus gerunt. Index itaque, quem hic indicamus, attinet triginta priora volumina huius diarii, quem Cl. LALLEMENT cum viris eruditis hic communicat. Ac primum quidem complectitur breuem descriptionem singuli tractatus, dein librorum, quorum breuem recensum hoc diarium complectitur, notam per asteriscum dedit.

Finit hunc indicem catalogus medicorum, chirurgorum, pharmaceutarum, aliorumque, qui suas huic diario inseruerunt obseruationes.

XLI.

Supplementum indicis scriptorum physico-medicorum, quae anno 1777 prodierunt.

Medicinische Commentarien von einer Gesellschaft der Aerzte zu Edinburg, 3ter Theil, 3tes und 4tes Stück. Altenburg. 8.

Der Naturforscher, 11tes Stück. (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 640.)

Physikalische Bibliothek oder Nachricht von den neuesten Büchern, die in die Naturkunde einschlagen, 4ter Band, Göttingen. 8.

Lehrbegriff sämmtlicher ökonomischer und Kameralwissenschaften, 3ter Band, Mannheim. 8.

Nützlicher und getreuer Unterricht für den Land- und Bauersmann auf das Jahr 1777, oder fortgesetzter

*) vid. comm. nostr. Vol. VI. p. 451. vbi primus tomus indicatus est, reliqui in subsequentibus horum commentariorum voluminibus.

**) vid. ibid. Vol. XXIV. p. 366.

***) vid. ibid. Vol. XXII. p. 724.

setzter allgemeiner landwirthschaftlicher Kalender.
Achter Jahrgang, Stutgard. 4.

Der patriotische Landbader, oder kurze Abhandlung
von den verderblichen Früchten der Wollust und
Geilheit, sammt der besten Curart der venerischen
Krankheit unter dem Landvolke, München. 8.

Instruccion etc. d. i. Anweisung, wie man den Er-
trunkenen und Erstickten zu Hülfe kommen müßte,
auf Befehl des königl. Hospitals zu Saragossa, Ma-
drid. 8.

Abhandlung von der wahren Ursache der Krankheiten
und der sichersten Art, sie durch ein einziges Mit-
tel zu heilen, von IOH. CASP. VON AILHAUD.
Aus dem Französischen übersetzt, Strassb. 8.

STANH. BAGNES diss. de hypochondriasi. Edinb. 4.
CONRAD. BELLY diss. sistens physiologiam planta-
rum, ib. 4.

Om Chemiens nyaste framsteg, af TORB. BERG-
MAN, Stokh. 8 mai.

Penieri intorno a vari soggetti di medicina fisica
e chirurgica, e di storia naturale; tre dissertazioni
dell Dottore FRANCESCO BERLINGHIERI, in
Lucca. 8.

I. A. BRAMBILLA zwei Abhandlungen über den nütz-
lichen und schädlichen Gebrauch des Oxycrats und
der trockenen Karpey in der Wundarzney. Aus
dem Italienischen. Wien. 8.

A. BRUCHHAUSEN institutionum physicae Pars al-
tera, Monaster. 8.

C. F. BVTZOW de iis, quae homines contagio pesti-
lentiali magis obnoxios faciunt, L. B. 4.

DAV. CAMPBELL diss. de musices effectu in dolori-
bus leniendis aut fugandis, Edinb. 4.

Monument élevé à la gloire de Pierre le Grand, ou
relation des travaux & des moyens mechani-
ques, qui ont été employés pour transporter,
à Pe-

à Petersbourg un Rocher de trois millions pesant, destiné à servir de base à la statue équestre de cet Empereur; avec un examen physique & chymique du même rocher. Par le Comte MARIN CARBURI DE CEFFALONIE &c. Paris. fol.

FR. CLAXTON de haemorrhoides, Edinb. 4.

Anhang zu D. DANIELS medicinischen Gutachten beygefügter Abhandlung von einer siebenmonatlichen Misgeburt, welche die Beantwortung der Göttingischen Recension enthält, von D. DANIEL, Leipzig. 8. (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 480.)

IOS. DANZENS *Entwurf einer theoretisch-praktischen Naturlehre, Augsb. 8. m. K.*

Anleitung zu der Bergbaukunst nach ihrer Theorie und Ausübung, nebst einer Abhandlung von den Grundsätzen der Bergkameralwissenschaften für die kaiserl. königl. Schemnitzer Bergakademie von E. T. DELIVS, Wien. 4. (vid. comm. dec. III. Suppl. II. p. 318.)

Verzeichniß und Beschreibung der sämtlichen in den Fürstlich Oranien-Nassauischen Landen wildwachsenden Gewächse, von C. H. DÖRRIEN, Herborn. 8.

C. F. ENKE super quodam IO. BODINI loco de medicorum dignitate. Lips. 4.

FRANC. XAV. EPP *Abhandlung von dem Magnetismus der natürlichen Elektrizität, Leipz. 8.*

VON FISCHER *Abhandlung von dem hohen Alter des Menschen, Stufen, Krankheiten desselben und den Mitteln zu demselben zu gelangen Aus dem Lateinischen von T. T. WEICHARD. Leipz. 8. (Hic liber in Germanicum sermonem etiam anno 1762 est translatus et Halae prodit in forma octava. Latinum librum v. comm. nostr. Vol. V. p. 142.)*

Praktische Pferdearzneikunst, oder der durch lange Erfahrung sicher kurirende Pferdearzt, von I. A. GAAB, herausgegeben von G. L. FLEISCHER, Leipz. 8.

Formulae medicamentorum selectae; or prescriptions

ptions of the most eminent Physicians for various diseases, by EDWARD FOK, London. 4. (*Libet nullius pretii.*)

CHR. WILH. GESNER de generatione puris, Ienae. 4.
An experimental system of metallurgie with general remarks and explanations. By I. H. LAMPE, Lond. fol.

JO. HEYSHAM diss. de rabie canina, Edinb. 4.

Unterricht von dem Kollegium der Aerzte in Münster, wie der Unterthan bey allerhand ihm zustoßenden Krankheiten die sichersten Wege und die besten Mittel treffen kann, seine verlorne Gesundheit wieder zu erhalten, nebst den münsterischen und Medicinal-gesetzen entworfen, durch E. L. HOFMANN, Münster. 8.

I. A. KRETZSCHMAR *Vergleichung der drey gewöhnlichen Thermometer, des Fahrenheitischen, Delisle'schen und Reaumurischen, sowohl durch Rechnung als Verzeichnung, Leipzig. 8.* (*Addita est tabula, quae haec tria thermometra FAHRENHEIT, REAUMUR et DE L'ISLE, eorumque comparisonem sistit*)

EDM. LAYCOCK de spiritu seu de aëre in cauum thoracem recepto et inde eiecto, Edinb. 4.

ALEXANDR. L'ENAN de morborum seminiis, Edinb. 4.

H. P. LEVELING diss. de pyloro carcinomatoso. Resp. Io. Nep. Kollmann, Ingolstadt. 4.

ER. GVSTAV LIDBECK diss. de moro alba. Resp. I. H. Engelhart, Lund. 4.

JAC. MACKNIGHT diss. de variola, Edinb. 4.

ANDR. MEASE diss. de cynanche tracheali, ib. 4.

FR. ANT. MEIER diss. de partu difficili et laborioso ob angustam nimis et depravatam peluim. Argentor. 4.

JAC. MELLIAR diss. de asthmate spasmodico. Edinb. 4.

- ELL. BYTT. METFORD diff. de cholera, ib. 4.
 I. D. METZGERS *Grundriß der Physiologie zu Vorlesungen bestimmt*, Königsb. 8.
 Enumeratio plantarum indigenarum Hassiae, praesertim inferioris, secundum methodum sexualem dispositarum a CONRAD. MOENCH. Pars I. Cassellis. 8.
 IAC. MURRAY diff. de phthisi pulmonali, Edinb. 4.
 A general history of Stirlingshire with the natural history of the shire by WILL. NIMMO. Lond. 8.
 NIKOLAS *Handbuch für angehende Wundärzte, welches alle anatomische, physiologische, praktische Gründe zur Bildung rechtschaffener Wundärzte erklärt etc. 1ster und 2ter Th. Augsb. 8.*
 C. A. PAVL diff. de ancylosi, Argentorat. 4.
 IO. AD. POLLICHII historia plantarum in Palatinatu Electorali sponte crescentium incepta, secundum systema sexuale digesta, Tomus tertius et ultimus, Manheimii. 8.
Etwas für Liebhaberinnen der Reuterey von I. G. PRIZELIUS, Leipzig. 8.
 IO. MATTH. DE ROEHR diff. de boracis et salis sedatiui origine et usu, experimentis illustrato. Groning. 4.
 EBERH. ROSENBLAD diff. de fetus per pedes educatione. Resp. * * KRAAK, Londin. Gothor. 4.
 EIVSD. diff. inaug. sistens casum paedarthrocaces. Resp. *Casp. Trendelenburg*, ib. 4.
 C. G. RVDOLSTAEDTER diff. sistens nonnullos morbos ex abundantia sanguinis oriundos, Helmstad. 4.
 L. P. SCHROETER diff. inaug. descriptionem anatomicam duorum vitulorum bicipitum et coniecturas de causis monstrorum exhibens. Resp. et Auctore *B. C. Faust*, Rintel. 4.

- C. F. SCHVBERT de sero lactis recte praeparando, Lips. 4.
10. SCHWAB lapides in ordinem systematicum digesti. Resp. I. Nicol. de Stenzel, Heidelb. 4.
- L. C. SEGER diss. de febribus intermittentibus sub finem aetatis loco dysenteriae grassantibus, Helmstad. 4.
10. SHORE diss. de fluore albo, Edinb. 4.
- G. F. SIEGWART diss. sistens arthritidis rationem et curationem singulari casu illustratam. Resp. C. F. Schöffler, Tubing. 4.
- I. R. SPIELMANN diss. sistens historiae aëris factitii partem medicam. Resp. et Auctore Io. Fr. Corvino, Argentorat. 4.
- P. N. SPRENGEL'S *Handwerke und Künste in Tabellen, mit Kupfern. Fortgesetzt von O. E. HARTWIG. Funfzehnte Sammlung, Berlin.* 8.
- TH. RVDD STEVART diss. de apoplexia, Edinb. 4.
- DAV. STVART diss. de mania, ib. 4.
- C. H. WILKENS diss. de calculis biliariis, Argentorat. 4.
- CLIFT WINTRINGHAM'S experimental enquiry on some parts of the animal structure. second edit. Lond. 8.
108. WISMER diss. de consuetudinis effectu in corpus humanum, Vindobon. 8.
- HENR. WOOLCOMBE diss. de hysteria. Edinb. 4.
- WÜRTZ de affinitatibus virtutum medicamentorum (v. comm. nostr. Vol. XXIII. p. 252.)

Contenta in hac parte.

I. Médecine veterinaire par Mr. VITET Tomes III	p. 387
II. Hippocratis aphorismi, latine versi ab I. B. LE FEBVRE	413
III. Deleſus diſſertatt. Ienens. Vol. I. collegit C. G. GRVNER	422
IV. Composition du remede de Mr. DARAN	424
V. Teoremas para examinar aguas minerales por ANT. CAP-DEVILA	427
VI. ANT. GVIL. PLAZII orationes quaedam	429
VII. C. G. POETSCHENS <i>mineralogiſche Beſchreibung der Gegend um Meiſſen</i>	431
VIII. Epistola anatomica de venis oculi, auctore I. G. WALTER	434
IX. GOTTL. KONR. CHRIST. STORR <i>Entwurf einer Naturgeſchichte</i>	436
X. IDEM <i>über ſeine Bearbeitungsart der Naturgeſchichte</i>	445
XI. EIVSDEM prodromus methodi mammalium	446
XII. Eclogae botanicae e dictionario Buchholziano	451
XIII. Plantae rariores illustratae a BENED. CHRIST. VOGEL	452
XIV. FR. SALV. MORAND <i>vermiſchte chirurgiſche Schriften</i>	456
XV. CARL LEBR. SCHEFFLER <i>von der Geſundheits der Bergleute</i>	461
XVI. FR. GEBHARD <i>aduerſaria medica</i>	467
XVII. AD. FRIEDR. VOGELS <i>chirurgiſche Wahrnehmungen</i>	468
XVIII. <i>Berliniſche Sammlungen VII — Xter Band</i>	472
XIX. ANT. DE HAEN <i>praelectiones in H. BOERHAAVE inſtit. pathol. T. I</i>	483
XX. PET. MOSCATI <i>Beobachtungen über das Blut</i>	505
XXI. NIC. RIGLER <i>conſtitutio epidemica ann. 1775 — 79</i>	508
XXII. SAM. GOTTL. VOGELS <i>Handbuch der praktiſchen Arzneywiſſenſchaft</i>	512
XXIII. <i>Geſchichte der Wiſſenſchaften etc. von G. W. MOEHSEN</i>	518
XXIV. DELII <i>aduerſaria argumenti phyſico - medici Faſc. I — III</i>	525
XXV. TISSOT <i>über die Nerven von CHR. GOTTL. ACKERMANN</i>	530
XXVI. A. LE HAEN <i>tomus III rationis. medendi continuatae editus a M. STOLL</i>	534
XXVII. <i>Voyage dans les Alpes par HOR. BEN. DE SAVSSVRE T. I. II</i>	537
XXVIII. <i>Description des Alpes pennines par M. T. BOVRRIT</i>	540
XXIX. <i>Vorſtellungen einiger Verſteinerungen von C. C. SCHMIDEL</i>	543
XXX. <i>Observations ſur le coucou par A. J. LOTTINGER</i>	545
XXXI. <i>Recepte und Kurarten von ERNST ANT. NICOLAI</i>	547
XXXII. <i>Anweiſung bey gerichtlichen Unterſuchungen viſa reperi- ta zu liefern von J. P. BRINKMANN</i>	551
XXXIII. I. C. SCHERFF <i>von Rettungsmitteln bey Lebloſen</i>	553
XXXIV. M. A. PLENCIZ <i>tractatus de ſcarlatina</i>	556
XXXV. <i>Mémoire ſur une fièvre epidemique par Mr. MARET</i>	557
XXXVI. EIVSD. <i>Mém. ſur l' uſage d' enterrer les morts dans les eglises</i>	561
XXXVII. EIVSD. <i>Mém. ſur les moyens pour ſ' oppoſer à la variole</i>	563
XXXVIII. AD. MVRRAY <i>diſſ. de ſenſibilitate oſſium morboſa</i>	565
XXXIX. IO. AD. GLADBACHII <i>index in SWIETENII commentarios</i>	568
XL. <i>Table alphabetique des 30 voll. du Journ. de Médéc. par A. M. LALLEMENT</i>	569
XLI. <i>Supplementum indicis ſcriptorum phyſico - medicorum anni 1777</i>	570

